

ב"ה

דבר מלכות

חידושים וביאורים בהל' מלכים

פרקים י"א-י"ב

WEEK 2

LEARNING MATERIAL

Tuesday 22 Iyar (May 4) - Monday 28 Iyar (May 10)

CLASSIC | IN-DEPTH | JLI
OHR HACHASSIDUS | SIE | KIDS

IT'S
TIME TO
KNOW

SEIZE THE MOMENT! GAIN CLARITY IN THE
REBBE'S TEACHINGS ON MOSHIACH

CLASSIC

Learn the four Sichos.

Follow this track to learn all four sichos over a six week period.

Go to tutalts.com to watch Shiurim given by a variety of popular magidei shiurim in a text based basic but thorough journey through these 4 transformational sichos.

Reprinted with
permission from:

IT'S
TIME TO
KNOW

SEIZE THE MOMENT. GAIN CLARITY IN THE
REBBE'S TEACHINGS ON MOSHIACH

MAGGIDEI SHIUR ON TUTALTZ.COM

WEEK TWO

TUESDAY 22 IYAR - MONDAY 28 Iyar

SECOND HALF OF SICHA ONE

סימן א (בלקו"ש - חלק י"ח, בלק ב') סעיף ט' עד הסוף

RABBI MOSHE
GOURARIE

THE SICHA

RABBI LEVI
GARELIK

THE SICHA

RABBI CHAIM
WOŁOSOW

THE SICHA

RABBI RONNIE
FINE

SICHA SUMMARY

RABBI SHOLOM
ZIRKIND

SICHA IN-DEPTH

RABBI ZUSHE
WILHELM

SICHA IN-DEPTH

RABBI BEREL
BELL

DVAR MALCHUS
COURSE

RABBI YY
JACOBSON

SUNDAY'S LIVE
SHIUR

6 WEEKS

15 IYAR - 3 TAMMUZ

TUTALTZ.COM

IN-DEPTH

Delve into the depths of the sicha and uncover the hidden gems contained within. Discover the richness of these sichos by exploring the ideas discussed and following the many footnotes to gain a deeper understanding.

Fascinating in-depth shiurim available at

TUTALTZ.COM

דבר מלכות

חידושים וביאורים בהל' מלכים

(פרקים י"א-י"ב)

סימן א

חזרת מלכות בית דוד
ושלימות משפטי התורה

קובץ לימוד בעיון
עם פיענוחים

IT'S
TIME TO
KNOW
SEIZE THE MOMENT. GAIN CLARITY IN THE
REBBE'S TEACHINGS ON MOSHIACH

יוצא לאור על ידי

מבצע לימוד דבר מלכות העולמי

שע"י מרכז 302

פתח דבר

בקשר למבצע הגדול ללמוד השיחות מתוך קונטרס "דבר מלכות" שחילק כ"ק אדמו"ר בידו הקדושה לכאו"א, הננו מוציאים לאור קובצים אלו כדי לעזור ללמוד השיחות בעיון המתאים.

קובץ זה מכיל השיחה הראשונה של הדבר מלכות שנדפסה בלקו"ש חלק י"ח בלק ב' (ע' 271) וכן רמב"ם הל' מלכים פי"א – י"ב עם מקורות היד.

בקובץ זה מופיעה השיחה כמו שהיא בהקונטרס דבר מלכות שחילק כ"ק אדמו"ר, עם הוספות פיענוחים להמ"מ. הפיענוחים וכן הרמב"ם עם מקורות היד נערכו ע"י הרה"ת מ"מ שי' עזאגווי ונדפסו בספר "דבר מלכות – חידושים וביאורים בהלכות מלכים להרמב"ם פרקים י"א-י"ב", המכיל בתוכו אוצר בלום של חידושים וביאורים בהלכות מלכים פרקים י"א-י"ב מלוקט מתוך כל תורתו של כ"ק אדמו"ר. ותודתנו נתונה לו על שהואיל לנהוג בנו טוב עין להדפיסם לכבוד המבצע הנוכחי.

בעז"ה אנו מתכוננים להו"ל קובץ הערות על שיחה זו. ומבקשים שכל אחד שיש לו איזה הערה או ביאור שיואיל בטובו לשלחו לכתובת temimim@tutaltz.com.

מערכת מבצע לימוד דבר מלכות העולמי

שע"י מרכז 302

פרק אחד עשר

ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלָּךְ "וַיִּסְפֹּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים" וגו'. ומעולם לא היה דבר זה. ולא צוה הקדוש ברוך הוא לתת. אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה שכל הספרים מלאים בדבר זה:

ג ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו אין הדבר כך. שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה. והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך. והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח. ודמה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח. עד שנהרג בעונות. כיון שנהרג נודע להם שאינו. ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת. ועקר הדברים ככה הן. שהתורה הזאת חקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים. ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן:

אל יעלה על דעתך וכו'. א"ל והלא בן כוזיבא היה אומר אנא הוא מלכא משיחא ושלחו חכמים לנדקו אי מורח ודאין או לא וכיון דלא עזיד הכי קטלוהו:

ד ואם יעמד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו. כפי תורה שבכתב ושבעל פה. ויכף כל ישראל לילך בזה ולחזק בדקה. וילחם מלחמות ה'. הרי זה בחזקת שהוא משיח. אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי. ואם לא הצליח עד כה, או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי

א המלך המשיח עתיד לעמד ולהחזיר מלכות דוד לישנה לממשלה הראשונה. ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקדם. מקריבין קרבנות. ועושין שמטין ויובלות ככל מצותן האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו. או מי שאינו מחכה לביאתו. לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר. אלא בתורה ובמשה רבנו. שהרי התורה העידה עליו שנאמר "ושב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְצֶךָ" וגו' "אם יהיה נדחך בקצה השמים" וגו' "והביאך ה'". ואלו הדברים המפרשים בתורה הם בוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים. במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם. ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]. ושם הוא אומר "אראנו ולא עתה" זה דוד. "אשורנו ולא קרוב" זה מלך המשיח. "דרך בוכב מיעקב" זה דוד. "וקם שבת מישראל" זה מלך המשיח. "ומחין פאתי מואב" זה דוד. וכן הוא אומר "ויד את מואב וימדדס בחבל" "וקרקר כל בני שת" זה המלך המשיח שנאמר בו "ומשלו מים עד ים". "והיה אדום ירשה" זה דוד. שנאמר "ותהי אדום לדוד לעבדים" וגו'. "והיה ירשה" וגו' זה המלך המשיח שנאמר "ועלו מושעים בהר ציון" וגו':

ב אף בערי מקלט הוא אומר "אם ירחיב

שעמד אחריו, אינן אלא לישר דרך למלך המשיח, ולתקן את העולם בלעבד את ה' ביחד: שנאמר "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד". כיצד: כבד נתמלא העולם בל' מדברי המשיח, ומדברי התורה ומדברי המצוות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים, ובעמים רבים ערלי לב; והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה, אלו אומרים מצוות אלו אמת היו, וכבד בטלו בזמן הזה, ולא היו נזהגות לדורות. ואלו אומרים דברים נסתרות יש בהם, ואינן כפשוטן, וכבד בא משיח, וגלה נסתריהם. וכשיעמוד המלך המשיח באמת, ויצליח וירום וינשא, מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם, ושנביאיהם ואבותיהם הטעו:

הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו. ולא העמידו הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו רבים, שנאמר "ומן המשכילים יבשלו לצרוף בהן ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד". אף ישוע הנוצרי שדימה שיהיה משיח, ונהרג בבית דין, כבד נתבא בו דניאל, שנאמר "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונבשלו". וכי יש מכשול גדול מזה, שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן, וזה גרם לאבד ישראל בחרב, ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהחליף התורה, ולהטעות רוב העולם לעבד אלוה מבלעדי ה'. אבל מחשבות בורא עולם אין כוח באדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו ולא מחשבותינו מחשבותיו. וכל הדברים האלו של ישוע הנוצרי, ושל זה הישמעאלי

כסף משנה

פי"א ג הפרק הזה ושאריו אמונות טובות בביאת משיחנו ואין לי לפרש בהם דבר רק כמה שכתב רבינו (ה"ה) אל יעלה בדעתך וכו' עד שנהרג בעונות וכו' וכתב הראב"ד א"א והלא בן כוזיבא היה אומר וכו'. ודברי הראב"ד אמת והכי איתא בפרק חלק (סנהדרין דף צ"ג:) אבל באיכה רבתי בפסוק בלע ה' ולא חמל אומר שנהרג על ידי א"ה וסובר

רדב"ז

פי"א א המלך המשיח וכו'. כל זה מבואר מן הכתובים ודברי רז"ל במדרשים ואגדות:

ג ואל יעלה על דעתך וכו'. ולענין בן כוזיבא אין ספק שהיה מחלוקת בין החכמים מקצתם לא האמינו שהוא משיח וקצתם האמינו ור"ע מכללם ואפילו אחר ששלחו חכמים אי מורח ודאין או לא לא חזר בו ר"ע שמא לא בא לפניו דין שיהיה צריך לדון ע"י הריחו עד שנהרג או נתברר לכל שלא היה משיח. ומה שנראה מדברי הראב"ד

רבינו דהא דאמרו פרק חלק אתיא דלא כשמואל דאמרו אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות ורבינו סובר כשמואל וכמבואר בפרק שאחר זה ולכן כתב סברת המדרש. ומ"מ מה שכתב שר"ע היה נושא כליו צ"ע היכא מייתי לה:

שישראל הרגוהו לא משמע הכי אלא הגוים הרגוהו ויש לפרש הא דאמרינן בפרק חלק כיון דחזויהו דלא מורח ודאין קטלוה כלומר רפו ידיהם ממנו ובאו הגוים והרגוהו א"ג אגדות חלוקות הן:

ועיקר הדברים ככה וכו' עד סוף. הכל מקובץ מהמדרשות ומהכתובים ודברים מקובלים מפי סופרים ומפי

ספרים:

פרק שנים עשר

אצל הנביאים. גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו. אלא לפי הכרע הפסוקים. ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו. ועל כל פנים אין סדור היות דברים אלו ולא דקדוקיהן עקר בדת. ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות. ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן. ולא ישימם עקר. שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה. וכן לא יחשב הקצין. אמרו חכמים תפח רוחם של מחשבי הקצים. אלא יחפה וימין בכלל הדבר כמו שבארנו:

ג בימי המלך המשיח. בשתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל. יתיחסו כלם על פיו ברוח הקדש שתגוח עליו. שנאמר "וישב מצרף ומטהר" וגו'. ובני לוי מטהר תחלה ואומר זה מיחס בהן וזה מיחס לוי. ודוחה את שאינן מיחסין לישראל. הרי הוא אומר "ויאמר התרשתא להם" וגו' "עד עמד בהן לאורים ולתמים". הנה למדת שברוח הקדש מיחסין המחזקין ומודיעין המיחס. ואינו מיחס ישראל אלא לשבטיהם. שמודיע שזה משבט פלוני וזה משבט פלוני. אבל אינו אומר על שהן בחזקת פשרות זה ממזר וזה עבד. שהדין הוא שמשפחה שנממעה נממעה:

ד לא נתאוו החכמים והנביאים ימות המשיח. לא כדי שישלטו על כל העולם. ולא כדי שירדו בעכו"ם. ולא כדי שינשאו אותם העמים. ולא כדי לאכל ולשתות

א אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם. או יהיה שם חידוש במעשה בראשית. אלא עולם כמנהגו נוהג. וזה שנאמר בישעיה "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ורפין" משל וחיידה. ענין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המושולים בזאב ונמר. שנאמר "זאב ערבות ישדרם ונמר שקד על עריהם". ויחזרו כלם לדת האמת. ולא יגזלו ולא ישחיתו. אלא יאכלו דבר המתר בנחת עם ישראל. שנאמר "ואריה כפקר יאכל תבן". וכן כל כיוצא באלו הדברים בענין המשיח הם משלים. ובימות המלך המשיח יודע לכל לאי זה דבר היה משל. ומה ענין רמזו בהן:

אל יעלה על הלב שבימות המשיח כו' עד משלים. א"ל והלא כתוב כמורה והשנמי חיה רעה מן הארץ:

ב אמרו חכמים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד. יראה מפשוטן של דברי הנביאים. שבתחלת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג. ושקדם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישראל ולהכין לבם. שנאמר "הנה אנכי שלח לכם את אליה" וגו'. ואינו בא לא לטמא המהור. ולא לטהר הטמא. ולא לפסל אנשים שהם בחזקת פשרות. ולא להכשיר מי שהחזקו פסולין. אלא לשום שלום בעולם. שנאמר "והשיב לב אבות על בנים". ויש מן החכמים שאומרים שקדם ביאת המשיח יבוא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו. שדברים סתומין הן

וְלִשְׁמָתָהּ. אֵלֶּא כְּדִי שִׁיחִיו פְּנוּיִן בְּתוֹרָה וְחֻמֵּי מִתְּתָהּ. וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם נֹגֶשׁ וּמִכְבָּל.
כְּדִי שִׁיזְכוּ לַחֲיוּ הָעוֹלָם הַבֹּא. כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּהַלְכוֹת תְּשׁוּבָה:
ה וּבְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן לֹא יִהְיֶה שֵׁם לֹא רָעָב וְלֹא
מִלְחָמָה. וְלֹא קִנְיָה וְתַחֲרוּת. שֶׁהַתּוֹבָה

כסף משנה

פי"ב ב אין בין העולם הזה לימות המשיח וכו'. מימרא
דשמואל בפרק חלק (סנהדרין דף צ"א:):
ואינו בא לא לטמא וכו'. בסוף עדיות איפליגו תנאי אם
אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב או לא ופוסק
רבינו כחכמים שאומרים שם שאינו בא לרחק ולא לקרב
אלא לעשות שלום ביניהם:
אמרו חכמים תיפח רוחם של מחשבי קצים. כך אמרו

רדב"ז

פי"ב א אל יעלה על לב וכו'. השיג הראב"ד ז"ל והלא
כתוב בתורה והשבתי חיה רעה מן הארץ ע"כ. ואין
זו השגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל על אומה
רעה כמו שדרשו על חיה רעה אכלתהו. אבל מה שראוי
להאמין בזה שהדברים הם גם כפשוטם בארץ ישראל
כדכתיב לא ידעו ולא ישיחיתו בכל הר קדשי כי מלאה
הארץ, הארץ הידועה, וכן והשבתי חיה רעה מן הארץ,
אבל ששאר ארצות עולם כמנהגו נוהג והכתובים הם משל
שכן כתוב ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה
ובא"י יתקיים הפשט והמשל, וברוך יודע האמת. וגם רבינו
לא גמר אומר שהכתובים הם משל למה שכתב הוא אלא
בימי המשיח יודע למה הם רומזים:

ב אמרו חכמים וכו'. שמואל אמרה בס"פ אין עומדין:
יעמוד נביא לישראל וכו'. דכתיב לפני בוא יום ה' הגדול
והנורא והשיב לב אבות וגו'. ואני סובר שהוא
יסמוך סמוכים בא"י כאשר כתבתי בהלכות סנהדרין ע"ש:
יש מן החכמים וכו'. כיון שאין דברים אלו לענין הלכה
ולא לקיים עיקר מן העיקרים אין ראוי לדקדק בהם
וכו' כאשר האריך רבינו אלא אם יתמהמה חכה לו כי בוא
יבא לא יאחר והוא יגלה הדברים הנסתרים:
ג בימי מלך המשיח וכו'. פרק עשרה יוחסין אמרינן משפחה
שנטמעה נטמעה וא"כ קרא דכתיב ויצא מצרף בלויים
וכהנים מיירי לפי שאין לויים עולים לדוכן ולא כהנים
לעבורה אלא מיוחסים:

ד לא נתאוו החכמים והנביאים וכו'. כבר האריך רבינו
בכיוצא בזה בהלכות תשובה פרק תשיעי:
וזה סדר הפרקים: פ"א ביאור שלש מצות שנצטוו ישראל
בכניסתם לארץ ואחת מהן למנות להם מלך. וכלל בו
את מי ממנין והיאך ממנין וכן לכל שאר שררות שבישראל.
ושהמלכות ירושה לבית דוד משא"כ במלכי ישראל. וסדר
משיחת המלכים. וכל זה ראוי להקדימו: פ"ב ביאר בו כיצד
מתנהגין עם המלך וקרא דשום תשים עליך מלך שתהא
אימתו עליך ואם מחל על כבודו אין כבודו מחול. וכלל
בו הדברים שנהגין במלך ויש ישיבה בעזרה למלכי בית
דוד וכבודו גדול מכבוד הנביא. וכיצד מתנהג הוא עם
העם: פ"ג ביאר בו מה שנצטוו בו המלך ומה שנהגו ממנו
ומלכי בית דוד דנין ודנין אותם משא"כ במלכי ישראל.
וכלל בו דין המורד במלכות. ויש לו רשות להמית בסייף
ולהכות בשוטים ולא להפקיר ממון. והעוסק במצוה פטור

בפרק חלק (סנהדרין דף צ"ז:):
ג ובני לוי מטהר תחלה וכו'. פרק עשרה יוחסין (קידושין
דף ע"א) מימרא דרבי חמא בר חנינא:
הרי הוא אומר ויאמר התרשתא וכו'. בתוספתא דפ"ק
דכתובות אמרו עד עמוד כהן לאורים ולחומים כאדם
שאומר לחבירו עד שיבוא משיח:
סליקו הלכות מלכים בס"ד

מגזירת המלך: פ"ד ביאר בו הדברים שהמלך מותר בהם
והם כל הפרשה האמורה במלך ע"י שמואל הנביא. וכלל
בו הדברים שהוא זוכה בהם ודינא דמלכותא דינא: פ"ה
ביאר בו מלחמת הרשות ומלחמת מצוה והחילוקים אשר
ביניהם. ולמחות את זכר עמלק. וכלל בו המקום שאסור
לדור בו והוא מצרים וכל גבולה וכלל בה שאסור לצאת
מא"י אלא מתוך דוחק גדול ושכר הדר בה וכתב זה אחר
מה שכתב ומותר לשכון בכל העולם: פ"ו ביאר בו ענין
וקראת אליה לשלום והחילוק שיש בין שבעה עממים
לשאר גוים. וצריך שיקבלו עליהם מס ועבדות ושבע מצות
בני נח. וכלל בו שלש אגרות ששלח יהושע. ודין עמון
ומואב. וענין לא תשחית את עצה. ואיזה אילן מותר לקצוץ
ואיזה אסור. וצריך על עיירות של עכו"ם ואפילו בשבת.
ומת מצוה קנה מקומו. ומצות יד תהיה לך ויתד תהיה לך
שכל זה תלוי במלחמה וכל ישראל מצווין בהם: פ"ז ביאר
המצות שהן על כהן משוח מלחמה ומה משמיע את העם
ומי משמיעם והדברים אשר משמיע השוטר. והאנשים
החוזרים מעורכי המלחמה מה הם עושים. ומצות נקי
יהיה לביתו שנה אחת. וכלל בו עונש הירא במלחמה ולא
ימס את לבב אחיו: פ"ח ביאר בו חלוצי צבא במה הם
מותרין. ודין אשת יפת תאר שאינה מותרת אלא לחלוצי
צבא ואפילו כהן מותר בה. וכלל בה שאין כורתין להם
ברית עד שיקבלו עליהם שבע מצות ב"ג. והמקיים הרי
הוא מחסידי אומות העולם: פ"ט נמשך אחר הקודם לו
לבאר שבע מצות ב"ג ומהו חייב ועל איזה דרך חייב. וכלל
כולן בזה הפרק על הסדר והדברים שיש חילוק בינם לבין
ישראל. וחתם הפרק שחייבים להושיב דינים: פ"י נמשך
אחר הקודם לו לבאר דיני שגגות ואונסין שלהם ואם נתגיייר
ורצה לחזור אין שומעין לו ואם עבר עבירה ונתגיייר מה
דינו. וכלל בו הדברים האסורים לבי"ע אבל אין נהרגין
עליהן. ואם דנין אותם בדינינו או בדיניהם: פ"יא ביאר
בו ענין מלך המשיח וכן הפרק הבא אחריו. ואיחר אותם
לפי שהם באחרית הימים. ומ"מ ראוי היה לקבוע אותם
בהלכות מלכים והם דברים מחזיקים האמנה וידי עיפי
הגלות והוא אחד משלשה עשר עיקרים שכאמר הנביא אם
יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר. וכתב פתאם יאמ
אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים, במהרה בימינו יבא
וכי"ר:

חזרת מלכות בית דוד ושלימות משפטי התורה

לדוד לעבדים¹⁰ וגו'. והי' ירשה שעיר אויביו¹¹ זה המלך המשיח שנאמר¹² ועלו מושיעים בהר ציון וגו'¹².

והנה ס' היד הרי הוא ספר הלכות – כדברי הרמב"ם בהקדמתו בסופה – (ולא של דרשות על פסוקי התורה וכיו"ב), וצריך להבין: כדי להוכיח את ההלכה ש"כל מי שאינו מאמין בו כו" הוא כופר "בתורה ובמשה רבינו", הי' מספיק אילו הי' כותב רק "אף בפרשת בלעם¹³ נאמר ושם נבא במשיח (האחרון שעומד מבניו) שמושיע את ישראל [באחרונה]", וכבר היינו יודעים דמיירי בפסוקי הנבואה "אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים"¹⁴ –

ולמה לו להאריך בפרטי הראיות¹⁴ שבכתובים אלו

א. כתב הרמב"ם בסוף הל' מלכים: "וכל מי שאינו מאמין בו (במשיח) או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר² ושב ה'א את שבותך כו'". ולאח"ז ממשיך: "אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה³] ושם הוא אומר⁴ אראנו ולא עתה זה דוד. אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב זה דוד. וקם שבט מישאל זה המלך⁵ המשיח. ומחץ פאתי מואב זה דוד. וכן הוא אומר⁶ ויך את מואב וימדדס בחבל. וקרקר כל בני שת זה המלך המשיח שנאמר ב' ומשל מים עד ים. והי' אדום ירשה זה דוד⁸ שנאמר⁹ ותהי אדום¹⁰

(1) פרק י"א ה"א.

(2) נצבים ל, ג ואילך.

(3) אבל בכת"י הרמב"ם ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור (רומי רמ. שונציא רנ. קושטא רסט. ווינציאה רפד. שי – ברגדין). שיא (יושטיניאן) "מיד בני עשר".

"נוסח מלא בלתי מצונזר של פרק זה (פי"א מהל' מלכים) ע"פ כת"י ודפוסים ישנים בצירוף מבוא ושינויי נוסחאות" נדפס¹ בסוף הרמב"ם הדוצאת פרדס (ירושלים). ושם גם צילומים מכמה כת"י דפרק זה.

(4) בלק כד, ידיח.

(5) כ"ה בדפוסים וכמה כת"י הנ"ל (הערה 3)*.

וי"ל בפשטות השינוי דבענין הא' כתב "זה מלך המשיח" ולאח"ז (שכבר ידוע) כתב "זה המלך המשיח" (ה"א הידיעה (מלפני זה)).

(6) ש"ב ת, ב.

(7) זכרי' ט, י.

(8) בדפוסים ורוב כת"י הנ"ל (הערה 3). "לדוד".

(9) ש"ב שם, ו.

(* והובא לקמן בסוף ספר זה – הערת המ"ל.

(* ובדפוסים שלפנינו גם ב'וקם שבט מישאל" כתב "זה מלך המשיח", ורק בב' ענינים האחרונים כתב "זה המלך המשיח".

ובב' כת"י (אוקספורד 591. שטוקהולם – הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3) בכל הלכה זו "זה מלך". ולאידך, בב' כת"י אחרים שם (אוקספורד 568, 610) גם באשורנו ולא קרוב כתב "זה המלך המשיח".

(10) בכתוב "ארם". ושם פסוק יד "ויהי כל אדום עבדים לדוד". ועד"ז בדה"א יח, יג. ובכת"י שטוקהאלם "עבדים לדוד". ולפ"ז כנראה הכוונה לפסוק יד.

(10*) ברוב כת"י ליתא "וגו". וגם מזה משמע קצת שהכוונה לפסוק יד שבש"ב שם, שהמשך הכתוב אין שייך לכאן. משא"כ בפסוק ח שם שממשיך "נושאי המנחה".

(11) בדפוסים שלפנינו "והי' ירשה וגו'". אבל כ"ה בדפוסים וכת"י הנ"ל (הערה 3).

(12) עובדי' א, כא.

(12*) ברוב הכת"י הנ"ל נעתק גם המשך הכתוב "לשפוט את הר עשו", ובכת"י (אוקספורד 610) נוסף גם "והיתה גו'".

(13) וכלשונו בפיה"מ פרק חלק יסוד הי"ב ומי שהסתפק בו כו' כפר בתורה שיעד בו בתורה בפירוש בפרשת בלעם ופרשת אתם נצבים (ועד"ז הוא בתרגום הר"י קאפאח).

(14) כד, יד.

(14*) ובמק"א (סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 750) איתא: לכאורה, כיון שענינו של הרמב"ם הוא פסקי הלכות, "הלכות הלכות", בלשון ברורה ודרך קצרה" (כלשונו בהקדמתו לספרו) – למה מאריך בראיות (לא רק מפסוק אחד, אלא) מכמה פסוקים, למאי נפק"מ (ומה ניתוסף) ב"הלכה" כשישנו עוד פסוק ועוד פסוק שמדבר בענין זה?!

[ואי אפשר לומר שהרמב"ם מביא ראיות מכמה פסוקים כדי להוסיף בחיזוק האמונה בביאת המשיח, שהרי, מי שאינו מאמין בביאת המשיח הוא כופר.

כי, לכאורה בשביל האמונה בביאת המשיח – מספיקה אות אחת בתורה, ועאכ"כ פסוק שלם בתורה, ואין צורך והכרח בכו"כ פסוקים].

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

"ושב ה"א את שבותך" לא נאמר¹⁶ שזה יהי ע"י המשיח¹⁷, לכן מביא גם ראי' מהמפורש בתורה שנבא על מלך המשיח. אבל מה נוגע להראיות (מן התורה) על ביאת המשיח ש"שם נבא" לא רק ב"משיח האחרון" אלא גם בדוד, "משיח הראשון"; ובפרט – באריכות לפרש כל פרטי הלשונות בהכתובים, איזה מהם מדברים במלך דוד ואיזה במלך המשיח¹⁸?

לישראל, אלא הקב"ה ימלוך בעצמו ויגאלם לבדו". וראה שו"ת חת"ס י"ד בסופו (סי' שנו). ושם: והאומר כדעת רבי הלל (שאינ משיח לישראל אלא הקב"ה יגאלם) הרי הוא כופר בכלל התורה.

(18) ופשיטא שאין לומר שזהו המדרש היחידי שמצא הרמב"ם שמפרש הכתובים האלו על מלך המשיח, ולכן הביאו כצורתו (חצי הכתוב הראשון על דוד וכו') – כי א' פשוט שאעפ"כ אין דרך הרמב"ם להעתיק כל פרטי הדברים שבמדרש, כ"א זה שנוגע לנדוד, ב' מצינו במדרש חז"ל שגם חלק הראשון "דרך כוכב מיעקב" מפרשו במשיח (ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. דבר פ"א, כ. וראה ת"א ותיב"ע עה"פ. ועד"ז מפרש הרמב"ן עה"פ כל הכתובים על משיח. וראה דבריו בספר הגאולה (ע' רסו – בהוצאת שעוועל) מה שהשיג על הראב"ע בפרשת בלק שפירשו על דוד – וראה לח"מ לרמב"ם שם: ואולי הם מדרשים חלוקים – ג' ועוד ועיקר: הרמב"ם כאן אינו בא להביא ראיות ממדרש חז"ל "שכל הספרים מלאים בדבר זה" (יותר מ"בדברי הנביאים" – לשון הרמב"ם שם ה"ב), כ"א מהמפורש בתורה ופשטות הכתובים.

(*) ע"ד לשון הרמב"ם הוא בבחי' פרשת בלק עה"פ "על דרך המדרש". ועד"ז הוא במדרש הגדול עה"פ 9. וברמב"ן בספר הגאולה שם (מבלי הראיות של הכתובים). ועד"ז קצת במדרש אגדה (באבער) עה"פ 9. וראה רלב"ג עה"פ 9.

אחרית הימים ולא דבר רחוק מאוד כדי שיאמרו לא עתה ולא קרוב, ולא מצאנו הלשונות האלה רצוננו לומר אחרית הימים ולא קרוב רק על הגאולה העתידה כי בה נאמר כי לימים רבים, והנה בנבואה השלישית דיבר על שאול ונפול אגג בידיו והתנשא המלכות ולא הרחיק הזמן באחת מן המלות האלה; והטעם השני כי דוד מלכנו לא קרקר כל בני שת רק נצח אויביו מסביב. וכן ענין הנבואות מורה בעצמו על היות דברינו נכון, בהיות כל אחת מוספת על העתידות. ויתכן היות הנבואה הזאת כוללת שני המשיחים על פי קבלת רבותינו ז"ל, שהם דורשים: אראנו ולא עתה זה דוד, אשורנו ולא קרוב זה משיח; דרך כוכב זה דוד, וקם שבת זה משיח; ומחץ פאתי מואב זה דוד, וקרקר כל בני שת זה משיח.

וראה לח"מ לרמב"ם שם: רש"י ז"ל בפירוש החומש בפרשת בלק פירש דפסוק דרך כוכב מיעקב כולו וכן פסוק והי' אדום ירשה מדבר על דוד, ופסוק וירד מיעקב וכו' איירי במלך משיחנו; ורבינו לא כתב כן. ואולי הם מדרשים חלוקים.

לשון הרמב"ם שם ה"ב: אבל בדברי הנביאים אין צריך ראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה.

שוה"ג: וראה רלב"ג עה"פ: דרך כוכב, רמז למלך המשיח שיגלו ויראו פעילותו בקצות הארץ. ולזה המשיח לכוך שהוא נגלה ונראה לכל להורות ג"כ על עליונותו ורוממותו, ועוד כמו שמהכוך יושפעו פעולות רבות בזה העולם כו' כן יושפעו מהמשיח פעולות רבות כו'.

מדובר אודות "שני המשיחים" ועל מי מרמז כל חלק מהכתוב וכו'?

אפילו אם הכוונה היא לפרש בהדיא מאיזה פסוקים מיירי, הרי ה' מספיק אם היה מביא רק (את ההתחלה והסיום) – שזה נאמר בפסוקים "אראנו ולא עתה וגו' והי' ירשה שעיר אויביו גו'"¹⁵.

ב. מזה שהרמב"ם מוסיף את הראי' "אף בפרשת בלעם נאמר", אע"פ שכבר הביא לפניו ראי' על עצם הענין "שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה"א את שבותך", משמע (וכמובן מפשטות לשונו) שהכתובים מפרשת בלעם מביא הרמב"ם בעיקר לא (רק) כראי' על עצם ביאת המשיח, גאולת ישראל מהגלות, אלא (גם) ש"נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון שעומד מבניו". שמפני זה הוא מפרט ומפרש את הכתובים, איך מוכח מהם ש"נבא בשני המשיחים".

אבל הא גופא צריך ביאור:

בשלמא מה שמוסיף את הראי' מהכתובים שבפרשת בלעם על עצם הענין דמשיח, י"ל שזהו מפני שבכתוב

(15) ראה אגרת תימן פ"ג קרוב לסופו (מהדורת קאפח): כמו שהבטיחנו ה' בתורה באמרו אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב וכו' והי' אדום ירשה.

(16) אבל להעיר שלשון הרמב"ם הוא "העידה עליו".

(17) להעיר מפרש"י סנהדרין (צט, א) ד"ה "אין להם משיח

הערה 17: וראה שו"ת חת"ס י"ד בסופו (סי' שנו): ופירוש זה מוכרח הוא דאי לאו הכי אדמקשה ליה רב יוסף מעני רוכב על החמור דיש לדרות דקאי על נחמיה כמו שכתב רמב"ן סוף פירוש שיר השירים ולא דחאו מדברי זכריה שיצאו מים חיים מבית ה' וראיה זו כתב הראב"ע סוף זכריה ע"ש אלא על כרחק מזה אין ראי' דודאי גם לר' הלל יש גאולה אלא שאין משיח מלך.

הערה 18: ראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה: תני רבי שמעון בן יוחי: עקיבה רבי היה דורש: דרך כוכב מיעקב – דרך כוזבא מיעקב. רבי עקיבה כד הוי חמי בר כוזבא הזה אמר דין הוא מלכא משיחא כו'.

דבר פ"א ב: אמרו ישראל לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם! עד מתי משועבדים אנו בידו (של עשו)? אמר להם: עד שיבא אותו היום שכתוב בו: דרך כוכב מיעקב וקם שבת מישראל, כשיצא כוכב מיעקב וישרוף קשו של עשו כו'.

וראה ת"א עה"פ: כד יקום מלכא מיעקב ויתרבא משיחא מישראל כו'.

ותיב"ע עה"פ: כד ימלוך מלך תקף מדבית יעקב ויתרבי משיחא ושיבט תקף מישראל כו'.

ספר הגאולה (ע' רסו – בהוצאת שעוועל): ולא הסכמתי בזה עם המפרשים אותו על דוד ע"ה מפני שני טעמים: האחד, כי ידענו שאין מן המתנבא הזה עד דוד רק כארבע מאות שנה ואין אצל הנביאים זה

סימן א: חזרת מלכות בית דוד ושלמות משפטי התורה

ג

ד. בהמשך לזה כותב הרמב"ם, אבל בהלכה בפני עצמה: "אף בערי מקלט הוא אומר²¹ אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו' ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו".

והנה ידוע שגם חלוקת ההלכות שברמב"ם היא בדיוק – וצריך להבין: למה מביא הרמב"ם ראי' זו בהלכה בפני עצמה ולא בהלכה שלפני' ביחד עם שתי הראיות האחרות שמן התורה? ואם מתאים שכל ראי' תהי' כתובה בהלכה בפני עצמה, הו"ל לכתוב גם הראי' מפרשת בלעם בהלכה בפ"ע²¹.

גם: למה מדייק לציין מקור הכתוב ובפרט בלשון "אף בערי מקלט הוא אומר" לא "אף" בפרשת שופטים²², עדמ"ש לפנ"ו "בפרשת בלעם"?

ה. גם צריך להבין דיוק הלשון²³ "בשני המשיחים" מה זה נוגע לכאן ובמה דוקא (רק) דוד נקרא משיח?

(21) שופטים יט, ח"ט.

(21) וראה לקמן בס"י יא.

(22) שהרי בנוגע לערי מקלט ישנה עוד פרשה לפנ"ו (מסעי לה, ט ואילך. וראה גם פ' ואתחנן ד, מא ואילך), שמהלשון "בערי מקלט נאמר" אינו ברור מקומו בתורה (גם אם הי' נאמר "בפרשת ערי מקלט").

(23) עוד יש לדייק בלשון הרמב"ם: א) "בפרשת בלעם", והרי אין דרכו לציין המקור, וכמו שלא כתב בהפסוק שהקדים ושב ה"א, "שהרי נאמר בפרשת אתם נצבים", ב) הלשון "ישם נבא" למאי נפק"מ (ודוחק גדול לומר, כיון שמקדים "פרשת בלעם" צריך לבאר ד"שם נבא").

לכאורה י"ל שהוסיף "ישם נבא", בהתאם למש"כ לפנ"ו "כופר . . בתורה ובמשה רבינו", ע"ז ש"כופר . . בתורה" כ' "שהרי התורה העידה עליו כו", וע"ז שכופר "במשה רבינו" כ' "אף בפרשת בלעם נאמר ושמ נבא" (ולא "ואף בלעם נבא" (כבקרית ספר לרמב"ם שם)) וכוונתו לנבואת משה (וכן משמע בפיה"מ אבות (פ"ד מ"ד) "וכן דוד כו' ושיעדו הש"י לנו ע"י משה רבינו והוא הכוכב אשר דרך מיעקב כמו שביארו רז"ל". ולהעיר משל"ה (פרשת בלק שסב, ב) בפ"י הגמ' (ב"ב יד, ב) "משה כתב ספרו ופרשת בלעם". ולהעיר

ג. לכאורה י"ל, שהטעם שהרמב"ם הביא את הראי' גם ע"ז ש"נבא בשני המשיחים", גם ב"משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל כו" – דלכאורה, מה נוגע לאמונה בביאת המשיח שגם דוד נקרא משיח כמו המלך המשיח, עד שעל שניהם אומרים "בשני המשיחים" (בה"א הידיעה) –

הוא מפני שזה נוגע לאמונה בביאת המשיח ומחזק אותה: כשנדע שענין המשיח אינו דבר חדש, כי כבר הי' "משיח הראשון הוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם", זה מוסיף תוקף באמונה שגם לעתיד יבוא משיח שמושיע את ישראל

(ע"ד הוכחת חז"ל¹⁹ על תחיית המתים: "דלא הוו חי דהוי חי לא כ"ש");

או באופן אחר, כמ"ש במפרשים²⁰: מכיון שע"ד "שני המשיחים" נאמר באותה נבואה, הרי כשם שנתקיים חלק הנבואה בנוגע ל"משיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם"; כן בודאי תקיים הנבואה ע"ד "משיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]".

אבל מובן שקשה לפרש שזהו כל הטעם: כי בכתובים אלו אין כוונת הרמב"ם (כפשטות לשונו) להביא ראי' והוכחה שמלך המשיח ודאי יבוא, אלא שביאתו כתובה בתורה: ומזה ש"מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו" –

א"כ מה נוגע לכאן ש"נבא בשני המשיחים", גם "במשיח הראשון שהוא דוד", ובפרט – לפרש את (ארבעת) הלשונות הכפולים שבכתובים אלו, שבראשונה הכוונה למשיח הראשון ובשניים – למשיח האחרון?

(19) סנהדרין צא, א.

(20) קרית ספר לרמב"ם הל' מלכים שם. – ע"ד סיום מס' מכות.

הערה 22: מסעי לה, ט ואילך: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את הירדן ארצה כנען: והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה: והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפט: והערים אשר נתנו שש ערי מקלט תהיינה לכם.

וראה גם פרשת ואתחנן ד, מא ואילך: אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש: לנס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שונא לו מתמול שלשום ונס אל אחת מן הערים האל וחי: את בצר במדבר בארץ המישור לראובני ואת ראמות בגלעד לגדי ואת גולן בבשן למנשי.

הערה 20: סיום מס' מכות: רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין וכו'. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים .. ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ורבי עקיבא מצחק .. אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן ברכיה וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: לכן בגללכם ציון שדה תחרש, בזכריה כתיב: עוד ישבו זקנים וחקנות ברחובות ירושלים; עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת.

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

ונקרא משיח ה' ²⁵, כמו"כ, לפני"ז, נמשח שאול ²⁶ (בפ"ד ²⁴)
וגם הוא נקרא "משיח ה'" ²⁷

ואם נחלק שני מושגי ישראל (בראשונה ובאחרונה),
לכאורה מתאים יותר משה רבינו כגואל ראשון ומשיח
כגואל אחרון ²⁸.

שניהם מושגים מגלות, משא"כ – דוד.

ולהעיר שגם בנוגע למדרגתם בנבואה כתב הרמב"ם
שמשיח גדול מכל הנביאים ²⁹, או כדבריו בספר היד ³⁰
"ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו" משא"כ – דוד ³¹.

[שהרי כשם שדוד נמשח בשמן המשיח (בקרן ²⁴)

משו"ת חת"ס י"ד שם, היינו שכופר בתורה ובנבואת משה (ונק'
אפיקורוס וכופר) אף שגם תורה היא בכלל נבואת משה** (ראה
רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ח**). ועפ"י יתורץ לכא' ג"ז שהביא
הרא"י מערי מקלט בהלכה בפ"ע, כי זוהי רא"י נוספת מסביר
"ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו", ואינו שייך
ל"כופר" . . בתורה ובמשה רבינו. וגם מובן מה שכתב "בערי מקלט
הוא אומר" ולא "בפרשת שופטים נאמר" וכי"ב, להדגיש שאי"ז
שייך לכופר בתורה כו'.

אבל מובן שג"ז דוחק ואכ"מ. וראה לקמן בפנים סי"א.

(24 מגילה יד, א.

(25 ש"ב יט, כב. וראה שם כג, א.
(26 ש"א יוד, א. וכ' זה הביא הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ז)
לענין משיחת מלך. וראה מגילה שם.
(27 ש"א כד, ז. יא. כו. ט. יא. טז. ש"ב א, יד. טז.
(28 להעיר משמור" פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ'
יחי.

(29 באגרת תימן רפ"ד (תרגום הר"י קאפח): שהמשיח נביא
גדול מאד גדול מכל הנביאים אחרי משה רבינו . . מעלותו הרי היא
הרמה בדרגות הנביאים והנכבדת אחרי משה רבינו.

(30 הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(31 ראה מגילה שם ברש"י שהוא נביא וכן סוטה מח, רע"ב.
וקשה מוז"ב קנז, א (וראה ניצוצי זוהר שם). וראה ש' רוה"ק
בתחלתו. ובכ"מ דודו ושלמה (תהלים ומשלי – כתובים – דלא
כסוטה שם) – מל' רוה"ק ולא נבואה נ"ה. ואכ"מ.

כמו"כ ח"ב פמ"ה (המעלה השני) כתב: דוד ושלמה ודניאל הם
מן הסוג הזה ואינם מסוג ישע"י וירמ"י . . ודומיהם לפי שאלו . . לא
דברו . . כ"א ברוה"ק.

בפיה"מ אבות (פ"ד מ"ג) "וכן בדוד כו' והוא נביא" (להעיר
דשם בא בהמשך "ויש לך ללמוד ממשה רבינו כו'"), אבל בפשטות
משם אין רא"י כי אינו מדבר במדר' ומעלות הנבואה, כ"א ע"ד
ענוה כו' ואינו נוגע החילוקי מדרגות דנבואה ורוה"ק.

בשמונה פרקים (פ"ז): וכן דוד המלך ע"ה נביא אמר כו'. ושם

(*) לכאורה י"ל באו"א (ועפ"ז מובן הצורך להוסיף רא"י זו
"אף בפרשת בלעם" על מש"כ לפני"ז "שהרי התורה העידה עליו"
– ד' נצבים), שבוה מוכיח שמוכרח להתקיים, כי ההבטחה של
תורה יתכן שלא תתקיים שמא יגרום החטא (ברכות ד, א) משא"כ
בנבואה שהנבואה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר (רמב"ם הל'
יסוה"ת פ"י ה"ד) – ראה גו"א וישלח לב, ח (ובגבורת ה' פ"ד).

אבל נוסף ע"ז שכבר נת"ל (בפנים ס"ג) שהרמב"ם כאן לא בא
להוכיח אמיתת הענין שבוודאי יהי', כ"א אין שהוא כופר בתורה
ובמשה רבינו, וא"כ אין נוגע הענין דנבואה – הרי החילוק בין
ההבטחה דאפשר שתתבטל שמא יגרום החטא לנבואה לטובה כו',
מפרש הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ שהיינו החילוק במה שבין ה'
לנביא עצמו (שבוה אפ"ל שיגרום החטא) לזה שיאמר ה' להבטיח
לבנ"א טובה בסתם, שבוה א"א שלא תתקיים ההבטחה,

וא"כ מובן שג"ז "שהתורה העידה עליו" בודאי תתקיים.
ועצ"ע. – וראה לקמן סימן ה' ס"ז ובהערות שם.

(**) ראה פיה"מ פ' חלק יסוד השביעי ויסוד השמיני. ולהעיר
מלשון הרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ח ה"ג. שם פ"ט סה"א. ה"ד. ה"ה.
נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ט ע' 177 ואילך.

(**) ברמב"ם שם: "האומר שאין תורה מעם ה' כו' אם אמר משה
אמר מפי עצמו הרי זה כופר בתורה", אף שבוה גם מכחיש נבואתו
של משה רבינו, שזהו א' מהשלשה הנק' אפיקורסין (שברמב"ם
לפנ"ז), ומשמע שתלוי במה בא להכחיש, אף שהכופר בתורה בדרך
מחילא מכחיש נבואתו של משה, לא נקרא עי"ז אפיקורוס. ועצ"ע.

הערה 23: ולהעיר משל"ה (פ' בלק שסב, ב): ובוזה יהיה מבואר

גם כן מה שאמרנו פרק השותפין: משה כתב ספרו ופרשת בלעם, ותימה:
וכי יש אות אחת בתורה שאינו תורה? הלא פרשת בלעם כתובה
בתורה ואם כן מהו זה שאמר כתב ספרו ופרשת בלעם! .. ומקורם
אציע הקדמה קטנה: הגם כי יש ב' דרכים המתנגדים, סטרא דימינא
קודש הוא לה', וסטרא דשמאלה טמא טמא יקרא, מכל מקום למעלה
מצטרפים יחד בשורש העליון. והענין הוא כמו ב' דרכים המתחלקים
זה לכאן וזה לכאן .. עד שבשרשם נכנס הכל לשורש הקדושה. ומשה
רבינו ע"ה נכנס בדרך הטוב והישר הוא סטרא דימינא .. ובלעם היה
בסטרא דמסאבא, היה קוסם ומנחש .. ומאחר שבהשורש מתאחד,
הי' משה רבינו ע"ה משיג ג"כ מה שהשיג בלעם, אבל בלעם לא השיג
מה שהשיג משה רבינו ע"ה, כי תמיד מתרחק והולך. ובוזה יתבאר מה
שאמרנו כתב ספרו ופרשת בלעם, שלא תאמר שהגיע למשה רבינו ענין
בלעם מצד כי הקב"ה הגיד לו, והוא כמו שאנו לומדים ספרי הנבואה
מפי רבי ואנחנו יודעים דבריהם .. לא כך, אלא משה רבינו ע"ה השיג

מה שהשיג בלעם בענין נבואה על העתיד לישראל וכל הברכות, זהו
ענין כמו שכתב כל התורה מצד השגת נבואתו, כך ענין פרשת בלעם.
וראויה היתה פרשה זו לומר על ידי משה רבינו בלי אמצעית בלעם,
רק צריך להיות הקטיגור סניגור וכמו שכתבתי.

ראה רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ח: שלשה הן הנקראים
אפיקורסין .. והמכחיש נבואתו של משה רבינו .. שלשה הן הכופרים
בתורה .. האומר שאין התורה מעם ה'...

שזה"ג הא': ברכות ד, א: ר' יעקב בר אידי רמי: כתיב: והנה
אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, וכתיב: ויירא יעקב מאד! אמר:
שמה יגרום החטא [רש"י: ויירא יעקב – שמא אחר הבטחה חטאתי,
ובדנתני, שהחטא גורם שאין ההבטחה מתקיימת].

רמב"ם הלכות יסוה"ת פ"י ה"ד: דברי הפורענות שהנביא אומר
.. אם לא יעמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו .. אבל אם הבטיח על
טובה ואמר שיהי' כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא
שקר, שכל דבר טובה שיגזור האל – לא אפילו על תנאי אינו חוזר...

מצוות לפי זמן היו, הרי זה נביא שקר שהרי בא להכחיש נבואתו של משה. ומיתתו בחנק על שהידר לדבר בשם ה' אשר לא צוהו. שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם, ולא איש א-ל יזכור.

ה"ד: וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה, או שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני, הרי זה נביא השקר ויחנק אע"פ שעשה אותו. שהרי בא להכחיש התורה שאמרה: לא בשמים היא. אבל לפי שעה שומעין לו בכל.

ה"ה: במה דברים אמורים? בשאר מצוות אבל בעבודה זרה אין שומעין לו ואפילו לפי שעה. ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים ואמר שה' צוהו שתעבד עבודה זרה היום בלבד או בשעה זו בלבד הרי זה דבר סרה על ה'. ועל זה צוה הכתוב ואמר: ובא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא כי דבר סרה על ה' אלקיכם וגו', שהרי זה בא להכחיש נבואתו של משה. ולפיכך נדע בודאי שהוא נביא שקר וכל שעשה בלאט וכשוף עשה ויחנק.

נתבאר בארוכה בלק"ש ח"ט ע' 177 ואילך: ראה במילואים.

הערה 24: מגילה יד, א: ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה' רמה קרני ולא רמה פכי – דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן שאול ויהוא שנמשחו בכף לא נמשכה מלכותן.

הערה 25: שמואל ב יט, כב: ויען איביש בן צרויה ויאמר התחת זאת לא יומת שמעי כי קלל את משיח ה'.

וראה שם כג א: ואלה דברי דוד .. משיח אלקי יעקב ג'.

הערה 26: שמואל א יוד, א: ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקחו ויאמר הלוא כי משחק ה' על נחלתו לנגיד.

הלכות מלכים פ"א ה"ז: כשמעמיד מלך מושחין אותו בשמן המשחה שנאמר: ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקחו.

וראה מגילה שם: ראה לעיל בפענוח להערה 24.

הערה 28: להעיר משמו"ר פ"ב, ד: ואמר רבי לוי: אמר לו הקב"ה למשה סימן זה לך, במדבר אתה מניחין ומן המדבר אתה עתיד להחזירין לעתיד לבוא.

זח"א רנא א: ומשה .. פורקנא ביה תליא כו'...

שער הפסוקים פ' ויחי: כבר נרמז בספר הזוהר ברעיא מהימנא ובספר התיקונים כי שילה בגימטריא משה והוא ג"כ משיח בן דוד כו'. והנה משיח בן דוד נאמר בו (ישעי' נב, יג) הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד – ירום מאברהם, ונשא מיצחק, וגבה מיעקב, מאד ממושה; וענינו הוא שמשיח בן דוד יזכה אף לבחינת חיה דאבא דאצילות הנקראת נשמה לנשמה מה שלא זכה אליה אפילו משה, ונמצא כי הרועה הראשון שהוא משה הוא עצמו הרועה האחרון כו'.

הערה 31: ראה מגילה שם: תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה .. ותו ליכא? והכתיב: ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים – אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל! מיהוה טובא הוו, כדתניא: הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים, אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה.

ברש"י: ותו ליכא – נביאים. נבואה שהוצרכה לדורות – ללמוד תשובה או הוראה, וכל הנך ארבעים ושמונה הוצרכו, ובהלכות גדולות מנויין מסדר עולם אברהם יצחק יעקב משה ואהרן יהושע פנחס .. דוד.

וכן סוטה מח, רע"ב: [מתניתין שם ע"א: משמתו נביאים ראשונים בטלו אורים ותומים] בגמרא: מאן נביאים הראשונים? אמר רב הונא: זה דוד ושמואל ושלמה.

וקשה מזח"ב קנ"ד א: ...למלכו .. לנבואה .. תרין אלין לא אתמסרו כחדא כבר נש בעלמא, בר ממושה מהימנא עילאה דוכה לנבואה ומלכו כחדא, ולא אתייהב לבר נש אחרא תרווייהו כחדא.

ראה גו"א וישלח לב, ה: וקשה על זה מהא דתניא עד יעבור עמך ה' עד יעבור וכו' ראויים היו ישראל .. אלא שגרם החטא, ואם כן איך יתכן הבטחה שיצאה מפי הקב"ה וישתנה? .. והעיקר הוא כי יש חילוק בין הבטחה ובין נבואה, כי הדבר שלא נאמר אלא לשם הבטחה להבטיח את האדם אין זה נבואה, שלא בא רק להבטיח את הצדיק לעשות עמו טוב, ובדין הוא שתבא לה שינוי מפתא המקבל, כי אחר שלא היתה רק מפני זכות אשר הובטח ואותו המקבל – אפשר שישתנה וישתנה ההבטחה אשר הבטיח אותו הקב"ה. אמנם יבדוק הנביא כאשר לא היה מתנבא להבטיח רק שהוא אומר שכן שלחו להתנבאות שיהיה בעתיד, לא להבטיח. ולפיכך רוב דברי הנבואה הם בלשון עבר כאילו כבר נעשה, כלומר שכן נגזרה הגזירה לטובה מאת ה', לא כמו ההבטחה שהוא מבטיח את האדם לעתיד. וכל הבטחה היא אינה רק למקבל הבטחה, וכאשר ישתנה משתנה, לאפוקי נבואה שהוא תולה הדבר בעצמו לא בשום מקבל רק בענין עצמו שכן יהיה. ומפני כי חנניה בן עוזר אמר נבואתו כדכתיב בקרא: הנה שברתי את עול מלך נבוכדנצר כאילו כבר נעשה ואין זו הבטחה, ובדבר הזה אמר לו ירמיה: שמע נא חנניה וגו'. והה' לשונם בביר בפרשה זאת: מכאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה, פירוש מפני כי בעולם הזה הם ואפשר שישתנה מפתא המקבל, והרי מוכח בדברים אלו בדמקום הבטחה שאני.

בהקדמותו לפיה"מ: אבל מה שפחד יעקב אחרי שהבטיחו ה' בטוב באמרו לו והנה אנכי עמך וכו', ומצאנו שפחד פן יספה שנאמר: וירא יעקב מאד וכו', ואמרו חכמים בזה שפחד מחטא חמור שיתחייב עליו השמדה, והוא אמרם: קסבר שמא יגרום החטא; משמע מזה שאפשר שיבטיחו ה' טובה ויכריעו העונות ולא יתקיים אותו הטוב. דע שאין זאת אלא במה שבין ה' לנביא, אבל חלילה שיאמר ה' לנביא להבטיח לבני אדם טובה בשם ולא תתקיים אותה הבטחה, לא יתכן דבר זה, לפי שלא היה נשאר לנו במה לאמת את הנבואה, וכבר נתן לנו יסוד בספרו שהנביא יבדוק באמתת הבטחותיו כו'.

שוה"ג הב': ראה פיה"מ פרק חלק יסוד השביעי ויסוד השמיני: והיסוד השביעי נבואת משה רבינו. והוא שנאמן שהוא אביהן של כל הנביאים שקדמו לפניו והבאים אחריו, הכל הם למטה ממנו במעלה, והוא בחר ה' מכל המין האנושי, אשר השיג ממנו יתעלה יותר ממה שהשיג וישיג כל אדם שנמצא ושימצא. ושהוא עליו השלום הגיע לתכלית הרוממות מעל האנושיות עד שהשיג המעלה המלאכית ונעשה במעלת המלאכים, לא נשאר לפניו שום מסך שלא קרעו ולא עצר בעדו שום מעצור גופני, ולא נשאר בו שום דבר מן החסרון לא מעט ולא הרבה, והושבתו בו הכוחות הדמיוניים והחושיים בכל השגותיו, ונתבהל כוחו המתעורר, ונשאר שכל בלבד, ועל ענין זה אמרו עליו שהוא מדבר עם ה' בלי אמצעות המלאכים .. והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא, שנאמן שכל התורה הו' הנמצאת בידינו היום הוה היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה אליו כולה מאת ה' הגעה שקורים אותה על דרך ההשאלה: דייבור, ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום אשר הגיע אליו.

ולהעיר מלשון הרמב"ם הלכות יסוד"ת פ"ח ה"ג: לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו ואנו יודעין בבירור שאותן האותות בלאט וכשוף הן. לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות, כדי שנערוך אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ראינוה ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא: הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראו בעיניו שאינו כמו שראה, שאינו שומע לדון אלא יודע בודאי שהן עדי שקר: לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא, שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך, והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוה שצונו משה דיין קבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו.

שם פ"ט סו"א: לפיכך אם יעמוד איש בין מישאל בין מן האומות ויעשה אות ומופת ויאמר שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרוע מצוה, או לפרש במצוה מן המצוות פירוש שלא שמענו ממושה, או שאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

מוסיפין עליהם כו'. אבל צריך להבין: מה הקשר בין שני הענינים?³⁴

יתירה מזו: בנוגע לנביא כתב הרמב"ם³⁵ ש"כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם אלא האות שלו שיאמר דברים העתידיים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר כו'". הרי שאע"פ שגם שם הוא שולל "אות" . . שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, מ"מ אינו מסיק שם (כבנדוד"ד) "שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם"; ולאידך כותב שם שעליו לעשות אות: "שיאמר דברים העתידיים".

ז. בהלכה שלאח"ז בהל' מלכים ממשיך הרמב"ם: ואם³⁶ יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבועל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצליח (ונצח כל האומות שסביביו)³⁷ ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי ויתקן³⁷ את העולם כו'.

34) סיום הלשון שבהלכה שנשמט ע"י הצנזור וכל המוסיף כו' רשע ואפיקורס – כנראה הכוונה לאותו האיש. ועפ"י מובן המשך הלשון בהלכה שלאחרי' ראה בהנסמן בהערה 37. אבל לפי"ז – למה הוצרך לומר גם "ועיקר הדברים" . . שהתורה כו' מהן?
35) הל' יסודי התורה רפ"י.

36) ביאור הלכה זו ברמב"ם – ראה לקו"ש ח"ח ע' 358, 361-2 בהערות (ולקמן סימן ט).

37) כ"ה בדפוסים שלפנינו. אבל בכת"י ודפוסים הנ"ל (בהערה 3) בא כאן קטע שנשמט "ואם לא הצליח כו'", והתיבות "ויתקן את

ו. ויובן זה בהקדם בהסברת שני דיוקים בשתי ההלכות שלאח"ז בהל' מלכים שם. בהל' ג' כתב הרמב"ם: ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים אלו³² אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא כו' (כמו שמביא שם הרא"י מבן כוזיבא, ומסיק) ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי'³² לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהם ולא גורעין מהן [וכל³³ המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצותן מפשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורס].

מזה שבהמשך ההלכה ע"ד המלך המשיח מסיים הרמב"ם "ועיקר" . . שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם כו'" משמע לכאורה, שהאומר שמשיח צריך לעשות "אותות או מופתים" או "לחדש דברים בעולם" הרי בזה הוא מוסיף או גורע בתורה, היפך הענין דאין

בא לבאר מארז"ל "אין הנבואה* שורה אלא על חכם גבור ועשיר . . ואין מתנאי הנביא שיהיה אצלו כל המעלות" ומביא דוגמא משלמה ודוד, אליהו שמואל יעקב.

32) בדפוסים וכת"י רמב"ם הנ"ל (הערה 3) "שהטפשים אומרים".
32*) בכמה כת"י (הובאו ברמב"ם הנ"ל הערה 3): אין חוקי' ומשפטי' משתנים (משתנות).
33) כ"ה בדפוסים וכת"י הנ"ל (הערה 3) ונשמט בדפוסים שלפנינו.

(*) כ"ה בפיה"מ שלפנינו ובתרגום הר"י קאפח. בגמ' שבת (צב, א) "אין השכינה שורה". ובנדרים (לח, א) "אין הקב"ה משרה שכיתו".

רבן של כל הנביאים, ודוד המלך ע"ה היתה בו המדריגה הגדולה שיש ברוה"ק בו ע"ד הנאמר במדריגת נבואה של מרע"ה וכו'.

הערה 36: ראה לקו"ש ח"ח ע' 358, 361-2: ראה לקמן סימן ט. הוספה א ח"ג מכתב ב.

הערה 37: וראה שם בסיום לשונו: ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים הכשרים שמתו, ולא העמידו הקב"ה אלא לנסות בו רבים כו'. אף ישוע הנצרי שדמה שיהי' משיח ונהרג בבית דין כבר נתנבא בו דניאל שנאמר: ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו. וכי יש מכשול גדול מזה שכל הנביאים דברו שהמשיח גואל לישראל ומושיעם ומקבץ נדחיהם ומחזק מצותן וזה גרם לאבד ישראל בחרב ולהשפיל שאריתו כו'. וכל הדברים אלו ושל זה הישמעאלי שעמד אחריזו אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן את כל העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר: כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד: כיצד. כבר נתמלא העולם מדברי המשיח ומדברי התורה ומדברי המצוות ופשוטו דברים אלו באיים רחוקים ובעמים רבים ערלי לב והם נושאים ונותנים בדברים אלו ובמצוות התורה, אלו אומרים: מצוות אלו היו וכבר בטלו בזמן הזה ולא היו נהוגות לדורות, ואלו אומרים: דברים נסתרות יש בהן

וראה ניצוצי זוהר שם: יעויין סוטה מ"ח א' שנקטו נביאים ראשונים דוד ושלמה, ביומא ל"ז א': זכר צדיק לברכה אמר להם נביא לישראל וכו'. ושם נ"ג ב': אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים וכו', ועמש"כ בהגהותי לאגרות רבינו אברהם בן הרמב"ם סימן ו', וכן מצינו ברה"כ א' א': לא קם נביא עוד בישראל כמשה כו' במלכים קם ומנו שלמה, בסוכה נ"ב, א': כבר התנבא עליך דוד אביך, בתרגום ריש שה"ש: שירין ותושבחיך די אמר שלמה נביא וכו'. אמנם במד"ר חוקת פי"ג א' אמרו: לא מצינו שנתנבא שלמה אלא קרוב לשמונה מאות פסוקים וכו', ר"ל שלא הי' כשאר הנביאים שהיו אומרים לכל דורש מה שבחורין ומה שבסדקים ע' יומא ע"ה א'. ההשראה העליונה שעליהם היתה רק בכתובים שהשאירו לדורות אשר מיד הי' עליהם השכיל. ע' מ"ז ח"ב פמ"ה: מדריגה ב' רוח הקודש ובוזה המין מרוה"ק חיבר דוד תהלים ושלמה משלי קהלת ושה"ש. ועמש"כ במקור חסד לספר חסידים סי' א' אות ד'. ויעויין בזה חדש סוף פרשת תרומה: ההיא נבואה לשעתה, ושם רות (ע"ז א') מרוחק הי' נראה לי כו', וע' רש"י ב"ב ע"ה א' ד"ה אוי לאותה ברשה: שהרי יהושע הי' נביא ומלך כמשה, ובב"ר פצ"ח ט"ו: שהיתה המלכות שאולה בידו.

וראה ש' רוח"ק בתחלתו: ואמנם בבעלי רוח"ק היה דוד המלך ע"ה רבן של כל בעלי רוח הקודש כמו שהיה מרע"ה בענין הנבואה

סימן א: חזרת מלכות בית דוד ושלימות משפטי התורה

ולהכרית זרעו של עמלק כו' ולבנות בית הבחירה" –
הו"ל לסדר הלכות מלכים הרבה לפניו בספרו³⁹?

וי"ל, במה שהרמב"ם סידר זה בסיום ספרו היד –
ספר "הלכות" – הרי הוא מדגיש ששלמות (וקיום) התורה
וההלכה נעשה בשעה שיש (ענין ה) מלכים⁴⁰. וכפי שזה

(39) בהקדמת הרדב"ז לספר שופטים "לפי שדיניו הלכתא
למשיחא". אבל צ"ע, כי: א) כמה הלכות לכאורה אינן הלכתא
למשיחא (ראה לדוגמא: פ"א ה"ח ואילך שלכאור' אינן שייכות
לאחרי ביאת המשיח) ב) מטעם זה גם ספר הח' והט' (ספר עבודה
וקרבנות) היו צ"ל בקירוב עכ"פ ל) סיום ספרו.

[ובנוגע לקרבנות הי' אפ"ל בדוחק, כי לדעת הרמב"ם (הל'
ביהב"ח פ"ו הט"ו. וראה שם פ"ב ה"ד) "מקריבין הקרבנות כולן
אע"פ שאין שם בית בנוי". אבל בנוגע לביהמ"ק וכל השייך לזה אין
לתרץ כן (ע"פ ב"ר ספס"ד. ראה מנ"ח מצוה צה), כי הרמב"ם כתב
בהל' מלכים כאן (בריש הפרק ובסופו) דמשיח בונה מקדש (וראה
הקדמתו לפיה"מ בנוגע למס' מדות. הל' ביהב"ח פ"א ה"ד). וידועה
השקו"ט בזה. ואכ"מ].

ואולי י"ל: הרמב"ם בתחלת ספר היד (ב"מנין המצות על סדר
הלכות הרמב"ם) כתב "ספר ארבעה עשר: אכלול בו מצות שהם
מסורין לסנהדרין כו' ודין המלך ומלחמותיו", ומכיון שהל' מלכים
הן "דין המלך כו'" – מצות היחיד, לכן כתבו בסוף ספרו (אף שכמה
הלכות שייכות לכ"א מישאל (ראה הל' מלכים פ"ה ה"ז ואילך)).

(40) להעיר משהמ"צ להרמב"ם מ"ע קעג (בתרגום ר' שלמה
אבן איוב (הובא בהוצאת הר"ח העליר): שצונו למנות עלינו מלך
מישראל שיעמיד אמונתנו. (אבל ראה תרגומו (העליר) ובסהמ"צ
לפנינו והוצאת הר"י קאפח). ובהל' מלכים ספ"ד "ותהי מגמתו

יצריך להבין: למה אין הרמב"ם מזכיר כאן (וגם לא
בכל הפרק) את המעלות הגדולות בהן מתארים את המלך
המשיח³⁹, וכמ"ש הרמב"ם בעצמו במ"א בספר היד³⁰:
"בעל חכמה יהי' יותר משלמה ונביא גדול הוא קרוב
למשה רבינו" (וכנ"ל סוס"ה).

ח. ויש לומר הביאור בכל זה, בהקדים מה שהרמב"ם
סידר את הל' מלכים (ומלחמותיהם³⁸, או ומלחמות³⁸)
בסיום וסוף ספרו היד – דלכאורה, לפי סדר הזמנים,
כמ"ש הרמב"ם בתחילת הל' מלכים "שלש מצות נצטוו
ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך כו'

העולם כו'" הן באמצע דבריו שם, "וכל הדברים האלו (של ישוע
הנוצרי) ושל זה הישמעאלי . . אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח
ולתקן את העולם כולו כו'". וראה שם בסיום לשונו. וראה לקמן
בפנים סעיף טז.

(38) זהו השם המלא – כבהקדמת הרמב"ם (ב"מנין המצות על
סדר הלכות הרמב"ם) ובהכותרת בספר שופטים והל' מלכים.

(38*) כ"ה בדפוס רומי הנ"ל. ווינציאה רפד. שי. בהכותרת
דספר שופטים והל' מלכים*. ובכת"י התימנים שם. וכן הוא שם
(ובכמה כת"י) בהקדמת הרמב"ם בסופה בההלכות דספר שופטים
והלכות מלכים – ראה רמב"ם ספר המדע (ירושלים תשכ"ד). וש"נ.

(*) אבל בהקדמת הרמב"ם בסופה (בסידור ההלכות דספר
שופטים וכן בהלכות מלכים) בכל דפוסים הנ"ל "ומלחמותיהם"
(ומלחמותיהן).

מאת ה' כמו שאמר (דברי הימים א כח, יט) הכל בכתב מיד ה' עלי
השכיל.

הלכות בית הבחירה פ"א ה"ד: בנין שבנה שלמה כבר מפורש
במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו
מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנווהו כבנין שלמה
ומעין דברים המפורשים ביחזקאל.

ראה הלכות מלכים פ"ה ה"ז ואילך: ומותר לשכון בכל העולם
חוץ מארץ מצרים .. מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא,
ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם .. אסור לצאת
מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה
או להציל מיד הגוים ויחזור לארץ. וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשכון
בחוצה לארץ אסור ..

הערה 40: אבל ראה תרגומו (העליר): שצונו למנות עלינו מלך
מישראל יקבץ כל אומתנו כו'.

ובסהמ"צ לפנינו: שצונו למנות עלינו מלך יקבץ כל אומתנו
וינהיגנו כו'.

והוצאת הר"י קאפח: שנצטוונו למנות עלינו מלך מישראל
שיאחד את דברתנו וינהיג את כולנו כו'.

הערה 41: ראה רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ח: ראה לעיל
בפענוח להערה 39.

ספ"ד שם: ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם
מלחמות ה', שאין ממליכין מלך תחילה אלא לעשות משפט ומלחמות

ואינן כפשוטן וכבר בא משיח וגילה נסתריהם; וכשיעמוד מלך המשיח
באמת ויצליח וירום וינשא, מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו
אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום.

הערה 39: והלכות מלכים פ"א ה"ח ואילך: נביא שהעמיד מלך
משאר שבטי ישראל והי' אותו המלך הולך בדרך התורה והמצוה
ונלחם מלחמות ה' הרי זה מלך וכל מצות המלכות נוהגות בו.

וראה שם פ"ב ה"ד: ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה .. ואחד
העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אע"פ שאין שם בית.

על פי בראשית רבה ספס"ד: בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה
מלכות דרשנה שיבנה בית המקדש דושיבו פפוס ולוליאנוס .. והיו
מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם אזלין אלין כותאי ואמרין
ידיע להוי למלכא דהדין קרתא מרדתא תתבנא .. שלח ואמר להון: או
ישנן יתיה מאתריה או יוספון עליה חמש אמיך...

ראה מנחת חינוך מצוה צה: וגם היום אפשר שאם יתנו המלכיות
רשות לבנות בית המקדש מצוה לבנות, כמבואר במדרש בימי ריב"ח
דנתנו רשות והתחילו לבנות, ועיין בס' כפות תמרים שרבינו נתנאל
בעל התוספות רצה לילך להקריב קרבנות בירושלים, אם כן ה"ה
לבנות ביהמ"ק (אף שלדעת הר"מ אינו כן ויבואר במק"א).

וראה הקדמתו לפירוש המשניות בנוגע למסכת מדות: ואחר
תמיד מדות, ואין ענינה אלא סיפור מדת המקדש וצורתו והאין בנינו,
והתועלת בכך כשיבנה לשמור בו אותה צורה ואותו היחס כי היחס

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

ט. הלכות המשיח הכנים הרמב"ם (בסיום ספרו היד ובסוף הל' מלכים ומלחמותיהם⁴⁵, מכיון שזהו גדרו וענינו של משיח ע"פ הלכה:

הרמב"ם מפרש בפרק יא דהל' מלכים לא רק את הענין דביאת המשיח והחיוב להאמין בו, אלא גם מהו ענינו גדרו ופעולתו ואופן התגלותו, וכתוצאה מזה – מה תוכן החיוב להאמין בו.

וזהו כוונת הרמב"ם בתחלת הפרק: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד"⁴⁶ ליושנה לממשלה⁴⁷ הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושים שמיטין ויובלות ככל מצותה⁴⁸ האמורה בתורה:

אין זה (רק) סיפור מה יעשה המשיח, ומה יהי' בימיו, אלא זוהי הלכה: הגדר דמשיח הוא שהוא מחזיר "מלכות

וינציאה רפד. שי – "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(46) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובכת"י ודפוסים הנ"ל (בהערה 3) "בית דוד".

(47) בכת"י הנ"ל ודפוס רומי וקושטא הנ"ל "הממשלה". ושם ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) מכת"י: בממשלה, ממשלה.

(48) צ"ע "מצותה" – ל' יחיד. וברוב כת"י ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) "מצותן" (מצותם) האמורות (האמורה)".

מובן גם בפשטות, ששלמות הקיום של כל מצות והלכות התורה היא כשיש מלך על כל ישראל, שעל ידו מתקיימת מצות מלחמת השם⁴⁹ (להכרית זרעו של עמלק) ומצות "לבנות בית הבחירה", שרק אז שייך קיום כל הלכות ומצות התורה.

בפועל זה נעשה ע"י דוד המלך, שמלך⁴² על כל ישראל (ישראל ויהודה). הוא כבש את א"י, גמר ושלמות דמלחמות (וה' הניח לו מסביב מכל אויביו⁴³); ועל ידו היתה ההתחלה (ההכנה⁴⁴ עכ"פ) של בנין ביהמ"ק בירושלים (ויאמר דוד זהו בית ה' גו'⁴⁵). ובמילא הי' יכול להיות קיום התורה והמצוה בשלימות.

ומחשבתו להרים דת האמת כו".

(41) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח. ספ"ד שם.

(42) ראה רמב"ם שם פ"א ה"ז: כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות כו'. שם ה"ט.

(43) ש"ב ז, א. הובא ברמב"ם ריש הל' מלכים ה"ב.

(44) דה"א כח-כט.

(45) שם כב, א. הביאו הרמב"ם ריש הל' ביהב"ח ה"ג. וראה סוטה ט, סע"א. וראה סמ"ג מ"ע קסג: זמן מצוה זו של בנין ביהב"ח לא הגיעה עד ימי דוד. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 103 ואילך.

(45') להעיר דבהכותרת לפרקים יא ויב דהל' מלכים בדפוס

שנאמר (שמואל-א ה, כ): ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו.

הערה 42: שם ה"ט: מלכי בית דוד הם העומדים לעולם, שנאמר: כסאך יהי' נכון עד עולם כו'.

הערה 43: הובא ברמב"ם ריש הלכות מלכים ה"ב: והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית, שנאמר: ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארוזים וגו'.

הערה 44: דה"א כח-כט: ויקהל דוד .. ויאמר .. אני עם לבבי לבנות בית מנוחה לארון ברית ה' .. והכינותי לבנות, והאלוקים אמר לי לא תבנה בית לשמי .. שלמה בנך הוא יבנה ביתי .. ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם .. הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית .. ויאמר דוד .. וככל כוחי הכינותי לבית אלוקי הזהב .. והכסף וגו' – (וראה שם בארוכה).

הערה 45: הרמב"ם ריש הלכות ביהב"ח ה"ג: כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר: ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל, ואומר: זאת מנוחתי עדי עד.

וראה סוטה ט, סע"א: משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם [רש"י: להיות נהנים מהם], דוד דכתיב: טבעו בארץ שערי כו'.

וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 301 וסעיף ו' ואילך: די דריי מצות זיינען (בלשון רש"י) "תלויות זו בזו". ד.ה. הגם אז זיי זיינען דריי באזונדערע מצות, איז אבער יעדער מצוה (אויך) א פרט, בריינגט

שלימות אין די אנדערע צוויי: שלימות מצות מינוי מלך ווערט דערגרייכט ווען ס'ווערן אויך אוסגעפירט די מצוות פון להכרית זרעו של עמלק ובנין בית הבחירה, און עד"ז ביי די אנדערע, ביז אז שלימות קיום מצות בנין בית הבחירה איז פארבונדן מיטן קיום המצוות פון מינוי מלך ומלחמת עמלק...

ד.ה. דא איז נישט נאר א סדר אין זמני החיוב וקיום המצות מצד די אידן – "נצטוו ישראל" (מצד דעם גברא), נאר דאס איז א פרט אין מינוי מלך: מצד דעם גדר פון מלך דארף זיין מלחמת עמלק ובנין בית הבחירה, און מצד דעם גדר פון בית המקדש, פאדערט זיך אז עס זאל זיין מינוי מלך ומלחמת עמלק.

ואון דעריבער בריינגט דארט דער רמב"ם (אין הלכה ב') די פסוקים "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר לו המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארוזים וגו'", די ראי' פון פסוק איז נישט בלויז אויף דעם סדר פון זמן המצות – אויף דערויף וואלט געווען גענוג די (ערשטע) פסוקים וואס די גמרא בריינגט "והניח לכם מכל אויביכם וגו' והי' המקום אשר יבחר ה' גו'" – נאר (בעיקר) אז דאס איז אן ענין וגדר אין (קיום מצות) "מלך" ומלחמת והכרתת עמלק: "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב גו' ויאמר המלך גו'..."

כשם ווי די שלימות אין בית המקדש עצמו לדורי דורות איז געווען דער בנין בית עולמים כ"שנבנה המקדש בירושלים", אזוי אויך אין זיינע תנאים וגדרים (אלס הקדמה לזה), מינוי מלך ומלחמת עמלק, אז זייער שלימות האט זיך אויפגעטאן דורך דעם בנין המקדש בירושלים דוקא.

חסר בשלימות כל ישראל וביהמ"ק – שזהו כללות ענין הגלות – נשלמים ע"י המשיח. וזהו מה שמשיח מחזיר "מלכות דוד ליושנה כו' וחוזרין כל המשפטים" – הוא מחזיר שלימות הלכות ומצות התורה.

[וי"ל שזהו גם נפקא מינה להלכה בפועל, לגבי האמונה בו (ובמה צריך להתבטא זה שמחכה לביאתו) כיון שזהו גדר המשיח, צריכה האמונה להיות לא רק שיבוא כדי לגאול את ישראל מהגלות, אלא "מאמין בו" שהוא מחזיר "מלכות דוד ליושנה" . וחוזרין כל המשפטים"]⁵⁰.

יו"ד. ע"ז מביא הרמב"ם ראי', מנין שהמשיח יבוא

ובפרש"י שם ד"ה הלכתא) שחוזרין בביאת המשיח (ישעי' א, כו). אבל ראה רדב"ז הל' סנהדרין פ"ד ה"ב "שהוא (משיח) יסמוך ב"ד הגדול". ולהעיר מרמב"ם שם פ"ב ה"ה "מלכי בית דוד כו' יושבין ודנים הם את העם". ולהעיר מקרית ספר הל' מלכים שם "ומחזיר כל המשפטים כמו שהיו קודם". וראה לשון הרמב"ם ספ"ד שם: שאין ממליכין מלך תחילה אלא לעשות משפט כו' שנאמר ושפטנו מלכנו כו'. ואכ"מ.

(50) ועפ"ז יומתק מש"כ הרמב"ם בפיה"מ פ' חלק בסוף עיקר הי"ב "ומכלל יסוד זה (דביאת המשיח) שאין מלך לישראל אלא מבית דוד ומזרע שלמה בלבד וכל החולק על המשפחה הזאת כפר בשם הש"י ובדברי נביאיו". ובראש אמנה (לר"י אברבנאל) פ"א (שהעתיק הי"ג עיקרים מ"העתיקת ה'ר' שמואל תיבון . . ראו שנסמך עלי' כו' "כלשוננו שם רפ"א) הלשון "וכל החולק על מלכות זאת המשפחה".

(*) וראה לקו"ש ח"ט ע' 105 הערה 74. וש"נ.

יהי' עוד "לפני בוא המשיח" וכדסיום בכתוב זה "אח"כ יקרא לך עיר הצדק גו" (כ"מ בפיה"מ להרמב"ם (סנהדרין פ"א מ"ג)). ומש"כ בפירוש הרדב"ז לרמב"ם (הלכות סנהדרין פ"ד ה"ב) "ואפשר שהוא (משיח) יסמוך בית דין הגדול" – הרי זה תלוי בה"הכרע" אם אפשר לסמוך בזה"ז, והרדב"ז אזל לשיטתו בזה" (ראה רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ד ה"א וברדב"ז שם). ועצמ"ק ברדב"ז הלכות סנהדרין פ"ד – מעירובין (מ"ג, ב') "לבית דין הגדול אתא". ואין לומר דמבני ראובן סמכו בית דין הגדול זה, או משיח כשנתגלה תחלה – כהרדב"ז בפ"ד שם – דעדיין יקשה "והא לא באו בני ראובן ולא נתגלה משיח" (ובפרט עפ"מ"כ (רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ד שם) שבטבריא עתיד בית דין הגדול לחזור תחלה). וי"ל (דלהרדב"ז ע"פ) "בית דין הגדול" דעירובין לאו דוקא סמוכין (ובלאו הכי י"ל כן – דמאי נפקא מינה "סמיכה" – לביאת אל"ה הנביא!), כ"א שיגרא דלישנא. והכוונה לבית דין (הכי) גדול שבדור.

(1) אין להכריח דהרמב"ם ס"ל דש"ס דידן לא ס"ל דמשיח יתגלה ויסתיר אח"כ (וכן – שביד החזקה חזר בו ממש"כ בפיה"מ ד"ואשיבה שופטין" קודם לביאת משיח) – וע"ד ראייתו (הל' מלכים פ"א, ג') ואל יעלה על דעתך כו' שהרי רע"ק בו' אומר עליו (על בן כוזיבא) שהוא המלך המשיח.

- כי בן כוזיבא נסתתר משך זמן (במערות) במשך מלחמתו, כן היה בזמן ב"ד סמוכין וכו' – בנוגע לביאת אליהו – ראה הלכות מלכים פ"ב, ב.

דוד ליושנה ולממשלה הראשונה" (לא שהוא עומד לפעול ענין חדש), שבפועל נעשה כן ע"ז שהוא "יבונה מקדש ומקבץ נדחי ישראל" (וממילא באים למטרתה של ביאת המשיח ולמכוון בה) "וחוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה". שזה קשור עם קבוצ' נדחי ישראל כשכל ישראל יושבים על אדמתם⁴⁹.

היינו שכל הענינים שחסרו בקיום תומ"צ מפני שהי'

(49) ראה קרית ספר לרמב"ם שם [ושם הביא הכתוב הנאמר ביובל, אבל מוכח מכאן דהרמב"ם ס"ל דגם שמיטין "ככל מצותה האמורה בתורה" תלוי ב"מקבץ נדחי ישראל". וראה רמב"ם הל' שמיטה יובל ספ"ב. וכידועה השקו"ט בזה. ואכ"מ].

והנה לפ"ז "מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות" הם תוצאה מב' הענינים שכ' לפנ"ז: "יבונה המקדש (ובמילא "מקריבין קרבנות") ומקבץ נדחי ישראל" (ובמילא "עושין שמיטין ויובלות כו").

ואולי מש"כ "חוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" הוא מענין הא' שכתב "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה". אבל צ"ע השייכות, שהרי לכאורה הכוונה ב"כל המשפטים" היינו התלויים בסנהדרין – ד' מיתות ועוד (ראה סנהדרין נא, ב.

(*) להעיר שבא' מכת"י (אוקספורד 591) שהובא ברמב"ם הנ"ל (הערה 3) "מקודם שהיו מקריבין". ולפ"ז הרי זה פירוש "וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" (שהוא בזה ש) מקריבין קרבנות ועושין שמיטין כו", ולא ענין בפ"ע. ואולי כ"ה הפירוש גם לפי הגירסא שבדפוסים ורוב הכת"י "מקריבין קרבנות" (בלי וא"ו). ובב' כת"י (ברמב"ם הנ"ל שם) "ומקריבין" (בוא"ו). וכ"ה בקרית ספר שם.

הערה 49: ראה קרית ספר לרמב"ם שם: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל ומחזיר כל המשפטים כמו שהיו קודם ומקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות שהם תלויין בישיבת כל ישראל על אדמתם בדרכיב יובל היא לכל יושביה.

וראה רמב"ם הלכות שמיטה יובל ספ"ב: וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית בעת שיכנסו לארץ יתחילו למנות שמיטין ויובלות.

ראה סנהדרין נא, ב. ובפרש"י שם ד"ה הלכתא: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב הלכה כדשלח רבין משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא. אמר רב יוסף הלכתא למשיחא. רש"י: הלכתא למשיחא – הלכה זו כשיבואו ימות המשיח אצטריך לנו שישבו ד' מיתות בית דין למקומן.

ישעי' א, כו: ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה.

אבל ראה רדב"ז הלכות סנהדרין פ"ד ה"ב: (ברמב"ם שם: בית דין הגדול .. וקבלה היא שבטבריא עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין למקדש). ברדב"ז: אמרו רז"ל שעתיד המשיח ליגלות תחילה בגליל. ואפשר שהוא יסמוך בית דין הגדול שם בטבריא שהיא סמוכה לגליל כו'.

בשו"ג: וראה לקוטי שיחות ח"ט ע' 105 הערה 74. וש"נ: שזה

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

יתאפשר "לעסוק בתורה ובמצות כהוגן"⁵³ "יהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש ומבטל"⁵⁴ (וכמו שהרמב"ם⁵⁵ מאריך בזה)⁵⁶.

יא. עפ"ז מובן הקדמת הרמב"ם "וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו. שהרי התורה העידה עליו כו" (ומביא על זה את הכתוב "ושב ה"א גו" ואח"כ "אף בפרשת בלעם"):

דלכאורה מה חשוב כ"כ בקשר להל' משיח, להדגיש כי "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה

ויחזיר את שלימות התורה "להחזיר מלכות דוד ליושנה כו' וחזרין כל המשפטים" – "שהרי התורה העידה עליו". שבראיות אלו יש שני פרטים: שנאמר ושב ה"א . . . וקבצך גו' – מזה אנו יודעים שיהי' קבוץ נדחי ישראל, שזהו מצב המאפשר שיהיו "מלכות דוד . . . כל המשפטים"⁵¹, הקיום דהלכות ומצוות התורה שנתבטל ע"י גלות ישראל.

"אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל (באחרונה)": מזה אנו יודעים שזה שיהי' ע"י המשיח, וענינו של המשיח, הוא "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה" – הוא "משיח האחרון" של הראשונה – "משיח הראשון שהוא דוד"⁵².

"ושם הוא אומר" שכל הפרטים שהיו "במשיח הראשון – דוד" יהיו גם ב"משיח האחרון" זה מלך המשיח. החל מהתחלת התגלותו וממשלתו עד לשלימות של "ומחץ פאתי מואב" שדוגמתו במשיח "וקרקר כל בני שת" וכן "והי' אדום ירשה זה דוד", "והי' ירשה שעיר אויביו זה המלך המשיח",

משיח יביא לשלימות התורה, שכן כתוצאה מכך שנפטר משעבוד מלכיות ואדרכה, משיח ישלוט עליהם,

(51) ראה שו"ת חיים שאל ח"א סי' צז: פירוש שיהי' מלך על כל ישראל ויהודה כמו שאמר הכתוב ומלך אחד יהי' לכולם . . . וכל זה כלל הרמב"ם באומרו מלכות בית דוד ליושנה.

(52) ולהעיר מסנהדרין (צח, סע"ב): עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו' כגון קיסר ופלגיי קיסר. וראה זח"א פב, ב. ז"ח נג, א. וראה צפע"נ עה"ת ויחי מט, ט.

(*) כ"ה בגמ' וע"י. ובערוך (ערך קסר) ופ'לגו.

(53) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(54) הל' מלכים פי"ב ה"ד.

(55) הל' תשובה והל' מלכים שם.

(56) שעפ"ז מובן בפשטות מה שמגדרי ומצות המלך הוא שנלחם מלחמות ה' (כברמב"ם שם פ"א ה"ח. ספ"ד. ולהעיר שההלכות נקראו "הל' מלכים ומלחמותיהם"), וגם זה ש"אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה . . . זו מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם" (שם רפ"ה), שענינים אלו דוקא מונעים את ישראל מקיום התומ"צ. משא"כ מלחמת הרשות.

(*) ראה לעיל הערה 38. ולהעיר שגם להדפוסים וכת"י שבכ"מ בהכותרות "ומלחמות" (לעיל הערה 38*), הרי בהקדמתו בסופה לפני שמפרט פרטי ההלכות בכל הדפוסים וכת"י "ודין המלך ומלחמותיו" (כנ"ל הערה 39), או ומלחמותיה, ומלחמתו – ראה רמב"ם הנ"ל הערה 38*.

בעיתא בעלמא ותתנהיר אורייתא כו' ודא קרינן ל' המלך המשיח ודוד ודאי הוא כו'.

וראה צפנת פענח על התורה ויחי מ"ט, ט': בתרגום אונקלוס: שלטון יהא בשרויא וכו'. מוכח בזה דסבירא ליה כמו שכתבתי דמלכי דוד וכ"ש מלכי ישראל אין להם גדר [מלך] ממש רק נשיא, ורק א"ה לע"ל יהי' זה משיח ג' דורות, וזה ר"ל בסנהדרין דף צ"ח קיסר ופלגא, דפלגא הוה כמו של תורה נשיא, וקיסר הוה של תורה מלך, והארכתי בזה הרבה.

הערה 56: כברמב"ם שם פ"א ה"ח: ראה לעיל בפענוח להערה

39.

ספ"ד: ראה לעיל בפענוח להערה 41.

הערה 52: ולהעיר מסנהדרין (צח, סע"ב): אמר רב יהודה

אמר רב: עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר שנאמר ועבדו את ה' אלוקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם הקים לא נאמר אלא אקים. אמר ליה רב פפא לאביי: והכתוב ודוד עבדי נשיא להם לעולם! כגון קיסר ופלגי קיסר.

וראה זח"א פב, ב: תא חמי דדוד מלכא הוה קם בפלגות ליליא. ובגין כך דוד מלכא חי לעלמין, ואפילו ביומי מלכא משיחא איהו מלכא, דהא תנן מלכא משיחא אי מן חייא הוא דוד שמיה, ואי מן מתייא הוא דוד שמיה כו'.

זהר חדש נג, א: ממשבצות זהב לבושה לקביל דא אמר שלמה נאוו לחיך בתורים צווארך בחרוזים, לחיך תרין, לזמנא ההוא ולזמנא דאתי, כתורים תרין תורים, ודאי בגין דבימא דמשיחא תתחדש

ולכן הוא מסיים "ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו ע"י כל הנביאים", שכל הענינים שנאמרו ע"י כל הנביאים הוא ענין בתורה עצמה, בשלימות קיום התורה והמצות.

יב. וזהו גם הטעם לכך שכתב הרמב"ם את הראי' מערי מקלט בהלכה בפ"ע, כי מזה מביא לא רק ראי' שמפורש בתורה שע"י מלך המשיח יהי' הזמן של שלימות בקיום התומ"צ, אלא שמצינו "בערי מקלט" שיתוסף באותה מצוה גופא, "ויספת לך עוד שלש ערים גו'" ולא צוה הקב"ה לתוהו".

כלומר שהתורה עצמה אומרת שצריך עוד לבא זמן שבו יהיו מצות התורה כדבעי.

יג. ע"פ כל הנ"ל מובן מש"כ הרמב"ם (בהלכה ג') – "ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחי' מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך" (שבזה הוא שולל שני ענינים: לא זהו ענינו של משיח "לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם"⁶¹, ולא זהו המבחן לאמיתותו⁶²)

(61) כדמשמע לכאורה מפשטות לשונו. אבל ראה הערה הבאה.

(62) כדמשמע לכאורה מהראי' מן כוויבא. וראה מאמר תחיית המתים רפ"ו.

בארוכה ביאור הלכה זו ברמב"ם והשגת הראב"ד בזה – ראה לקמן סימן טו (לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך).

ובמשה רבינו⁵⁷ (ענין זה יש לו שייכות לכאורה להל' תשובה⁵⁸ ששם מדבר אודות הגדרים של כופר וכו')⁵⁹?

אלא שמדגיש בזה הרמב"ם שענינו של מלך המשיח שהוא יביא לשלימות בהלכות ומצות התורה ("ולהחזיר מלכות דוד ליושנה כו' וחזרין כל המשפטים"), אינו עוד ענין שנתגלה ע"י הנביאים כי אם ענין של תורה ומשה רבינו גופא, תורה ומשה רבינו ומבטיחה שמישיח יבא ואז תהי' שלימות התורה⁶⁰.

(57) בפשטות י"ל שהרמב"ם בא להדגיש תוקף האמונה וגדרה, וג"ז הוא הלכה, שהאמונה בביאת המשיח צ"ל בודאות והתאמתות כזה (לא כהתאמתות שמצד "שאר הנביאים בלבד אלא" התאמתות שמצד) תורה ומשה רבינו (שהרי התורה העידה עליו), ועפמ"ש בהל' יסודי התורה פ"ח.

ועפ"ז מובן גם מה שהוסיף "ובמשה רבינו", כי נבואת משה נתאמתה "במעמד הר סיני" (ע"י) שענינו ראו כו' ואזנינו שמעו, והתאמתות בנבואת משה רבינו מביאה "נאמנות שהיא עומדת לעולם" בתורה – ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך.

ועפ"ז יומתק גם מש"כ בשלילה "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר", ולא כהלשון בקרית ספר לרמב"ם שם "כופר בתורה ובמשה רבינו ובשאר הנביאים", כי גם זה הוא הלכה – בגדר אמונה בביאת המשיח.

ולהעיר מלשונו בסוף ה"ב שחוזר ומוסיף "אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך לראי' שכל הספרים מלאים בדבר זה".

(58) ובפיה"מ פ' חלק.

(59) פ"ג ה"ח.

(60) ראה לקמן הערה 64.

אין (ניט סתם א סיפור בתורה, נאר) א הלכה, און אין דער הלכה זיינען דא צוויי ענינים:

(א) די אמונה וואס א איד דארף גלויבן אין נבואת משה דארף זיין בתוקף הוודאות – אן אמונה שלימה "שאין בו דופי".

(ב) בכדי אז די אמונה זאל זיין באופן כזה, דארף זי זיין "מפני האותות", (נאר) מצד דעם וואס "ענינו ראו כו' ואזנינו שמעו", וואס דוקא דאן קען זיין אן אמונה שלימה שאין בה דופי...

ויש לומר, אז דער טעם פנימי פארוואס דער אויבערשטער האט די נבואת משה מאמת געווען (אין אן אופן פון "ענינו ראו כו'") דוקא ביי "מעמד הר סיני" (ווי דער רמב"ם איז מאריך בוה), איז ווייל דער תכלית פון נבואת משה איז צו פועל זיין אז ביי אידן זאל דערהערט ווערן ניט נאר דער אמת הוי' אלקים, פון אלקות בכלל, נאר אויך דער אמת פון תורה, וואס איז (מצד עצמה) העכער פון גדר הנבראים.

דורכדעם וואס "ענינו ראו כו' ואזנינו שמעו" נבואתו של משה, האט מען די אמונה שלימה "שאין בו דופי" אויך אין דעם אמת פון תורה (שלמעלה מנבואה). – (וראה עוד שם בארוכה).

הערה 62: וראה מאמר תחיית המתים רפ"ו: אל יעלה על דעתך שמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם, או יחיה מתים וכיוצא בדברים וכו'. והבאנו ראייה על זה במה שבארנוהו .. והוא שאנחנו אמרנו שהמשיח לא יבקש ממנו שיעשה מופת שיבקע הים או יחיה מת על צד המופת שאין מבקש ממנו מופת אחר שיעדו בו הנביאים אשר התאמתה נבואתם.

הערה 57: ועפמ"ש בהל' יסודי התורה פ"ח: משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבד דופי שאפשר שיעשה האות בלאט וכשוף .. ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך וכן הוא אומר פנים בפנים דבר ה' עמכם ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת .. נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואע"פ שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר כך מצוה לשמוע מזה הנביא אע"פ שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולאט.

ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ט ע' 184 ואילך: וויבאלד תורה איז דער רצון עצמי של הקב"ה, איז זי העכער באין ערוך פון גדר נבראים, אז זיי זאלן קענען תופס ומשיג זיין עצם התורה: משא"כ נבואה, וואס ענינה איז א התגלות אלקות צו נבראים, גילה סודו, אין זייער גדר (אויב עס זיינען פאראן די תנאים פון חכם גבור וכו') – איז דאס אין אן אופן אז די התגלות פועל'ט ביי אידן למטה א תוקף האמונה אין אלקות.

עפ"ז איז מובן די אריכות הביאור אין רמב"ם (פרק ח') אין דעם אופן האמונה פון אידן אין נבואת משה (און תורת משה) – ווייל דאס

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

ובהיות שגדרו וענינו של משיח אינן אותות ומופתים
וחידוש דברים בעולם, הרי מובן גם שלא זה הוא המבחן
על אמיתותו.

בדיוק כמו נביא, שהבחנה לאמיתותו "האות שלו,
שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו
שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו'" (כנ"ל
סוס"ו), היינו שאמיתותו נבחנת במה שהוא ענינו –
"נביא", שאומר דברי עתידות⁶⁴;

עד"ז מובן גם בנוגע למשיח, שאע"פ שיהי' גם נביא
גדול, ויותר מכל הנביאים (קרוב למשה רבינו), מ"מ

ועפ"ז אולי י"ל שזהו גם הטעם, שלא נמנה אמונה בביאת
המשיח במנין המצות (ראה ראש אמנה שם פ"ה הספק הג'). וע"ז
(ויתירה מזו) זה שציווים כוללים אינם נמנים במנין המצות (סהמ"צ
שורש ד). ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' מלכים שם "וכל מי שאינו
מאמין בו כו", ולא כתב שצריך להאמין בו, כמ"ש בפיה"מ שם
(וראה ראש אמנה ספי"ט).

(64) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ג: הא למדת שאין הנביא
עומד לנו כו'. וראה שם ספי"ז. פ"ט ה"ב.

ומסיים "ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקי'
ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים":

שכיון שהנ"ל גדרו וענינו של משיח – שלימות
בקיום הלכות ומצוות התורה – על כן אם עולה על הדעת
"שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש
דברים בעולם" כדי לפעול שינוי בעולם, הרי זה בסתירה
לכך אשר "התורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם"⁶³

(63) ע"פ כהנ"ל יש לבאר מה שהרמב"ם מנה ביאת המשיח לא'
מהעיקרים (ראה ראש אמנה פ"ג הספק החמישי. שו"ת חת"ס שם),
שהוא לא רק "לפי שביאת המשיח באה מפורשת בתורה בנביאים
ובכתובים כו' לכן הכופר בביאתו הרי הוא כאלו כופר בתורה
ובנביאים ובכתובים כו'" (ראה אמנה פ"ד "והטענה השלישית").
וראה שו"ת חת"ס שם, כ"א לפי שזה נוגע לשלימות גדר התורה,
שא' מגדרי' הוא שיהי' זמן שהתורה וקיומה יהיו בשלימות.

בסגנון אחר: נצחיות ושלימות התורה, זה ש"התורה הזאת
חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים" (להיותה רצונו העצמי של
הקב"ה – ראה בארוכה לקמן סימן ז (לקר"ש ח"ט 182:3) ובהערות
שם) הוא לא רק בענין ציווי הבורא, כ"א גם בלימודה וקיומה
בפעול, וזה יהי' בביאת מלך המשיח.

הי"ג עיקרים ויסודי התורה שזכר הרב, לא מנה בכלל המצות כי אם
שנים הראשונים מהם, רצוני לומר: מציאות השם, ואחדותו – שכתב
בכל אחד מהם: וידעת דבר זה מצות עשה, וכן מנאם בספר מנין
המצות שלו; אמנם שאר העיקרים לא מנה אותם בכלל המצות, לא
בעשה ולא בלא תעשה. והוא זר מאד: כי אם היו כלם עיקרים ויסודי
התורה ונתחייב להאמינם, איך נאמר שלא צוה השם יתברך על
אמונתם. ואם אין האמונה בהם מצוה, הנה תהי' רשות, והוא סותר
למה שאמרנו שהם עיקרים נתחייב להאמינם.

וראה ראש אמנה ספי"ט: והיסוד הי"ב מביאת המשיח, והי"ג
מתחייבת המתים – הם כולם אמונות אמתיות, לפי שפורשו בתורה
ובנביאים ובכתובים; אבל לא נמנו במנין המצות, לפי שלא באו
פסוקים שצוה הש"י על אמונתם. ולא יתחייב אם אינם מצות, שתהי'
אמונתם רשות, לפי שכל סיפורי התורה ומדעיה אינם נמנים במנין
המצות ונתחייב להאמינם כפי פשוטיהם. והדברים האלה כולם יוכלו
בדבריהם ז"ל: כל האומר כל התורה כולה מפי הש"י חוץ מפסוק
אחד הרי זה בכלל כי דבר ה' בזה – לפי שכל התורה כולה, סיפוריה
ומצוותיה, עלינו להאמינם בשלימות, עם היות שקצת מאמרים באו
באופן האזהרות והמצוות, רצוני לומר, שצוה והזהיר הש"י עליהם
בפרט; ושאר הדברים באו באופן ההודעות והספור והתוכחה, והם
בתכלית האמת, כמו המצוה עצמה.

הערה 64: ראה רמב"ם הלכות יסוה"ת פ"ה ה"ג: הא למדת
שאין הנביא עומד לנו אלא להודיענו דברים העתידים להיות בעולם
.. לא שיעשה דת אחרת או יסיף מצוה או יגרע.

וראה שם ספי"ז: הנביא, אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד
להרחיב לבו ולהוסיף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מאותן
הדברים הגדולים, ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או
ממלכה לכוון אותם ולהודיעם מה יעשו כו'.

פ"ט ה"ב: א"כ למה נאמר בתורה נביא אקים להם מקרב אחיהם
כמוך לא לעשות דת הוא בא אלא לצוות על דברי התורה .. וכן אם
צונו בדברי הרשות, כגון: לכו למקום פלוני או אל תלכו, עשו מלחמה
היום או אל תעשו, בנו חומה זו או אל תבנה – מצוה לשמוע לו.

הערה 63: ראה ראש אמנה פ"ג הספק החמישי: בעיקר הי"ב
שנמנה הרב, ביאת המשיח עיקר. כי עם היותו אמונה אמתית, הנה
אין האמונה הזאת יסוד שבביטולה תפול התורה. והנה מצאנו בפרק
חלק (דף צ"ח) אמר ר' הלל אין להם משיח לישראל שכבר אכלוהו
בימי חזקיהו. ואין ראוי שנאמר, שהי' רבי הלל יוצא מכלל הדת כופר
בתורה, אחרי שבגמרא קראוהו ר', ואמרו שמועה מפיו, וזה יורה
שאינו עיקר.

שו"ת חת"ס שם: יקרתו הגיעני ענין הויכוח אם יש י"ג עיקרים או
ג' כהר"י אלבו לא ידעתי שום נפקותא כ"א קריאת שם בלבד ולדעת
המקובלים אין כאן עיקר כי כל קוצים של תורה הם עיקרים מה בין
זה לזה.. אך א"א לי בשום אופן להאמין שתהי' גאולתנו א' מעיקרי
הדת ושארם יפול היסוד תיפול החומה חלילה .. כיון שעיקר יסוד הכל
להאמין בתורה ובנביאים ושם נאמר גאולתנו האחרונה בפרשת
נצבים ובפרשת האזינו כמו שכתב רמב"ן שם והרבה מזה בדברי
נביאים, א"כ מי שמפקפק על הגאולה הלז הרי כופר בעיקר האמת
התורה והנביאים. והנה ר' הלל בפרק חלק (דף צ"ט ע"א) אמר: אין
משיח לישראל פירש"י אלא הקב"ה בעצמו יגאלם בלי שליח, ופי' זה
מוכרח הוא דאי לאו הכי אדמקשה ליה רב יוסף מעני רוכב על החמור
דיש לדחות דקאי על נחמיה כמ"ש רמב"ן סוף פי' שיר השירים ולא
דחאו מדברי זכריה. שיצאו מים חיים מבית ה' וראי' זו כתב הרשב"ע
סוף זכריה ע"ש. אלא על כרחך מזה אין ראייה דודאי גם לר' הלל יש
גאולה אלא שאין משיח מלך. וגם בזה לית הלכתא כוותיה, והאומר
אין משיח וקים ליה כרבי הלל הרי הוא כופר בכלל התורה דכילי
אחרי רבים להטות כיון שרבו עליו חכמי ישראל ואמרו דלא כוותיה
שוב אין אדם ראוי להמשך אחריו כמו על דרך משל במקומו של רבי
אליעזר היו כורתים עצים לעשות פחמין לעשות ברזל לצורך מילה
ואחר דאיפסקא הלכתא על פי רבים מחכמי ישראל דלא כוותיה
העושה כן בשבת בעדים והתראה סקול יסקל ולא מצי למימר קים לי
כרבי אליעזר. ועל כל פנים הגאולה וביאת המשיח איננה עיקר אבל
מי שאינו מודה בו כופר בעיקר של האמת התורה ודברי נביאים.

ראה ראש אמנה שם פ"ה הספק הג': הספק הג': מה הי' שמכל

יד. ויש להוסיף בזה, שהראיות שמביא הרמב"ם לפני

התורה, כשהוא "משיח בודאי", משא"כ קודם הנצחון במלחמות ה'. עפ"י אולי יש להוסיף (בפנימיות הענינים עכ"פ), שזה שהביא הרמב"ם שני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון כו' – כי דוגמתו נמצא במשיח עצמו, ב' תקופות ודרגות לאחרי ביאת המשיח: לפני שיבנה ביהמ"ק – שאז הוא עדיין "בחזקת משיח", בדוגמת דוד שלא בנה המקדש, וענינו ילחם מלחמות (ראה דה"א כב, ח) והכין הכל לבנין ביהמ"ק מיד ה' עלי השכיל (שם כח, יט): כשהוא משיח ודאי ש"בנה מקדש במקומו". וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (אגרות קודש שלו ח"א ע' שיב, ונדפס לקמן (בספר זה) ע' תיד) בביאור לשון רז"ל "בן דוד בא" או "דוד בא" (ע"פ הבי"ח א"ח סק"יח) דיש ב' מדריגות במשיח: ביאתו לפני בנין ביהמ"ק וירושלים (שאז הוא בחזקת משיח) ואחר שיבנה משיח את ביהמ"ק וירושלים דאז "כיון שנבנית ירושלים – בא דוד" (מגילה יז, ב) – (משיח בודאי).

ולהעיר משינוי הגירסא ברמב"ם (כנ"ל סעיף ט והערה 47) "להחזיר מלכות דוד" או "בית דוד". ואכ"מ.

66* ובמק"א (סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 750) איתא:

ריבוי הפסוקים שמביא הרמב"ם הם בהתאם לריבוי פרטי הענינים שכותב אודות ימות המשיח, עד לסיום הענין (והספר כולו) "ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות וכו', ומסיים, "שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – שבנוגע לכל פרט ופרט, יש (כנראה) רא"י מא' הפסוקים שמביא לפני".

[לעת עתה לא מצאתי במפרשי הרמב"ם שעמדו על דיוק זה,

יותר מתוקן. והשבתי .. ועוד נראה דשאלת וכסא דוד וכו' היא שאלת בנין ירושלים ממש והוא דבפ"ב דמגילה איתא: וכיון שנבנית ירושלים בא דוד שנאמר אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים, ופירש": אחר שישבו לבית המקדש ובקשו את הקב"ה ואת דוד מלכם עכ"ל, ויש להקשות בית המקדש מאן דכר שמה שנראה דס"ל דסוף המקרא ופחדו אל ה' ואל טובו הוא מרמו על בית המקדש כדכתיב הדר הטוב הזה והלבנון ואומר מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל וזהו שאמר ואל טובו באחרית הימים, כמה דאת אמר: נכון יהי' הר בית ה' באחרית הימים בראש ההר; ויהי' טעם הכתוב: אחר שישבו בני ישראל וגו' דכאשר יבנה ירושלים יבנה בתוכו בית המקדש והשכינה תשרה בתוכו ואז לאחר שישבו לבית המקדש יבקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם דכשנבנה ירושלים ובית המקדש הנה אז דוד בא וישוב על כסאו כמו שהגון למלך שיהא יושב על כסא מלכותו בעיר ממלכתו ולכן אמר ואת דוד מלכם כי יבקשו את דוד מלכם שיהא יושב על כסא מלכותו ואם כן יאמר הכתוב שיבנה ירושלים ובית המקדש ויכונן כסא דוד בתוך ירושלים שיהא הכל מוכן ואז בא דוד וישוב על כסאו שהכין לו הוא ית' נמשך מזה שכל שאלתנו בברכת ירושלים הוא בבנין ירושלים והנלה לבנינו וזהו אמרנו: ולירושלים עירך ברחמים תשוב לבנותה ותשכון בתוכה כאשר דברת והוא שתשכון בבית המקדש ובנה אותה בקרוב וכו' והוא שיהא בונה אותה הוא יתעלה בעצמו בקרוב וכו' הוא כולל בנין העיר ובנין הבית בכללו ואח"כ שואל בפרט וכסא דוד מהרה בתוכה תכין שיהא בונה כסא דוד שיהא מוכן כשיבא דוד לישב על כסאו וא"כ כל זה דהיינו בנין בית המקדש ובנין כסא דוד הוא מענין בנין ירושלים ממש שהרי בית המקדש וכסא דוד הכל הוא נבנה בתוך ירושלים וגם יש להם שייכות אל ירושלים כי הלא הבונה עיר שתהי' עיר ממלכה אליו הנה הכרח הוא שיבנה בתוכה בית קדוש לתפלה ולעבודה לפניו ית' גם צריך הוא לבנות בית שיהא נקרא בית המקל

גדרו וענינו "מלך המשיח" כנ"ל, וממילא מובן (הלכה ד') שהבחנה והסימן לאמיתותו היא באם ענינו בעצמו היא תורה וקיומה – "ואם" יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות . . כפי תורה שבכתב ושבעל פה" ופועל שלימות בקיום המצוות של ישראל – "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמות ה'" כו' (ש"לחום מלחמות ה'" הוא גם פרט בהבאת שלימות קיום התורה כנ"ל, הסרת ה"נוגש ומבטל" מצד האומות).

אלא שכל זה אינו אלא לדעת ש"הרי זה בחזקת שהוא משיח", אולם כאשר הוא מביא לידי שלימות קיום התומ"צ בפועל, "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל" אז דוקא "הרי זה משיח בודאי". שכן אז "חוזרין כל המשפטים . . ככל מצותה האמורה בתורה" – שלימות בהלכות וקיום המצות בפועל⁶⁶.

65) ועפ"ז מובן ומודגש ביותר ההמשך להלכה שלפנ"ז, שלכן מתחיל הרמב"ם "ואם" – בוא"ו. וראה קרית ספר שם "אין מלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים אלא כשיעמוד מלך כו'".

66) עפ"ז מובן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחילת הפרק שמשיח ילחום מלחמות ה' – כי שם מבאר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות דוד ליושנה כו') – לאחר שכבר הביא לשלימות

הערה 66: ראה דה"א כב, ח: ויהי עלי דבר ה' לאמר דם לרוב שפכת ומלחמות גדולות עשית לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני.

וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: ומ"ש בסידור על פסוק תהלתו בקהל חסידים (תהלים קמ"ט, א') דקיבוץ גלויות יהי' קודם לביתא משיח .. הוא עפ"י פשוט דמלכות שיך לאחר שיתקבצו הגלויות דוקא, אף שהקיבוץ יהי' על ידו, מ"מ קודם שיתקבצו הרי אינו שיך מלוכה דאין מלך בלא עם, כ"א אחר שיתקבצו על ידו אז תהי' מלכות עליהם ועל כל העולם .. אבל זה ודאי דקיבוץ גלויות יהי' ע"י משיח ואחר קיבוץ גלויות יהי' הגילויים דמשיח וזהו מלכות בית דוד. ובוזה יומתק מה דאיתא בירושלמי מעשר שני פ"ה אמתניתין דתנאי הי' כשיבנה ביהמ"ק, זאת אומרת שביהמ"ק עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד. ובגמ' מגילה ד"ז ע"ב איתא ג"כ דכיון שנבנית ירושלים בא דוד כו'. ועמ"ש הב"ח אורח חיים סי' קי"ח בענין ברכת ירושלים שמבואר באריכות איך שצ"ל הכל מוכן קודם, ואחר שיבנה ביהמ"ק וירושלים ויכונן כסא דוד אז בא דוד וישוב על כסאו שהכין לו ד' ית'. ולא יסתר דבר זה להרמב"ם שכתב דמשיח יבנה את ביהמ"ק, דודאי ביאת משיח קודם לבנין ירושלים ובנין ביהמ"ק, והבנין יהי' ע"י משיח ועל ידו תהי' קיבוץ גלויות, ואז יהי' אח"כ מלכותו והיא מלכות דוד. וזה דקדוק לשון הגמרא וכיון שנבנית ירושלים בא דוד, ולא קאמר בא בן דוד, דמשיח נקרא בכמה מקומות בשם בן דוד במד"ר ובגמרא, ואמר כאן בא דוד, הכוונה על מלכותו, וכמ"ש ועבדי דוד מלך עליהם (יחזקאל ל"ז כ"ד), וע"ש במצודות כו'. – (וראה עוד שם).

ע"פ הב"ח א"ח סק"יח: שאלני מה"ר שבתי סגי נהור נר"ו למנהג אשכנז שאומרים בברכת בונה ירושלים ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם וכסא דוד מהרה בתוכה תכין בא"י בונה ירושלים, דלא הוה כדקי"ל כשמואל בפרק ערבי פסחים דצריך מעין חתימה סמוך לחתימה; ונוסח ספרדי שכתוב בו וכסא דוד וכו' קודם ובנה אותה נראה

חידושים וביאורים בהל' מלכים (פי"א-י"ב)

מדברי הרמב"ם⁶⁹ בענין כוכבים כפשוטם "כל הכוכבים והגלגלים כול זבעלי נפש ודעה והשכל הם כו' ודעת הכוכבים כו' גודולה מדעת בנ"א". (ב) "מיעקב" – שמורה על ישראל כפי שאינן בתכלית המעלה.

אבל לגבי משיח הוא אומר (א) "וקם שבט", שפירושו "מלך רודה ומושל"⁷⁰, שזה בגלוי אצל משיח, "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" (ב) "מישראל" – שם המעלה של ישראל⁷¹.

(ג) "וילחם מלחמות ה'". אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו – או רמהכתוב "ומחץ פאתי מואב זה דוד וכן הוא אומר ויך את מואב וימדדם בחבל וקרקר על בני שת זה מלך המשיח שנאמר בו ומשלו מים עד ים".

[שגם בזה מודגשת המעלה של מלך המשיח: אצל דוד הוא רק (א) "מחץ", (ב) "פאתי מואב", ואצל משיח: (א) "וקרקר", (ב) "כל בני שת", השליטה⁷² על כל האומות⁷³.

או כהלשון בנביאים: אצל דוד (א) "ויך" (ב) "את מואב"; ואצל משיח (א) "ומשלו" (ב) מים עד ים".

(ד) "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" – נאמר בפסוק "והי' אדום ירשה זה דוד שנאמר ותהי' אדום לדוד לעבדים וגו'".

זה אינן רק על כללות הדברים בתחלת הפרק, ש"המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה. . ככל מצותה האמורה בתורה", אלא גם על הפרטים שבהלכה⁶⁶ ד⁶⁷;

ולכן מביא הרמב"ם גם בהוכחה מפרשת בלעם, שנבא בשני המשיחים. . דוד ומשיח, את ארבעת הפרטים והענינים (בהתגלותו) של משיח וכמפורש – "ושם נבא" – שזהו ההמשך "להחזיר מלכות דוד ליושנה".

ושלש חלוקות הן בכללות: (א) דוד ומשיח עצמם, (ב) פעולתם ומלכותם בישראל, (ג) פעולתם ומלכותם על אומות העולם (על העולם בכלל). ובענין זה השלישי עצמו יש שני זמנים וענינים, כדלקמן.

טו. ענינם בעצמם – "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה".

וזה מפורש בתורה "אראנו (אותו) ולא עתה זה דוד, אשורנו (אותו) ולא קרוב זה מלך המשיח" – הנבואה על דוד ומשיח עצמם.

(ב) "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה" – פעולתם ומלכותם בישראל, וכמפורש בהמשך הכתוב: "דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט מישראל זה המלך המשיח" – שזה מורה על השייכות לישראל "כוכב מיעקב. . שבט מישראל".

[ובזה מתבטאת גם שלימותו (ויתרונו) של מלך המשיח, משיח אחרון לגבי משיח הראשון:

על דוד נאמר הלשון (א) "כוכב" שמשמעותו כזה שהוא מרומם ומנושא מעל בני אדם אחרים⁶⁸ [כמובן

אבל, כיון שספר הרמב"ם הוא חלק מהתורה שנאמר בה "הפך בה והפך בא דכולא בה" הרי, בכל פעם ופעם יש להוסיף בהלימוד, עוד פרט, עוד דיוק וכו', ובפרט כשנמצאים בעקבתא דמשיחא, ואם לא עכשיו אימתי!].

(67) ועד"ז בנוגע להשלילה (והפרט) שבהלכה ג' שמוכח הוא מהראי' שהביא בהלכה ב' שהיא הקדמה להלכה ג' – ראה לקמן סימן ה' סעי' ב' (לקו"ש חכ"ד ע' 109 ואילך).

(68) ראה רד"ק עה"פ. וראה רלב"ג ורמב"ן לפירושה שקאי על

משיח. וראה לקמן הוספה ב' (לקו"ש ח"ג ע' 88 ואילך).

(69) הל' יסוה"ת פ"ג ה"ט.

(70) פרש"י עה"ת.

(71) והמעלה דמשיח מודגשת גם בענין הא', המדבר בדוד ומשיח עצמם: בדוד אומר "ולא עתה", אבל אראנו בזמן קרוב, ובמשיח – "ולא קרוב", לפי שזהו ענין ומדריגה נעלית שבאה רק לאחר אריכות זמן שנתרבו מעשינו ועבודתנו בכדי להגיע לבחי' זו.

(72) כבת"א שם. וכן הוא לכאורה לפי הרמב"ם שהרי הביא "ומשלו מים גו". ובראב"ע: הורס. וראה שם ד"ה בני שת. ועד"ז ברלב"ג ורד"ק. וראה תיב"ע ות"י. לקו"ש שם. ואכ"מ.

(73) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

ורמב"ן: בעבור כי המשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ, ימשילנו לכוכב הדורך ברקיע מקצה השמים.

הערה 72: כבת"א שם: וישלוט בכל בני אנשא.

וראה שם ד"ה בני שת: ורבים פירשו כל בני שת מגזרת כי השתות [יהרסון], והטעם כי יהרס המדינות; ואינו רחוק.

וראה תיב"ע: וירוקן כל בני דשת משירייתיה דגוג כו' ויפלו פגריהן כוליהון קדמוי.

ובתוכו כסא מלכותו שישב המלך עלי' לדון עמו ובעל כרחינו צריכין אנחנו לפרש כך דאל"כ מה ענין כסא דוד לבנין ירושלים.

הערה 68: ראה רד"ק עה"פ: דרך כוכב מיעקב דומה המלך לרוב גדולתו ומעלתו הרמה לכוכב.

וראה רלב"ג: ולזה המשילו לכוכב כו' להורות ג"כ על עליונותו ורוממותו.

ענין מלחמה ונצחון – כיבוש מלחמה, הוא באופן של "קרקר" "ומשלו" – שליטה, היפך מציאות ורצון הנכבש:

משא"כ ענין הירושה "והי' ירשה שעיר", הוא אדרבה, שנוחלים ענין שקרוב ושייך לו, ולא שכובש ושולט על אחר.

ועד"ז מובן החידוש ב"ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", על "וילחם מלחמות ה'". ונצח כל האומות שסביביו, שהם עצמם מכירים באמת במלכותו של מלך המשיח [וכמרומו ומפורש בסיום ההלכה (שנשמטה ע"י הצנזור) "וכשיעמוד מלך המשיח באמת ויצליח וירום ו(י)נשא מיד הם כולן חוזרין ויוודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום"]. ונפעל בהם "לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"⁷⁴.

וע"י האמונה השלימה בביאת המשיח, כמו שהיא עפ"י תורה ו"מחכה לביאתו", אחכה לו בכל יום שיבא (וי"ל שנכלל בזה גם הלימוד בהלכות משיח), הרי זה

ספרי ברכה לה, יוד. ועוד) מנבא על מפתח של אוה"ע ושליטת ישראל עליהם. וע"ד מרו"ל בנוגע לעובדי' (סנה' לט, ב (ד"עלו מושיעים בהר ציון וגו') (שהביא הרמב"ם בסוף ההלכה כאן) הוא סיום נבואת עובדי'. ושם גם בענין דוד – "ויך את מואב", שהביא הרמב"ם כאן).

(75) ראה לעיל הערה 21*.

(76) להעיר מלקו"ש חט"ו ע' 601.

(77) ושייכות ענין זה למלך המשיח מובן ממ"ש שם (פ"ח ה"י) "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח". וראה שם ספ"ד "ולמלאות העולם צדק". ואולי י"ל שהם ("לכו", ו"למלאות כו") ב' ענינים, כהחילוק בין ענין הג' וענין הד' שבפנים.

וראה לקמן סימן י' (לקו"ש חכ"ג ע' 174 ואילך).

והי' ירשה שעיר אויביו זה המלך המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון וגו'⁷⁴.

[שגם בזה מובנת מעלתו של משיח: בנוגע לדוד אומרים "והי' אדום ירשה", שזה מתבטא בכך ש"ותהי' אדום לדוד לעבדים", ואצל משיח – "והי' ירשה שעיר אויביו", לא רק אנשי העיר, וכמאמר מכתוב "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיר" וסיום הוא "והיתה לה' המלוכה"].

טז. היתרון בענין הרביעי לגבי השלישי "ילחם מלחמות ה'" ונצחון האומות – "ומשלו מים עד ים", מובן מן הלשונות עצמן "ומשלו". ירשה, "וילחם". ויתקן את העולם, ובדוגמת חידוש ירושה לגבי כיבוש (וע"ד ב' ענינים אלו שמצינו לגבי א"י שנלקחה בכיבוש ובירושה)⁷⁶:

(74) וי"ל דשייך גם ל"ובנה מקדש במקומו" שהרי "נחלה זו ירושלים" (מגילה י, א. וראה זבחים קיב, ב. קיט, א) שענינה ירושה וקביעות שאין אחרי' היתר (הפסק). וראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ג. לקו"ש חט"ו ע' 465 ואילך. ומה שלא נרמז בפסוק בפ"ע – כי – זה נכלל (ביחד עם "וקבץ נדחי ישראל") בממשלתו על ישראל – "וקם שבת מישראל".

ואולי י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) שלכן כתב הרמב"ם בפרשת בלעם, להסביר ולהדגיש מה שעיקר נבואתו הי' ע"ד מפתח האומות ושליטת דוד ומלך המשיח עליהם, שהוא ע"ד מיני' והי' אבא ניזיל ב' נרגא, שהנביא של אוה"ע (שהוא בדוגמת משה* –

*) בדרגת נבואת בלעם - ראה מו"נ ח"ב פמ"ה, שהי' במדרגת רוח"ק (ולא נבואה) כדוד ושלמה. וראה פ"י קדושקש ואברבנאל שם. ובצפוני עה"ת פרשתנו (כב, לה) דאח"כ עלה בגדר נביא כו' ואח"כ רצה שיהי' כמשה רבנו. ומשמע קצת שם, שזה שייך לנבואה זו האחרונה. עיי"ש.

ות"י: וירוקן וישיצי ית כל בני מדינחא וובתרגום ירושלמי השלם (שנדרש בתורה שלימה חמ"ב ע' צט): וישיצי כל נוי דשת וירוקן מרי נכסיהם).

הערה 74: וראה זבחים קיב, ב: עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות.. באו לירושלים נאסרו הבמות ולא הי' להן (עוד) היתר והיא היתה נחלה.

קיט, א: דתנו רבנן: כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה – אל המנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים, למה חילקן? כדי ליתן היתר בין זה לזה.

וראה רמב"ם הלכות ביהב"ח פ"א ה"ג: ראה לעיל בפענוח להערה 45.

לקו"ש חט"ו ע' 465 ואילך: בנוגע דער קדושת המקום, די השראת השכינה במקום המשכן ומקדש, געפינט מען די מעלת הנצחיות דוקא אין מקדש, ווי דער רמב"ם זאגט אין הלכות בית הבחירה: "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה כו". כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המור"י וכו' (און ברענגט דערויף אויך דעם פסוק) זאת מנוחתי עדי עד" – אז די קדושה אין מקום המשכן איז נאר געווען "לפי שעה", ובלשון הכתוב "ואהי' מתהלך באהל גו", און א' בית (להשראת השכינה בקביעות) לדורי הדורות" איז נאר (א מקדש) אין ירושלים – ועד"ז אויך אין קו השלילה: נאסרו כל המקומות כולן לבנות כו'.. דער מקדש, וואס מעלתו איז (ניט אין די חלקי וכלי המקדש, נאר) אין מקום המקדש, ווערט אנגערופן בהתאם לזה – "נחלה", וואס באצייכנט די תכונת המקום, כנ"ל. – (וראה שם בארוכה).

הערה 76: להעיר מלקו"ש חט"ו ע' 106: וויבאלד די קדושה

ע"י יהושע האט זיך אויפגעטאן דורך דער כניסה באופן שנצטווה – ע"י כבוש, וואס דער גדר פון כבוש (כפשוטו) איז, וואס מען נעמט א זאך ביים צווייטן נגד רצונו, קומט דאך אויס, אז מצד הציווי איז דא (פריער די) בעלות פון די אומות און די קדושה איז פארבונדן מיט דער התגברות אויף די אומות (דורך כבוש) – און דעריבער "כיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש", בעת עס ווערט בטל די התגברות על האומות, ווערט בטל די קדושה וואס קומט דורך דעם.

משא"כ בביאה שני', "כיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה": כשם ווי דער גדר פון חזקה (כפשוטו) איז פולשטענדיקע בעלות המחזיק – אז די זאך איז זיינע און ניט אז איז געווארן זיינע דורך צונעמען די בעלות פון א צווייטן (ע"י כבוש) – עד"ז איז מובן אויך בנוגע דער קדושה וואס האט זיך אויפגעטאן דורך דער חזקה, אז די חלות הקדושה דאמאלס איז פארבונדן דערמיט וואס זיי האבן זיך אומגעקערט אין לאנד (וואס געהערט צו זיי אויך פאר דעם כיבוש יהושע) און דערפאר ווערט עס ניט בטל.

בסגנון אחר: בעליית עזרא האט די בעלות (בענין הממון) אויך גע'פועלט' בנוגע צו קדושת הארץ; און במילא, כשם ווי דאס וואס "ארץ ישראל מוחזקת היא" ווערט קיינמאל ניט בטל און אויך לאחרי החורבן איז דאס "ארצנו" און "אדמתנו", עד"ז ווערט אויך ניט בטל די קדושה (שני') וואס איז פארבונדן מיט דער חזקה.

הערה 78: ראה שיחת אחש"פ תרצ"ט: דאס הייסט מיט דעם

וואס בא איין וועט זיין דער ענין האחדות בכלל און בפרט א התאחדות אין דעם ענין הדיבור פון משיח'ן, מען זאל רייזן וועגן משיח'ן – וועט

גופא⁷⁸ מקרב וממהר ביאתו באופן של אחישנה ובקרב
ממש⁷⁹.

(78) ראה שיחת אחש"פ תרצ"ט.

(79) מקור: לקו"ש חי"ח ע' 271 ואילך.

בעדארפן לערנען ספרי מוסר, בכדי מען זאל מאכן בעזה"י די אמת'ע
הכנה אויף מקבל זיין דעם גרויסן אורח טוב משיח'ן מיט א ריכטיקן
פארשטאנד.

מען ברצון השי"ת ממשיך זיין די גאולה שלימה ע"י משיח גואל צדק
בב"א...

אזוי איז אויך אין דעם גלות האחרון בעדארף מען שטענדיג
ריידן וועגן משיח'ן, און מען בעדארף לערנען חסידות, ניט-חסידיים

JLI

Explore some of the fundamental ideas and explanations from the Sichos in a professional and appealing manner, Using a curriculum prepared by JLI exclusively for this project.

A VISION *for* MASHIACH

THE REBBE AND THE RAMBAM

LESSON 2
The Road to Redemption

CHAIRMAN

Rabbi Moshe Kotlarsky

PRINCIPAL BENEFACTOR

Mr. George Rohr

EXECUTIVE DIRECTOR

Rabbi Efraim Mintz

CURRICULUM TEAM

Rabbi Lazer Gurkow

Rabbi Ahrele Loschak

Rabbi Naftali Silberberg

COORDINATORS

Mrs. Rivki Mockin

Rabbi Dubi Rabinowitz

© Copyrighted 2021

BY THE ROHR JEWISH LEARNING INSTITUTE

832 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

All rights reserved.

No part of the contents of this curriculum may be reproduced or transmitted in any form or by any means without the written permission of the copyright holder.

718-221-6900

WWW.MYJLI.COM

I. FOUR PROPHECIES

INTRODUCTION

Last week we learned that Mashiach's primary role will be to restore the practice of Torah and *mitzvos* to what it was when we lived in Erets Yisrael. In this context, we explored the two proofs from the Torah that the Rambam cited.

The first proof is from the book of Devarim, where the Torah foretells that Hashem will return the Jewish people to Erets Yisrael, which will enable us to fulfill all the *mitzvos* that are related to living in Erets Yisrael. The second proof is from the prophecy of Bilam in the book of Bamidbar, where the Torah speaks of Mashiach's role as a successor to David Hamelech.

We explained that as a king, Mashiach will restore all that David Hamelech accomplished: he will rebuild the Beis Hamikdash and provide stability and security, which will enable us to fulfill all the *mitzvos*.

This leaves us with a disturbing question: Are we waiting for thousands of years just to return to David Hamelech's days? As wonderful as those days were for us in Erets Yisrael, the rest of the world was pagan. Moreover, many of them secretly detested us and attacked us whenever they could. Eventually, they succeeded in uprooting us from our land.

Will Mashiach not do better? Can't Mashiach improve on David Hamelech's achievements and actually transform the status quo so that Hashem could be revealed, and the nations of the world could embrace Him openly? Doesn't it stand to reason that the endgame of creation is for the entire world to acknowledge its Creator and embrace Him willingly?

To answer this question and to gain a better understanding of how profoundly Mashiach will impact the world, leaving no stone

unturned and no soul unmoved, we must delve into Bilam's prophecy in more detail.

Last week, we didn't read Bilam's actual prophecy. We just mentioned that he correlated David Hamelech with Mashiach. Today, we will explore Bilam's words more carefully and learn the Rebbe's keen analysis of the links that he drew between them:

TEXT 1

Numbers 24: 17–19

אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרָךְ כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב וְקֵם שִׁבְט
מִיִּשְׂרָאֵל וַיַּחַץ פְּאֵתַי מוֹאָב וַיִּקְרַח כָּל־בְּנֵי־שֵׁת. וְהָיָה אֶדְוֹם יִרְשָׁה וְהָיָה
יִרְשָׁה שְׁעִיר אֲבִיו וַיִּשְׂרָאֵל עֲשֶׂה חֵיל.

I see it, but not now; I behold it, but not soon. A star has gone forth from Yaakov, and a staff will arise from Israel, crushing Moav's princes and uprooting all of Sheis's descendants. Edom will be possessed, and Se'ir will be inherited by his enemies and Israel will triumph.

Bilam was discussing a future event. "I see it, but not now"—it will happen, but not just yet. Which event was he discussing here?

Rambam delves into these words and explains that Bilam was discussing two separate epochs. The epoch of David Hamelech and the epoch of Mashiach. He broke down these epochs into four statements:

TEXT 2

Rambam, Mishneh Torah, *Hilchos*
Melachim Umilchamoseihem, 11:1

1. "אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עֲתָה," זֶה דָּוִד.
"אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב," זֶה מְלֶכֶּה הַמָּשִׁיחַ.

2. "דָּרַךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב," זֶה דָּוִד.
 "וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל," זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ.

3. "וּמָחַץ פְּאֲתֵי מוֹאָב," זֶה דָּוִד. וְכֵן הוּא אֹמֵר "וַיַּךְ אֶת מוֹאָב וַיִּמְדְּדֵם בַּחֶבֶל" (שְׁמוּאֵל ב: ח, ב.).

"וְקָרַקַר כָּל בְּנֵי שֵׁת," זֶה הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שְׁנֵאָמַר בּוֹ, "וַיִּשְׁלֹוּ מֵיָם עַד יָם" (זְכַרְיָה ט, י.).

4. "וְהָיָה אֱדוֹם יִרְשָׁה," זֶה דָּוִד, שְׁנֵאָמַר "וְהָיָה אֱדוֹם לְדָוִד לְעֶבְדִּים" וְגו' (שְׁמוּאֵל ב: ח, יד).

"וְהָיָה יִרְשָׁה" וְגו', זֶה הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, שְׁנֵאָמַר, "וְעָלוּ מוֹשְׁגִים בְּהַר צִיּוֹן" וְגו' (עוֹבְדִיָה א, כא.).

1. "I see it, but not now" refers to David.

"I behold it, but not in the near future" refers to Mashiach.

2. "A star will go forth from Yaakov" refers to David.

"And a staff will arise from Israel" refers to Mashiach.

3. "Crushing all of Moav's princes" refers to David, as the Torah states, "He smote Moav and measured them with a line" (II Shmuel 8:2).

"Uprooting all of Sheis's descendants" refers to Mashiach, about whom the Torah states, "He will rule from sea to sea" (Zechariah 9:10).

4. "Edom (Esav's descendants) will be possessed" refers to David, as the Torah states, "Edom became servants of David" (II Shmuel 8:6).

“Se’ir (Esav’s extended family) will become the inheritance” refers to Mashiach, as the Torah states, “Saviors will ascend Mount Zion to judge the mountain of Esav” (Ovadia 1:21).

Last week we learned that Rambam cited Bilam’s prophecy to demonstrate that Mashiach will succeed David Hamelech, and thereby restore the Davidic kingdom. But this point is made by stating that the two are joined in Bilam’s prophecy. Why does Rambam break it down so carefully into four categories? Wouldn’t it be sufficient to demonstrate the general link?

The casual reader might reasonably conclude that since Rambam needed to demonstrate a general link, he figured that he may as well decode the entire prophecy. But as we learned last week, the Rebbe’s approach is that nothing in *Mishneh Torah* is superfluous. If Rambam added extra words, he was hinting at a message about the era of Mashiach that is not readily available.

What might that message be?

SUMMARY

By analyzing the prophecies of Bilam, Rambam highlights four links between David Hamelech and Mashiach. This demonstrates that Mashiach will succeed David Hamelech and become a Jewish king.

In the next section we will break down these four categories and discover that each represents a new stage in the journey to redemption.

The Entire Torah

Rambam demonstrates that each *pasuk* in this prophecy speaks of Mashiach. Rambam goes further in the next halachah and writes that all the books of the prophets are filled with the subject of Mashiach. This sounds hyperbolic because most chapters of the prophets speak of other subjects. The Rebbe explains that the Rambam meant precisely what he wrote. If you drill down enough and explore the writings of the commentaries, you will find relevance to Mashiach in every single *pasuk*, including *pesukim* that speak of *Galus*.

Sefer Hasichos 5751:2, p. 518

II. FOUR MESSIANIC ACHIEVEMENTS

A GRADUAL TRANSFORMATION

The Rebbe explains that each of these four categories is a critical stage on the road to universal redemption. Mashiach will change the world. Under his influence, every human will embrace G-d readily and enthusiastically. But it will be a long process. He will begin by working on himself, then work with the Jewish people, and finally focus on all of humanity. In each of these stages, Mashiach will pick up where David Hamelech left off.

The Rebbe begins his analysis by reflecting on Rambam's criteria for an authentic Mashiach:

From Moshe To Mashiach

Mashiach will transform the world into a habitat for G-dliness and spark a universal shift toward Hashem. He will achieve this transcendental feat by the power of his absolute commitment to the Torah. Torah transcends all of creation. Through the Torah, even the material world can channel divinity and holiness. This is why our sages taught, "Moshe was the first redeemer and will be the final redeemer" (*Shemos Rabbah* 2:4). They couldn't have meant that Moshe will be the actual Mashiach since he was not from *shevet Yehudah*. They meant that Mashiach will redeem the world from its limitations through the power of the Torah that Moshe revealed.

Likutei Sichos 11, pp. 8–13

TEXT 3

Rambam, Ibid., 11:4

וְאִם יַעֲמִיד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי
תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל פֶּה.
וַיִּכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לֵילֵךְ בָּהּ וּלְחַזֵּק בַּדָּקָה.
וַיִּלָּחֶם מְלָחֵמוֹת ה', הָרִי זֶה בְּחִזְקַת שֶׁהוּא מְשִׁיחַ. אִם עָשָׂה וְהִצְלִיחַ,
וְנִצַּח כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁסָּבִיבּוֹ, וַיִּבְנֶה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ, וְקִבֵּץ גְּדוּחֵי יִשְׂרָאֵל,
הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָאִי.²

TEXT 3

Rambam, Ibid., 11:4

וְאִם יַעֲמִיד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי
תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל פֶּה.
וַיִּכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לֵילֵךְ בָּהּ וּלְחַזֵּק בַּדָּקָה.
וַיִּלָּחֶם מְלָחֵמוֹת ה', הָרִי זֶה בְּחִזְקַת שֶׁהוּא מְשִׁיחַ. אִם עָשָׂה וְהִצְלִיחַ,
וְנִצַּח כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁסָּבִיבּוֹ, וַיִּבְנֶה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ, וְקִבֵּץ גְּדוּחֵי יִשְׂרָאֵל,
הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָאִי.²

TEXT 3

Rambam, Ibid., 11:4

וְאִם יַעֲמִיד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי
תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל פֶּה.
וַיִּכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לֵילֵךְ בָּהּ וּלְחַזֵּק בַּדָּקָה.
וַיִּלָּחֶם מְלָחֵמוֹת ה', הָרִי זֶה בְּחִזְקַת שֶׁהוּא מְשִׁיחַ. אִם עָשָׂה וְהִצְלִיחַ,
וְנִצַּח כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁסָּבִיבּוֹ, וַיִּבְנֶה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ, וְקִבֵּץ גְּדוּחֵי יִשְׂרָאֵל,
הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָאִי.²

TEXT 3

Rambam, Ibid., 11:4

וְאִם יַעֲמִיד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי
תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל פֶּה.
וַיִּכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לֵילֵךְ בָּהּ וּלְחַזֵּק בַּדָּקָה.
וַיִּלָּחֶם מְלָחֵמוֹת ה', הָרִי זֶה בְּחִזְקַת שֶׁהוּא מְשִׁיחַ. אִם עָשָׂה וְהִצְלִיחַ,
וְנִצַּח כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁסָּבִיבּוֹ, וַיִּבְנֶה מִקְדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ, וְקִבֵּץ גְּדוּחֵי יִשְׂרָאֵל,
הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָי.²

TEXT 3

Rambam, Ibid., 11:4

וְאִם יַעֲמִיד מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצְוֹת כְּדוֹד אָבִיו, כְּפִי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְשֶׁבְּעַל פֶּה.
וַיִּכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לֵילֵךְ בָּהּ וּלְחַזֵּק בַּדָּקָה.
וַיִּלָּחֶם מְלַחְמוֹת ה', הָרִי זֶה בְּחִזְקָת שֶׁהוּא מְשִׁיחַ. אִם עָשָׂה וְהִצְלִיחַ,
וְנִצַּח כָּל הָאוֹמוֹת שֶׁסָּבִיבֵיו, וּבָנָה מְקֻדָּשׁ בְּמִקְוָמוֹ, וְקִבֵּץ גְּדוּחֵי יִשְׂרָאֵל,
הָרִי זֶה מְשִׁיחַ בְּוֹדָי.²

¹ The phrase: ונצח כל האומות סביביו doesn't appear in the conventional version of the Rambam. However, it appears in the Yemenite manuscripts of *Mishneh Torah* that were carefully preserved by the Yemenite Jewish community.

² This section is broken down in an unusual fashion. Ordinarily, the first few words of this section, "If he will fight the wars of Hashem, he may be assumed to be Mashiach," is the end of section two. Until this point, he is presumed to be Mashiach, if he goes on to accomplish two pivotal feats, building the Beis Hamikdash and ingathering the exiles, he makes the critical transition to the definite Mashiach.

The Rebbe breaks it down in this unusual fashion because, in this *sichah*, the Rebbe is not focused on when Mashiach transitions from presumptive to actual. In this *sichah*, the Rebbe is concerned with the transition from fighting the nations to changing the very fabric of their nature, so that they willingly accept the one G-d. The transition here occurs

וַיִּתְקַן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ לַעֲבֹד אֶת ה' בַּיָּחַד שְׁנֵי־אָמֶר, "כִּי אֲנִי אֶהְפֹּךְ אֶל
עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקִרְאָ כָּל־בָּשָׂם ה' וְלַעֲבֹדוֹ שְׂכָם אֶחָד" (צפנ"ג ט).

If a king will arise from the House of David who, like David his ancestor, will diligently contemplate the Torah and observes its mitzvos as prescribed by the written and oral Torah;

And who will compel all of Israel to walk in (the ways of the Torah) and rectify any breaches in its observance;

If he will fight the wars of Hashem, he may be assumed to be Mashiach. If he succeeds in the above, conquers all the nations around him, builds the Beis Hamikdash in its proper place, and gathers the dispersed of Israel, he is definitely Mashiach.

He will then rectify the entire world by motivating all the nations to serve Hashem together, as the Torah states: "I will transform the peoples to a purer language that they all will call upon the name of Hashem and serve Him with one purpose" (Tsephaniah 3:9).

In this reading, we see that Mashiach appears to have four criteria.³

1. To be a diligent student of Torah and a meticulous observer of *mitzvos*.
2. To persuade Jews to return to the path of Torah and *mitzvos*.
3. To defeat the nations that would seek to prevent this.⁴
4. To rectify the entire world and motivate all nations to serve G-d.

after he is definitively Mashiach. Therefore, it is at this point that Rambam's language shifts from "fighting" and "conquering" to "rectifying" and "motivating."

³ These are different from the specific accomplishments that we discussed last week. Those were the four things he is meant to accomplish for Jews when he redeems them. He must restore (a) the Davidic kingdom, (b) the *Beis Hamikdash*, (c) the Jews to their Land, and (d) the laws of the Torah. These criteria begin before the Redemption and affect the entire world, not just the Jews.

⁴ This section also includes building the Beis Hamikdash and bringing about the ingathering of Jews. However, despite their critical importance, they are not relevant to today's discussion. They were relevant to last week's discussion.

With these criteria, Rambam traces a path from Mashiach's private life to the world at large. Let's break it down step by step:

1. If Mashiach is meant to restore the Torah, as we discussed last week, he must be diligent in Torah study and meticulous in mitzvah observance.
2. Any Torah scholar can be diligent and scrupulous, but to be Mashiach one also needs to be a positive influence on others. This means to teach, cajole, inspire, and persuade the Jewish people to embrace Hashem with such dazzling love that the prosaic allures of mundane life will seem pedestrian by comparison.
3. Over the years, there were many Jewish leaders who worked diligently to teach and inspire their fellow Jews. But to be Mashiach, his influence must be felt throughout the world. Today, the world is ruled by a host of governments, social systems, and value sets that are not in line with the Torah. Mashiach will be such a force for the truth that the nations will feel compelled to support the Jews as we build the Beis Hamikdash and return to Erets Yisrael.⁵
4. If he does this, he is certainly Mashiach, but his job is not over. Compelling the nations to embrace G-d means that it is against their will. Once his teachings take root and the Mashiach atmosphere prevails, it will perforce make an indelible impression on all of humanity. He will create an environment so in sync with G-dliness that the nations will be moved, of their own free will, to serve Hashem and to facilitate maximum mitzvah observance. When the nations proclaim their enthusiastic allegiance and love for the one true G-d, Mashiach will truly be a global king.

What We Can and Must Do

The Alter Rebbe explained in *Tanya* (chapter 37) that Mashiach will come because of our work and actions during *Galus*. Therefore, our work must be consistent with the results that they will produce. Mashiach will (a) inspire himself, (b) inspire the Jewish people, and (c) inspire the nations. Accordingly, our efforts must focus on all three areas. We must (a) commit ourselves to diligence in Torah study and *mitzvos*, (b) inspire other Jews to do likewise, and (c) inspire universal observance of the *Sheva Mitzvos Benei Noach*.

Toras Menachem 5745:3, p. 1718

⁵ This need not be through actual war, necessarily. It can also be achieved through the power of his charisma and the profundity of his wisdom. In other words, it can be a battle of wills and a war of words that is conducted with love and respect. See Yeshayahu 11:4, "וְהָכָה אֶרֶץ בַּשֶּׁבֶט פִּי וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רָשָׁע" - He will strike the earth with the staff of his mouth and with the beat of his lips he will slay the wicked. See *Toras Menachem* 5752:1, p. 297.

TRACING THE PROPHECY

These four criteria are logical, but how did Rambam know to set them up precisely this way?

When considering these criteria, most people might not catch the significance of the fact that they break down into four parts. But to the Rebbe, this fact looms large. It is like a road sign that points back to Bilam's prophecy, which also included four stages.

When you look at these four prophecies, you see that they teach us Mashiach's four criteria. Together they tell us what we can expect of Mashiach, and how we might learn to identify him when he comes.

Let's break it down:

1. When Bilam said, "I see it, but not now," referring to David, and "I behold it, but not soon," referring to Mashiach, he was describing the person. He saw their virtue and scholarship. He beheld their diligence and scruples. He could see them in the future.
2. When Bilam proclaimed, "A star has gone forth from Yaakov," referring to David, and "A staff will arise from Israel," referring to Mashiach, he was describing their influence on the Jews. The people of Yaakov looked up to David Hamelech, as people look up to a star, and were inspired to emulate him by seeking higher and better spiritual achievements. As a staff that rules over Israel, Mashiach will similarly lead and inspire the Jewish people.
3. When Bilam prophesied that they would, "crush Moav's princes," referring to David, and "uproot all of Sheis's descendants," referring to Mashiach, he was describing their influence over the nations. David Hamelech fought many wars against Israel's neighboring tribes until peace settled over the Land. Mashiach will use his compelling force to silence all opposition and ensure universal compliance with his ideals.
4. When Bilam concluded, "Edom will be possessed," referring to David, and "Se'ir will be inherited by his enemies," referring to Mashiach, he was talking about the nations embracing G-d out of goodwill. Saying that Edom will become the possession of David Hamelech means that they will subscribe to the Jewish mindset

and serve it willingly. Similarly, saying that Se'ir will be inherited by Israel means that Se'ir will embrace the Jewish heritage.

We now understand precisely why Rambam analyzed each of the four prophecies rather than demonstrating in broad terms that Mashiach would succeed David Hamelech. He wanted to demonstrate that Mashiach will restore everything that David Hamelech achieved for the Jews. He will be David Hamelech's equal in Torah. He will exert a positive influence on the Jewish people like David Hamelech. He will dominate his enemies like David Hamelech, and he will eventually bring them around as David Hamelech did.

SUMMARY

Rambam identified four criteria for Mashiach. Bilam offered four prophecies about David Hamelech and Mashiach. The criteria and prophecies line up perfectly to demonstrate that Mashiach will restore everything that David Hamelech achieved for the Jews.

In the next section we will demonstrate that Mashiach will not only restore what David Hamelech accomplished; he will improve on it.

III. COSMIC LEAPS

IMPACT ON JEWS

We began this lesson with a question: Have we waited thousands of years only to have a repeat of David Hamelech's accomplishments? Surely, the era of Mashiach, the pinnacle of creation and endgame of history, is meant to supersede that. Surely, G-d's creation is meant to embrace G-d completely and fully, unlike the pagan nations in the days of David Hamelech. Yet, everything we learned till now only tells us that Mashiach will be a David Hamelech 2.0.

Moreover, as much as David Hamelech accomplished, it wasn't enough because his achievements eventually eroded. Mashiach can't afford to merely repeat what David Hamelech did. He will need to improve upon it in a resounding way so that his achievements remain for posterity.

As the Rebbe analyzes the prophecies cited by Rambam, he demonstrates that this, too, is implicit in Rambam's message.⁶ In each of the criteria that we discussed above, Mashiach will not only pick up where David Hamelech left off, he will supersede him.

In the section describing their influence over the Jewish people, the Rebbe found subtle differences in the text that highlights Mashiach's superiority over David Hamelech:⁷

TEXT 4

The Rebbe, *Likutei Sichos* 18, pp. 282–283

אויף דוד'ן ווערט געזאגט דער לשון א כוכב וואס ווייזט אויף אזא וואס
איז מרומם ומנושא פון אנדערע בני אדם . . אבער בנוגע צו משיח'ן
זאגט ער וקם שבט, וואס פירושו כפשוטו איז מלך רודה ומושל, וואס
דאס איז בגלוי בא משיח'ן, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה.

David is described as a star, which implies exaltedness over ordinary people.⁸ . . . Mashiach is described as a ruler—a king who rules dominantly.⁹ This is expressed through Mashiach’s ability to compel Israel to walk in the Torah’s ways and rectify its breaches.

As an exalted ruler, David Hamelech set an example for the people to follow, but he didn’t engage with them to teach and guide them. Like a star, he was at the top and the people would look up and emulate him. Mashiach will not only set an example, but also rule. Despite his exaltedness, he will integrate with the people and find pathways to their minds and hearts. His teachings will be so compelling that they will respond to him.¹⁰

DOMINANCE OVER NATIONS

With respect to their ability to bend the nations to their will, the Rebbe found similar nuances that reveal the differences between them.

TEXT 5

The Rebbe, *Likutei Sichos*, Ibid.

בא דוד איז נאר (א) מחץ (ב) פאתי מואב, און בא משיח'ן (א) וקרקר
(ב) כל בני שת די שליטה אויף אלע אומות.

David is described as (a) crushing (b) the princes of Moav whereas Mashiach will (a) uproot (b) all descendants of Sheis—all the nations.

⁸ See Radak, Numbers 24:17, “Because of his power and exalted greatness, a king is like a star.”

⁹ Rashi, ad loc.

¹⁰ Another nuanced difference is that in the section about David Hamelech, we are described as Yaakov; in the section about Mashiach, we are described as Yisrael. Of the two, Yaakov, which means a heel, describes Jews at their lowest level. Yisrael, which means a G-dly minister, describes the Jews at their highest level.

When the enemy is crushed, they can rebuild and mount a counter-attack. Also, if only one enemy is crushed, they can seek assistance from their allies. When all the enemies are not only crushed, but also uprooted, there is no hope for further resistance.

Indeed, despite David Hamelech's dominance over his enemies, the Jewish people were eventually exiled from Erets Yisrael. When Mashiach will compel the nations to stand aside as Jews rebuild the Beis Hamikdash and return to Erets Yisrael, it will be for posterity.

RECTIFYING THE WORLD

The final benchmark that Mashiach will reach is rectifying the world so that the nations will freely acknowledge G-d and serve Him, shoulder to shoulder. David Hamelech achieved this to a degree,¹¹ but Mashiach will outpace him:

TEXT 6

The Rebbe, *Likutei Sichos*, Ibid.

בנודע לדוד זאגט מען, "והי' אדום ירשה," וואס דאס דריקט זיך אויס
אין דעם וואס, "ותהי' אדום לדוד עבדים." און בנוגע משיח'ך-והי'
ירשה שעיר אויביו, "ניט נאר די אנשי העיר. און ווי ער זאגט אין
פסוק, " ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו," וואס סימונו איז,
"והיתה לה' המלוכה."

Of David it is written, "Edom will be possessed," which is expressed through, "Edom became servants of David." Of Mashiach it is written, "[Mount] Se'ir will be inherited," as the passage states, "Saviors will ascend Mount Zion to judge the mountain of Esav," and it concludes with the words, "and G-d will have the kingdom."

¹¹ As reflected by the many nations who streamed to the Beis Hamikdash during the reign of King Solomon (his son and successor) to bring offerings and to acknowledge the one G-d.

Mashiach will do two things better than David Hamelech. (A) David Hamelech swayed the nations to serve him. Surely, they had a relationship with G-d through David, but it was not direct. Mashiach will establish G-d as the king of the world, and the nations will submit directly to G-d.¹² (B) As we delineated in the previous section, David Hamelech only held sway over a small group of people compared to Mashiach, who will hold sway over the entire world.¹³

CONCLUSION

Had Rambam merely pointed out that Bilam linked Mashiach to David Hamelech, we would only know that Mashiach would restore the Torah to what it was in David Hamelech times as we learned last week. By breaking down the four prophecies, which inform Mashiach's four criteria, Rambam clued us in to Mashiach's global mandate. He will create an atmosphere so holy and compelling that the entire world, not only the Jews, will be inspired to embrace Hashem utterly and completely. Every sentient being will declare their total allegiance to Hashem and become completely responsive to His will.¹⁴

We have thus expanded our understanding of Mashiach's role as the restorer of the Torah. We don't only mean that he will restore our ability to perform all the *mitzvos*. We also mean that through

¹² There is a deeper element here. David Hamelech's emphasis was on bringing the nations to serve G-d. Mashiach's emphasis will be on revealing that G-d is the true king of the world. The focus won't be on the people, it will be on G-d. The people's servitude will result from that.

¹³ The Rebbe also points out that by looking carefully at these *pesukim* we can see the distinction between the third and fourth stages. The third stage speaks of fighting a war and crushing the enemy, which implies that the enemy would have continued to fight had they not been defeated. The fourth stage speaks of inheritance and rectifying the world. When we inherit something, it belongs to us truly and fully. Similarly, when Mashiach comes, the nations will embrace Hashem without reservation and will, therefore, make a lasting and irreversible commitment.

¹⁴ See *Igros Melech* 2, p. 84. See also *Sefer Hasichos* 5748:2, p. 389, where it is noted that, ironically, Mashiach will only fulfill his mandate when the non-Jews embrace G-d. Everything he will do for Jews won't fulfill his messianic mandate because it won't be unique to him. Shlomo Hamelech and Chizkiyahu Hamelech both already achieved that.

his efforts, the Torah will assume its natural and inherent role as a universal spiritual guide.

May our learning about Mashiach, and our excitement over his coming, hasten his arrival. Amen.

SUMMARY

Everything that David Hamelech did, Mashiach will do better. This is why Mashiach's achievements will be felt throughout the world and will remain for posterity.

KEY POINTS

1. Mashiach's ultimate goal will be for every sentient being to recognize and embrace the one G-d. Accordingly, Mashiach will outpace even the achievements of David Hamelech, whom he will succeed.
2. David Hamelech inspired the Jews and enabled them to fulfill all the *mitzvos*. Mashiach will inspire them to even greater heights.
3. David Hamelech was victorious over the neighboring nations. Mashiach will bend the entire globe to his will.
4. David Hamelech helped Israel's neighboring nations see the light of the Torah. Mashiach will inspire a global movement, as all people will embrace and worship G-d.

OHR HACHASSIDUS

Read through key points of the Sichos, summarized and explained in an easy to read, clear format, as well as pninim to complement these sichos.

אוצרות הגאולה

עיונים וביאורים בדברי הרמב"ם
על ימות המשיח והגאולה העתידה

ב

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-3745979

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב שלום חריטונוב,
הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב ישראל ארי' לייב רבינוביץ

”ושם נבא בשני המשיחים” – מלכותם של דוד ומשיח

מדוע נצרך הרמב"ם לשתי הוכחות על ביאת המשיח? / מדוע מאריך הרמב"ם בהל' משיח על היות דוד המלך
”משיח הראשון”? / גדרו ומהותו של משיח – החזרת מלכות דוד ליושנה

מדוע מביא הרמב"ם שתי הוכחות לביאת המשיח?

בסוף הלכות מלכים (פרקים יא, יב), כשמתחיל את הרמב"ם ההלכות הנוגעות לגאולה העתידה לבוא ולמלך המשיח, הנה לאחר שמגדיר את פעולותיו של מלך המשיח כותב וזה לשונו: ”וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר (נצבים ל, ג) ”ושב ה' אלוקיך את שבותך”” (פי”א ה”א).

וממשיך הרמב"ם (באותה הלכה) ומביא עוד מקום בתורה שנתבאר בו ביאת המשיח: ”אף בפרשת בלעם נאמר. ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד, שהושיע את ישראל מיד צריהם. ובמשיח אחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה]” [ולאחר מכן, בהמשך ההלכה, מונה הרמב"ם את פרטי נבואת בלעם, ומפרש אלו דברים בה עוסקים בדוד המלך ואלו במלך המשיח, וראה בזה לקמן ס”ד].

והיינו שבהלכה זו הביא הרמב"ם ב' ראיות מהתורה שבכתב אודות ביאת משיח צדקנו, הא' מפרשת נצבים בה נאמר הייעוד שהקב"ה ישיבנו לארץ ישראל, והב' מ"פרשת בלעם", שנבא בלעם על שני המשיחים – דוד המלך ומשיח צדקנו.

וצריך ביאור, מה טעם נזקק הרמב"ם לב' ראיות שונות שהגאולה העתידה מפורשת בתורה, והרי לכאורה די בראי' הראשונה בלבד, ומה מוסיפה הראי' מנבואת בלעם על "ושב ה' אלקיך את שבותך"?

מדוע מאריך כאן הרמב"ם על "משיח הראשון שהוא דוד"?

והנה, הוספת הראי' השני' מפרשת בלעם על הראי' הראשונה מובנת בפשטות, שכן בראי' הראשונה מפרשת נצבים – "ושב ה' אלקיך את שבותך" – לא מפורש שהגאולה תהי' על ידי משיח צדקנו, ולכן מוסיף הראי' מנבואת בלעם, שמפורש בו שהגאולה תהי' על ידי משיח, שהרי הוא נבא על שני המשיחים.

אמנם עדיין צריך ביאור, שכן אם רק זו בלבד הייתה כוונת הרמב"ם, להוכיח שתבוא הגאולה על ידי משיח צדקנו, מה טעם הדגיש בדבריו שנבא בלעם בשני המשיחים, בדוד ובמלך המשיח, והרי בכדי לבאר שתבוא הגאולה ע"י מלך המשיח, די בזה שיבאר הא דנבא בלעם אודות מלך המשיח, ומאי קמ"ל הכא שבנבואת בלעם יש גם נבואה אודות "משיח הראשון שהוא דוד"?

והי' אפשר לומר, שהטעם שמביא הרמב"ם גם הנבואה אודות דוד, ויתירה מזו, שמדגיש את היותו נקרא "משיח" כמו מלך המשיח, הוא כדי לחזק את תוקף אמונתנו בביאת המשיח:

כשיודעים שמשיח אינו דבר חדש שיהי' רק לעתיד, אלא כבר הי' לעולמים שקם להם לישראל מלך משיח שהושיעם מצרותיהם, הרי זה מחזק את האמונה שגם לעתיד יקום משיח שיושיע את ישראל (ועל דרך הא דהגמ' (סנהדרין צא, א) מביאה קל וחומר בנוגע לתחיית המתים – "דלא הוּו – חיי, חיי לא כל שכן"). או בסגנון אחר קצת (כמ"ש בקרית ספר על הרמב"ם כאן) שחזוק האמונה הוא מכך ששני המשיחים הם **נבואה אחת**, ובמילא כשם שנתקיים חלק אחד של הנבואה, החלק שמדובר בו על דוד, כן חזקה אמונתנו שיתקיים החלק השני בנוגע למלך המשיח.

אבל ביאור זה קשה לאומרו, שהרי מלשון הרמב"ם כאן משמע ברור דהראיות שמביא אינן כדי להוכיח את עצם הענין שתבוא גאולה לישראל ע"י משיח צדקנו אלא כוונתו להביא ראי' שביאת המשיח מפורשת בתורה, ולכן מי ש"אינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו וכו' הוא כופר וכו' בתורה ובמשיח רבינו", ולענין זה אין נוגע כלל מה שבנבואת בלעם התנבא על שני המשיחים.

גם צריך ביאור בגוף דברי הרמב"ם, שמבין כל מלכי ורועי ישראל במשך הדורות הנה רק דוד הובא כאן בשם משיח, ובהשוואה למלך המשיח.

ופשוט, דאין זה רק מפני שנמשח דוד בשמן המשחה, ונקרא משיח ה' בשל זה (שמואל ב יט, כב), שהרי לפניו כבר נמשח שאול וגם הוא נק' משיח ה' (שמואל א כד, ז. ועוד).

גם אין לומר שהטעם שמזכיר את דוד דווקא הוא מפני שרצונו להראות על שני מושיעי ישראל – בראשונה ובאחרונה, כי אי משום זה טפי הו"ל לרמב"ם להזכיר את משה רבינו, שהי' מושיעם של ישראל בראשונה, וההשוואה של משה למשיח צדקנו היא יותר מההשוואה של דוד המלך, דאצל שניהם דייקא הישועה דישראל היא מגלות, משא"כ אצל דוד שאמנם הציל את ישראל מיד צריהם, אבל לא הייתה זו ישועה מגלות.

ומכל זה משמע, שיש כאן עניין מיוחד בדוד המלך דייקא, ושהזכרתו כאן ובשם "משיח הראשון" היא כדי ללמדנו על גדרו ועניינו המיוחד של מלך המשיח, ולכן הביא הרמב"ם הראי' מפרשת בלעם וש"ש נבא בשני המשיחים" שהוא כדי להוכיח יסוד במהותה של הגאולה ומלך המשיח, כדלקמן.

גדרו ומהותו של משיח – החזרת מלכות דוד ליושנה

ויש לומר הביאור בזה:

בפרק זה (פ"א מהלכות מלכים) לא בא הרמב"ם להפליג במעלות מלך המשיח ובשלל פעולותיו בתחומים שונים, כי אם להגדיר את עניינו ומהותו של משיח על פי הלכה, שאינו בא לחדש איזה דבר בעולם שלא הי' מקודם, כי אם עיקר תפקידו הוא לאפשר לבני ישראל לקיים את התורה והמצוות בשלמותם.

וזהו מה שמתחיל הרמב"ם את פרק יא: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבים קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה". והיינו, דתמורת מה שבזמן הגלות נחסרו מישראל האפשרויות לקיים רוב מצוות התורה, הנה משיח יחזיר אפשרויות זו לשלימותה, ויבואו הלכות התורה והמצוות לקיום שלם בימיו.

וזהו שהרמב"ם מאריך בהלכות אלו שמלך המשיח אינו צריך להראות אות ומופת, ושזהו עיקר בנצחיות התורה (ה"ג), וכן כשמונה (בה"ד) את מעלותיו של מלך המשיח אינו מזכיר כמה מהמעלות שלו (כמעלת הנבואה והחכמה), כי בזה מדגיש שאין עיקר מהות המשיח היותו נביא או חכם, או יכולתו לעשות אותות ומופתים, אלא מה שיחזיר את האפשרות לקיים את התורה והמצוות בשלמותם.

ולכן עיקר הגדרת פעולת מלך המשיח על פי הלכה הוא שיעמוד "להחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה", כי דוד המלך במלכותו נצח את כל אויבי ישראל, ונסתיים בזמנו כיבוש האומות והחלו (עכ"פ ההכנות) לבנות המקדש, שכל זה – מחיית עמלק, בניין המקדש, ונצחון האויבים מלנגוש בישראל – אלו התנאים שזקוקים בני ישראל להם כדי לקיים את התורה והמצוות בשלימות. וזהו עניינו של משיח, שהוא בא להחזיר לישראל את המלכות שהייתה בזמן דוד, שנתנה לישראל את האפשרות לקיים את כל התורה והמצוות, וכשמשיח יחזיר מלכות זו "ליושנה" יחזרו כל משפטי התורה לשלמותם (וכמו שנתבאר כל זה באריכות לעיל (גליין א)).

ועל פי זה יש לומר שבהוכחות שמביא כאן הרמב"ם מתורה שבכתב על הגאולה וביאת המשיח, אינו בא רק להוכיח שגוף הדבר שתהי' הגאולה ושיבוא משיח צדקנו נאמר בתורה, כ"א שיש בזה (גם) ראי' מהתורה לעניין הנ"ל גדרו ש"ל משיח:

הראי' הראשונה מ"ושב ה' אלוקיך את שבותך" היא ללמדנו שיתקבצו נדחי ישראל לארץ ישראל – שזהו מצב הנדרש כדי שתהי' בישראל מלכות ושישובו לקיים את כל המצוות, גם היובלות וכו'.

ואח"כ מביא הרמב"ם הראי' מבלעם ש"שם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל (באחרונה)", ובזה מוכיח, לא רק הא דהגאולה תהי' ע"י משיח, אלא גם את זה שמשיח לא בא לחדש דבר בעולם, אלא להחזיר ולהשלים מה שהחל לעשות דוד אביו, שמטרת מלוכה זו של שני המשיחים – היא לאפשר קיום הלכות תורה והמצוות בשלימות ובפועל.

וזהו מה שהאריך הרמב"ם שגם דוד נקרא משיח – שענין זה הוא חלק עיקרי מההוכחה שמביא כאן הרמב"ם שהיא על עיקר ענינו של משיח להחזיר מלכות דוד "לממשלה הראשונה".

[ונראה להלן במדור פנינים ביאור ההלכה הבאה, שבה הביא הרמב"ם עוד הוכחה לביאת המשיח מערי מקלט, ע"ש].

ד' פרטים ברור כנגד ד' פעולותיו של משיח

ובזה יש לבאר דבר פלא בהלכה א' כאן, שהרמב"ם לא הסתפק בעצם הבאת הראי' מנבואת בלעם, אלא טרח לפרט הדברים שנאמרו בה, ולבאר מה מהם קאי על דוד המלך ומה קאי על משיח. דזה לשונו שם: "ושם הוא אומר: אראנו ולא עתה – זה דוד. אשורנו ולא קרוב – זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב – זה דוד, וקם שבט מישראל – זה המלך המשיח. ומחץ פאתי מואב – זה דוד, וכן הוא אומר ויך את מואב וימדרם בחבל. וקרקר כל בני שת זה המלך המשיח, שנאמר בו ומשלץ מים עד ים. והי' אדום ירשה זה דוד, שנאמר ותהי אדום לדוד לעבדים וגו'. והי' ירשה שער אויביו זה המלך המשיח שנאמר ועלץ מושיעים בהר ציון וגו'".

והדבר פלאי, שהרי ספר הי"ד החזקה הוא ספר של הלכות (כמוזכר בסיום הקדמת הרמב"ם לספר זה), ואין בו מקום לדרוש פסוקי התורה וכיו"ב. ואין לומר שכוונתו לציין עד היכן הם הפסוקים העוסקים בדוד ובמשיח, שהרי לזה הי' מספיק להביא ההתחלה והסיום ("אראנו ולא עתה וגו' והי' ירשה שער אויביו").

אלא שלפי מה שנתבאר כאן, שהרמב"ם בא כאן להגדיר ולהוכיח את עיקר גדרו של משיח ופעולותיו, שאינם לעשות דבר חדש בעולם, כ"א להחזיר את מלכות דוד, הנה לזה שפיר מובן מה טעם הביא הרמב"ם דרשות אלו על פסוקי הנבואה, כיון שבכל דרשות אלו מלמדנו הרמב"ם שהדמיון של מלכות משיח ומלכות דוד אינו רק בעיקר עניינם, אלא בכל פרטיהם. דכשם שאצל דוד הייתה המלכות בשלימות מתחילת התגלותו וממשלתו, ועד לשלמות שב"ומחץ פאתי מואב", כן יהי' אצל משיח עד "וקרקר כל בני שת", ובמיוחד בנוגע לאדום שתחילתו אצל דוד "והי' אדום ירשה" ושלמותו אצל משיח "והי' ירשה שער אויביו".

והנה, לקמן בה"ד, מתאר הרמב"ם פעולותיו של משיח והאופן שבו יחזיר מלכות דוד והאפשרות לקיים את התורה והמצוות, וכותב ד' פרטים: א. "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה". ב. "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה". ג. "וילחם מלחמת ה' כו' אם עשה והצליח ונצח האומות שסביביו". ד. "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד".

ועד"ז בהוכחת הרמב"ם מ"פרשת בלעם" מביא ד' פרטים שבהם נשתוו דוד ומשיח: א. "אראנו" ו"אשורנו". ב. "דרך כוכב" ו"קם שבט". ג. "ומחץ פאתי מואב" ו"וקרקר כל בני שת". ד. "והי' אדום ירשה" ו"והי' ירשה שער אויביו".

ויש לבאר שכל מה שהביא כאן הרמב"ם מ"פרשת בלעם" על דוד המלך ועל משיח, הן ראיות על הפרטים שבה"ד, שכל פעולות אלו הם המשך וחזרת ושלימות פעולותיו של דוד, וגדר שניהם הוא – האפשרות לקיים התורה והמצוות בשלימות.

דהנה, ארבעת הפרטים בפעולות דוד ומשיח, יש לחלקם לג' חלוקות (ובחלוקה האחרונה ב' זמנים), הא', אודות דוד ומשיח עצמם, הב', אודות פעולתם עם ישראל, והג', אודות פעולתם בנוגע לאומות העולם. וי"ל שהפרטים שמביא מנבואת בלעם הם כנגד עניינים אלו:

א. **עניינם בעצמם** – "יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו וכו'"; וזה מפורש בתורה בנבואת בלעם, שיעמדו שני משיחים – דוד ומלך המשיח. וכלשון הרמב"ם: "אראנו (אותו) ולא עתה – זה דוד, אשורנו (אותו) ולא קרוב – זה מלך המשיח". והיינו שהיא הנבואה אודות דוד ומלך המשיח עצמם.

ב. **פעולתם ומלכותם על ישראל** – "ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה"; וזה מפורש בתורה בנבואת בלעם "דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט מישראל זה המלך המשיח", היינו מעלתם של דוד ומשיח ביחס לבני ישראל.

ג. **פעולתם על האומות** – "וילחם מלחמות ה' כו' ואם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו"; וזה מפורש בתורה בנבואת בלעם "ומחץ פאתי מואב זה דוד וכו' וקרקר כל בני

שת זה המלך המשיח וכו', היינו פעולתם לנצח אויבי ישראל על מנת להסיר מהם כל הפרעה בקיום התורה והמצוות בשלימות.

והנה, מהלשונות כאן "לחום מלחמות ה'", וינצח, "ומחץ", "וקרקר", "ומשלו", מובן שפעולות דוד ומשיח שנתבארו בהם הם שהפעולה על האומות היא באופן שהפעולה היא נגד רצונם, שהרי כל לשונות אלו עניינם הוא מלחמות ונצחון ושליטה וממשלה - היפך רצונו של הנכבש והנשלט והמנוצח.

וזהו מה שמוסיף הרמב"ם עוד שלב בפעולות דוד ומשיח על האומות:

ד. **שלימות פעולתם על האומות** - "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"; וזה מפורש בתורה בנבואת בלעם "והי' אדום ירשה זה דוד שנאמר ותהי אדום לדוד לעבדים, וגו' והי' ירשה שעייר אויביו זה המלך המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון".

ובשלב זה נאמר "ויתקן את העולם", וכן לשון "ירשה", שמורה על שנוחלים עניין שקרוב ושייך לו, ולא שכובש ושולט על אחר. ופירוש הדברים הוא, שבשלב השני של פעולת מלך המשיח על האומות, יהי' זה באופן שהם עצמם יכירו באמת במלכותו של מלך המשיח, שלכן זה יפעל בהם תיקון לעבוד את ה' ביחד, וכסיום לשון ההלכה (שהושמטה על ידי הצנזור): "וכשיעמוד המלך המשיח באמת ויצליח וירום וינשא מיד הם כולם חוזרין ויודעין ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום", ואזי נפעל בכל העולם "לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

[וראה במקור הדברים שנתבאר בכל אחד מד' ענינים אלו, איך פעולת משיח תהי' באופן נעלה ובשלימות יותר מאיך שהי' בזמן "משיח הראשון שהוא דוד", ע"ש בארוכה].

ונמצא, שבראי' זו מ"פרשת בלעם" בא הרמב"ם להוכיח עיקר גדרו ומהותו של משיח שבא להחזיר ולהשלים פעולת ה"משיח הראשון שהוא דוד" ובכמה פרטים, שכל אלו מביאים לתכלית ומטרת הגאולה, שתהי' אפשרות לישראל לקיים את התורה ומצוות בשלימות.

וע"י האמונה שלימה בביאת המשיח, והאמונה בגדרה האמיתי כפי שהיא ע"פ תורה, וע"י שמחכים לביאתו [שי"ל שנכלל ב"מחכה לביאתו" גם הלימוד בהלכות משיח], הנה הה גופא מזרז את ביאתו של משיח במהרה בימינו אמן.

הפרט בשלימות התורה שיודעים רק מערי מקלט

בפרק יא מהלכות מלכים, לאחר שהביא שתי ראיות ש"התורה העידה" על ביאת המשיח (מפרשת נצבים ומנבואת בלעם), כותב הרמב"ם ומביא עוד ראיה מהתורה לביאת המשיח, ובהלכה בפני עצמה (הלכה ב, וז"ל: "אף בערי מקלט הוא אומר (שופטים יט, ח) אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו' ומעולם לא הי' דבר זה ולא צוה הקב"ה לתוהו".

והנה, ידוע גודל הדקדוק בסדר ההלכות בספר משנה תורה להרמב"ם, שהרבה הלכות תלויים בו, ולפי זה צריך ביאור, מהי ההוספה המיוחדת בראי' זו מערי מקלט, שלכך חילקה הרמב"ם ולא הביאה יחד עם ב' הראיות הקודמות בהלכה א'. וממ"נ או שהי' מביא הרמב"ם ג' הראיות בהלכה אחת, או שהי' מחלקם לג' הלכות, וצ"ב.

ויובן זה על פי הנתבאר (לעיל במאמר, ובפנינה הקודמת), שתפקידו של משיח יהי' לפעול שתהי' שלימות בתורה - על ידי חזרת מלכות דוד, שעניינה לאפשר לבני ישראל לקיים הלכות התורה ומצוותי' בשלימות.

ויש לומר שבראי' מערי מקלט יש חידוש גדול בזה, דאם בב' הראיות הראשונות הוכח שמפורש בתורה שמשיח יביא לשלימות קיום התורה על ידי ישראל, הנה כאן ניתוסף יתירה מכך, שלא זו בלבד שע"י משיח תהי' שלימות בקיום התורה והמצוות, אלא יתירה מזו מצינו בערי מקלט שתהי' שלימות במצוות התורה עצמן, שהרי נצטוונו "ויספת לך עוד שלש ערים" - "ולא ציוה הקב"ה לתוהו".

כלומר, מהראיות הקודמות יודעים רק שמשיח יחזיר לישראל את האפשרות לקיים המצוות, אמנם מערי מקלט רואים שהתורה עצמה אומרת שצריך עוד לבוא זמן שבו יהיו מצוותי' של תורה כדבעי ובשלימות.

ונמצא שבהראי' מערי מקלט ניתוסף ענין וגדר חדש בשלימותה של התורה לעתיד לבוא, ולכן הביאה הרמב"ם בהלכה בפני עצמה.

מאי נפקא מינה לתיאור המשיח מה ש"התורה העידה עליו"?

בפרק יא מהלכות מלכים (ה"א) כתב הרמב"ם: "וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו לא בשאר הנביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו", ומביא ב' ראיות בהלכה זו ע"ז ש"התורה העידה עליו", מפרשת נצבים ("ושם ה' אלוהיך את שבותך") ומנבואת בלעם ("ושם נבא בשני המשיחים").

ולכאורה צריך ביאור:

גדרי כופר "בתורה ובמשה רבינו" כתבם הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ג ה"ח), וא"כ הלכה זו ש"מי שאינו מאמין בו כו' כופר בתורה ובמשה רבינו" וההוכחות לזה ש"התורה העידה עליו" הוי' לי' להביא בהלכות תשובה, ומדוע הביאם הרמב"ם בהלכות הנוגעות לאופן ביאת המשיח ותיאור פעולותיו, דמה נוגע כ"כ להלכות משיח הא דלא רק הנביאים העידו עליו אלא גם "התורה העידה עליו"?

ויש לומר על פי מה שנתבאר (לעיל בארוכה) שגדרו של משיח הוא לא לשנות דבר בעולם או לעשות אותות ומופתים, כי אם לאפשר את קיום התורה והמצוות בשלמות, שזהו גדר החזרת מלכות בית דוד על ידי משיח. וע"ז הובאו הראיות מפרשת נצבים ומפרשת בלעם - שנבא בה על שני המשיחים, דוד ומשיח, ללמדנו שמשיח יבוא להחזיר מלכות בית דוד - והיינו להחזיר את האפשרות לקיים המצוות בשלמות.

ועפ"ז יש לומר, דהא שהובא כאן ברמב"ם ש"התורה העידה עליו" (ובמילא הכופר בזה - כופר בתורה ובמשה רבינו) אינו רק להגדיר דין הכופר במשיח, כ"א ללמדנו דזה שמשיח יחזיר את האפשרות לקיום התורה בשלימות אינו עניין שנתגלה על ידי הנביאים בלבד, כי אם הוא עניין ששייך לתורה ולמשה רבינו עצמם, היינו, שהתורה גופא אומרת ומבטיחה שיבוא המשיח ואזי תהי' שלימות התורה והמצוות.

וזהו גם שממשיך "ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים", ללמדנו שכל הענינים שנאמרו על ידי כל הנביאים על משיח, כולם אינם פרטים נוספים, אלא כולם פרטים בתורה עצמה, ובשלימות קיומה וקיום מצוותי'.

רמב"ם הלכות מלכים ומלחמות פרק יא

הלכה א

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשיח רבינו שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחק בקצה השמים וגו' והביאך ה'. ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים. אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריחם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה] ושם הוא אומר אראנו ולא עתה זה דוד אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח דרך כוכב מיעקב זה דוד וקם שבט מישראל זה מלך המשיח ומחין פאתי מואב זה דוד וכן הוא אומר ויך את מואב וימדדס בחבל וקרקך כל בני שת זה המלך המשיח שנאמר בו ומשל מים עד ים והיה אדום ירשה זה דוד שנאמר ותהי אדום לדוד לעבדים וגו' והיה ירשה וגו' זה המלך המשיח שנאמר ועלו מושיעים בחר ציון וגו'.

הלכה ב

אף בערי מקלט הוא אומר אם ירחיב ה' אלהיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו' ומעולם לא היה דבר זה ולא צוה הקדוש ברוך הוא לתוהו אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראייה שכל הספרים מלאים בדבר זה.

הלכה ג

ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו אין הדבר כך שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנחרג בעונות כיון שנחרג נודע להם שאינו ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת הוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן.

הלכה ד

ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדויד אביו, כפי תורה שבכתב ושב על פה ויכנס כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצלחית ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

SIE

Learn the Sichos with an interpolated translation and explanation, using the phenomenal and widely popular approach of SIE. Prepared by Sichos In english especially for this project.

Extensive interpolation enabling thorough comprehension and a smooth read within the authentic text.

Enjoy detailed explanations and notes that will enhance the understanding for both beginners and advanced learners.

דבר מלכות

חזרת מלכות בית דוד ושלמות משפטי התורה (ב)
WHAT WILL MASHIACH ACCOMPLISH (2)

DVAR MALCHUS

RAMBAM'S CONCEPTION OF MASHIACH
AS ILLUMINATED BY THE REBBE'S TEACHINGS

DVAR MALCHUS | דבר מלכות סימן א

LIKKUTEI SICHOS, VOLUME 18, P. 271FF.

Adapted from *sichos* delivered on 12 Tammuz, *Motzaei Shabbos Parshas Balak*, and *Motzaei Shabbos Parshas Pinchas*, 5738 [1978]

Introduction

Reb Mendel Futerfas spent fourteen years in Russian hard-labor camps for his efforts on behalf of the Jewish people in the Soviet Union. While in the camps, for a variety of reasons, he chose not to remain totally aloof from the non-Jews who shared his lot and spent a few hours a day in conversation with them.

Included in this group were many ordinary people jailed for “crimes” which neither they nor, for that matter, many others understood the criminal nature of. Among them was a circus performer whose claim to fame were his feats as a tight-rope walker. He and Reb Mendel had a standing debate over the perils of such acts. This was before safety nets had become standard circus practice, and Reb Mendel could not understand why a person would risk his life walking on a rope extended several stories above the ground.

“There must be some hidden strings holding you in case you slip,” Reb Mendel maintained. But the tight-rope walker insisted that there was no need for such support. The act was not all that dangerous. One began practicing on low ropes, and once he gained experience, the chance of falling was minimal.

This debate continued for years until, after Stalin died, the prison authorities – in a move to relax their rules somewhat – allowed the prisoners to prepare a makeshift circus in celebration of May Day. The tight-rope walker suddenly came alive, becoming the center of attention; he organized various acts for the event, making his own performance the highlight of the show, needless to say. And he made sure that Reb Mendel was in the audience.

After the other performances were completed, he climbed the pole and positioned himself at the rope’s end, as a drumroll began. His first steps were somewhat hesitant, after all it had been several years since he had last performed, but within a few seconds, he felt at home.

It all came back to him. He began to twirl a hoop with his hands and wave to his friends. As he reached the end of the rope, he hesitated for a moment, made a fast turn, and then proceeded to the other side. On his way back, he exuded confidence; he caught hats thrown to him by his fellow inmates and performed several other stunts. After he reached the end of the rope for a second time, he climbed down the pole and ran to Reb Mendel.

“You see, no strings holding me up,” he gleamed in satisfaction.

“Yes. You’re right, no strings,” agreed Reb Mendel.

“You’re a smart man,” the performer continued. “Tell me. Can you figure out what is the trick? Is it in the hands or the feet?”

Reb Mendel paused to think. The tight-rope walker had moved his hands freely and it appeared that his footwork was not the determining factor. After reviewing the scene in his mind several times, Reb Mendel said, “It’s the eyes. From the beginning to the end, your eyes were riveted on the opposite pole.”

The performer nodded in agreement, “When you see your destination in front of you, you know where to put your feet.”

Begin with the Destination in Mind

To build on the circus performer’s words: It is always important to have your goal in mind – to establish a mission statement, to state your purpose in the initial stages of an undertaking – so that you know where you are going.

G-d Himself followed this motif, revealing His goal in creating the world in the opening verses of *Bereishis*. Thus, on the verse,¹ “The spirit of G-d was hovering over the waters,” our Sages comment,² “This refers to the spirit of *Mashiach*.” *Mashiach* will bring the world to the ultimate purpose for which G-d initially created it.

In his commentary on the first verse of the Torah, *Rashi* further clarifies the goal of creation, interpreting the word בראשית by dividing it into ב' ראשית, meaning “There are two ‘firsts,’” *Rashi* proceeds to explain that the phrase teaches that all existence was created “for the sake of the Torah, which is called ‘first,’ and for the sake of the Jewish people, who are called ‘first.’” Simply put, *Rashi* is telling us that G-d created the world for the Jews to study and apply the Torah.

What G-d Told the Jews at Sinai

When G-d assembled the Jewish people together to give them the Torah, He began the Ten Commandments with the word, *Anochi*, אנכי, “I.” Our Sages³ interpret that word as an acronym for the Aramaic phrase אנא נפשי כתבית יהבית, meaning “I have inscribed and conveyed My soul.” G-d was letting the Jewish people know that He invested the very essence of His being in the Torah.

This concept is integrally related to G-d’s creation of the world. Our Sages⁴ teach that G-d created the world because “He desired a dwelling in the lowest realm.” Our dwellings, our homes, are where we are most ourselves. We do express ourselves outside our homes as well, but it is not the same. No matter how hard a host tries to make his guests feel comfortable, there are always accepted social conventions, personal reservations, and the like. But when we’re at home, it’s different. That’s where who we really are comes out. This is what our Sages meant when they said that G-d created the world because He wanted a home; He desired a place where His essence would be revealed.

That is why He gave us the Torah. He wanted man to be His partner in creation,⁵ transforming the nature of this material world and revealing His essence within it. This can be achieved only through living according to the Torah’s laws and guidelines.

Rambam’s Goal

Just as a writer tries to state his purpose at the outset, so too, he also seeks to encapsulate and summarize it at the end. *Rambam* conceived of his *Mishneh Torah* as “a compilation of the entire Oral Law,”⁶ i.e., a reiteration of the entire Torah. Therefore, he placed the laws of *Mashiach* at the

1. *Bereishis* 1:2.

2. *Yalkut Shimoni*, *Bereishis*, sec. 1:4.

3. *Likkutei Torah*, *Bamidbar*, p. 48d,

et al., interpreting *Shabbos* 105a.

4. *Midrash Tanchuma*, *Parshas Naso*, sec. 16; see *Tanya*, ch. 36.

5. *Shabbos* 119b, the Alter Rebbe’s *Shulchan Aruch* 268:1.

6. *Rambam’s* Introduction to the *Mishneh Torah*

very end of the *Mishneh Torah*. By doing so, he was making a statement: It is *Mashiach* who will bring the Torah and the creation to its consummate fulfillment.

What is the Torah? The text in which G-d “inscribed and conveyed [His] soul.”

Why was the world created? For the sake of the Torah.

Mashiach's mission is to bring that purpose to fruition by creating a setting in which the Jewish people will study and observe the Torah in a consummate manner, enabling its teachings to permeate the entire world.

What We Can Do

Rambam did not intend for his words to be merely abstract teachings. Psychology defines learning as a change in behavior. This includes even mere intellectual study, because when we change the way we understand things, our conduct also changes. This is particularly true at present, since ideas and information are the forces molding our society today. A revolution in thinking can send ripples of change throughout the world.

To use a metaphor: Ships have long been guided by the movement of a rudder. As ships grew larger, the rudders necessary to turn them also increased in size. Moving these larger rudders became difficult. Therefore, a small rudder referred to as a trim-tab was attached to the large rudder. This smaller rudder is easier to move, and it then moves the large rudder, which in turn changes the course of the entire ship. In today's world, each of us can be such a trim-tab. The direction in which we point our lives can affect the direction of the vessel that is humanity.

Living with *Mashiach*, learning about the ideals which G-d envisions for our world, and integrating these principles in our lives, can enable each of us to serve as a trim-tab, channeling the direction of global change. By anticipating the Ultimate Redemption in our minds and lives, we can precipitate its coming.

What *Mashiach* Will Accomplish

The Implications of the Prooftexts *Rambam* Cites

10. In this context, we can understand *Rambam's* intent in citing the prooftexts mentioned above. On the basis of these sources, he demonstrates that *Mashiach* will come and reinstate the perfect observance of the Torah by “restor[ing] the kingship of [the House of] David to its initial sovereignty” so that “all the statutes will be reinstituted....”

Rambam states: “The Torah attests to his [coming]” and then proceeds to cite proofs that convey two aspects of that assertion:

a) “G-d your L-rd will return [you from] your captivity... and gather you.” This verse teaches that there will be an ingathering of the exiles of Israel, bringing about the circumstances that will allow for the restoration of the kingship of [the House of] David and the observance of all the statutes,¹ i.e., the fulfilment of all laws and *mitzvos* of the Torah that were nullified because of the exile of the Jewish people.

b) “There is also a reference [to *Mashiach*] in the passage [concerning] Bilaam. There, he prophesied about the two anointed [kings]: the first anointed [king], David, who saved Israel from her oppressors, and the final anointed [king] who will arise from among his descendants and save Israel [at the End of Days].” This highlights the nature of the redemption that will be brought about by *Mashiach*: The role and purpose of *Mashiach* is to “restore the kingship of [the House of] David to its initial sovereignty.” “The

יו"ד. על זה מביא הרמב"ם ראיה, מנין שהמשיח יבא ויחזיר את שלמות התורה "להחזיר מלכות דוד לישנה כו' וחוזרין כל המשפטים" - "שהרי התורה העידה עליו". שבראיות אלו יש שני פרטים: שנאמר ושב ה' אלקינו . . וקבצך וגו' - מזה אנו יודעים שיהיה קבוצ נדחי ישראל, שזהו מצב המאפשר שיהיו "מלכות דוד . . כל המשפטים", הקיים דהלכות ומצוות התורה שנתבטל על ידי גלות ישראל.

"אף בפרשת בלעם נאמר ושמ נבא בשני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל (באחרונה)": מזה אנו יודעים שמה שיהיה על ידי המשיח, וענינו של המשיח, הוא "להחזיר מלכות דוד לישנה לממשלה הראשונה" - הוא

1. See the collection of responsa entitled *Chayim Sha'al*, Vol. 1, responsum 97, which states, “To explain: [The intent is that, in contrast to the era following the death of

King Shlomoh when the Jews were split into two kingdoms, *Mashiach*] will reign over all of Israel and Yehudah, as it is written (*Yechezkel* 37:22), “There will be one king over

all of them....’ *Rambam* included all of this by saying [that *Mashiach* will ‘restore] the kingship of [the House of] David to its initial sovereignty.”

final anointed [king]” will be from the house of “the first anointed [king], David”² and he will restore the sovereignty David initiated.

Rambam continues, “That passage states...,” informing us that all the particular elements that characterized the kingship of the first anointed [king], David” will also be present in – and come as a result of – the kingship of “the final anointed [king], *Mashiach*. The prophecy of Bilaam that *Rambam* cites includes all the details of his kingship, the beginning of his emergence, his sovereignty, and the perfect state of his rule when “he shall crush Moab’s princes.” In a like manner, *Mashiach* “shall break down all of Seth’s descendants.” Similarly, just as it was, prophesied about David, “Edom will become an inheritance,” so too, about *Mashiach* it is stated, “His enemy, Seir, will become Israel’s inheritance.”

With these citations, *Rambam* is emphasizing how *Mashiach* will bring about perfection in the observance of the Torah. He will enable the Jewish people to be released from the subjugation of the non-Jewish nations; moreover, he will establish dominion over these nations. This will make it possible for the Jews to “occupy themselves in the Torah and *mitzvos* in a desirable manner.”³ “They will be free to occupy themselves in the Torah and its wisdom, without anyone to oppress or disturb them,”⁴ as *Rambam* explains at length.⁵

2. Note *Sanhedrin* 98b, which states, “In the future, the Holy One, blessed be He, will establish another David for them.... [They will rule together,] like a king and a viceroy.”* See *Zohar*, Vol. I, p. 82b, *Zohar Chadash*, p. 53a. See *Tzafnas Panei’ach al HaTorah*, *Bereishis* 49:9.

* The actual wording of the Talmud and the *Ein Yaakov* is *plag-keisar*, or half-caesar. The *Aruch*, *erech keisar*, states *plago*, “his half.”

3. *Rambam*, *Hilchos Teshuvah* 9:2.

4. *Ibid.*, *Hilchos Melachim* 12:4.

5. See the above-cited chapters in *Hilchos Teshuvah* and *Hilchos Melachim*.

On this basis, it is understood why one of the functions of a king – and a *mitzvah* incumbent upon him – is that he will “wage the wars of G-d” (*Hilchos Melachim* 1:8, 4:10). Note that the full name for this section is *Hilchos Melachim U’Milchamoseihem*, “The Laws of Kings and Their Wars,”* i.e., they are *their* wars. This implies that the concept of waging war is integral to the identity of the king.

Note also *Hilchos Melachim* 5:1, that states, “Initially, a king should not wage wars other than a *milchemes mitzvah*..., [i.e.,] the war against the seven nations [that occupied Eretz Yisrael], the war against Amalek, and [a war fought]

“משיח האחרון” מהראשונה -
“משיח הראשון שהוא דוד”.

“וְשֵׁם הוּא אוֹמֵר” שֶׁכָּל
הַפְּרָטִים שֶׁהָיוּ בְּמִשְׁיַח הָרִאשׁוֹן
- דָּוִד” יִהְיוּ גַם בְּמִשְׁיַח הָאֲחֵרוֹן
זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, מִתְחִיל מִתְחַלֵּת
הַתְּגָלוּתוֹ וּמִמְשָׁלְתּוֹ עַד לְשִׁלְמוֹת
שָׁל “וּמַחֲזִין פָּאֲתֵי מוֹאָב”
שֶׁדִּגְמָתוֹ בְּמִשְׁיַח “וְקִרְקַר כָּל בְּנֵי
שֵׁת”, וְכֵן “וְהָיָה אֱדוֹם יְרֵשָׁה זֶה
דָּוִד”, “וְהָיָה יְרֵשָׁה שְׂעִיר אוֹיְבָיו
זֶה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ”.

מְשִׁיחַ יָבִיא לְשִׁלְמוֹת הַתּוֹרָה,
שֶׁכֵּן כְּתוּבָאָה מִזֶּה שֶׁיִּהְיוּ פְּטוּרִים
מִשְׁעֲבוּד מַלְכוּתִית וְאֲדָרְבָּה,
מְשִׁיחַ יִשְׁלוֹט עֲלֵיהֶם - יִתְאַפְּשֶׁר
“לְעִסּוֹק בַּתּוֹרָה וּבִמִּצְוֹת כְּהֶגֶן”^ה,
“יִהְיוּ פְּנוּיִין בַּתּוֹרָה וּחְכָמָתָהּ וְלֹא
יִהְיָ לָהֶם נוֹגֵשׁ וּמַבְטִיל”^ו (וְכִמּוֹ
שֶׁהַרִמְב”ם מְאֲרִיד בְּזֶה)^ז.

to assist Israel from an enemy which attacks them.” These matters – in contrast to a voluntary war – prevent the Jewish people carrying out the Torah and its *mitzvos*.

* Note that even though there are printings and manuscripts in which, in certain places, that title merely states “and wars,” not “their wars,” however in all the printings and manuscripts, at the end of *Rambam’s* introduction, before he lists the individual *Halachos* in detail, he mentions “The Laws of the King and His Wars” or “Their Wars.”

Honing Our Focus

11. The above concept enables us to understand why, beforehand, *Rambam* states, “Whoever does not believe in him, or does not await his coming, denies not only [the statements of] the other prophets, but also [those of] the Torah and of Moshe, our teacher, for the Torah attests to his [coming]...” and why he supports that statement with the verse, “G-d your L-rd, will return [you from] your captivity” and the citation of Bilaam’s prophecy.

One might ask: Why is it so important when delineating the laws of *Mashiach* to emphasize that one who does not believe in him “denies not only [the statements of] the other prophets, but also [those of] the Torah and of Moshe, our teacher.”⁶ Seemingly, it would have been more appropriate for *Rambam* to state this concept in *Hilchos Teshuvah*⁷ when defining who is a denier of the faith.⁸ However, by placing the concept here, *Rambam* emphasizes that the conception of *Mashiach* is fundamental to *Hilchos Melachim* (the Laws of Kings): *Mashiach* will bring about the consummate observance of the Torah’s laws and its *mitzvos* – “restor[ing] the kingship of [the House of] David to its initial sovereignty” so that “all the statutes will be reinstituted.” This concept is sourced

יא. על פי זה מובנת הקדמת הרמב"ם: "וְכֹל מִי שֶׁאִינוּ מְאֲמִין בּוֹ אוֹ מִי שֶׁאִינוּ מְחַכֶּה לְבִיאָתוֹ לֹא בְשָׂאָר נְבִיאִים בְּלִבָּד הוּא כּוֹפֵר אֲלֵא בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ. שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה הָעֵידָה עָלָיו כּוֹ" (ומביא על זה את הכתוב "וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ גּוֹ" וְאַחֵר כֵּן "אֶף בְּפִרְשֵׁת בְּלָעַם");

דלכאורה מה חשוב כל כך להרמב"ם בשיכות להלכות משיח, להדגיש כי "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבנו", ויותר היה לו להביא לכאורה בהלכות תשובה⁷ גבי גדרי כופר וכו'?

אלא שמדגיש בזה הרמב"ם שענין זה של מלך המשיח, שהוא יביא לשלמות בהלכות ומצוות התורה ("ולהחזיר מלכות דוד לישינה כו' וחוזרין כל המשפטים"), אינו עוד ענין

6. It could be stated that *Rambam* is simply emphasizing how strong one's faith in *Mashiach's* coming must be and defining it. This is also a point of Torah Law – that one must believe in *Mashiach's* coming must be with the indubitable certainty that stems from the fact that it was stated in the Torah by Moshe, our teacher, as *Rambam* states, “the Torah attest to his [coming].” Such certainty surpasses the conviction inspired by promises from other prophets. See *Rambam's* statements in *Hilchos Yesodei HaTorah*, ch. 8.

On the basis of *Rambam's* statements in that source, we can also understand why here he speaks of denying not only “the Torah,” but also “Moshe our teacher.” The prophecy of Moshe our teacher was

validated during [the revelation] at Mount Sinai.” There, “Our eyes saw, and not a stranger’s. Our ears heard, and not another’s.” The certainty in the prophecy of Moshe, our teacher, brings about “assurance that prevails for all time” regarding the Torah’s eternality and immutability. See *Likkutei Sichos*, Vol. 19, p. 184ff.

These concepts underscore the precision in *Rambam's* words and why he stated this concept in the negative – “[Whoever does not believe in him...] denies not only [the statements of] the other prophets, but also [those of] the Torah and of Moshe, our teacher.” When restating this concept, *Kiryas Sefer* writes, “denies the Torah, Moshe our teacher, and the other prophets.” The terminology *Rambam* uses

emphasizes the connection with Torah and by doing so highlights the nature of the faith we must have in *Mashiach's* coming – that it must be accompanied by the definite assurance that stems from the Torah. Having faith in *Mashiach's* coming with such certainty is also a *halachic* requirement.

Note that at the end of *halachah* 2 in this chapter, *Rambam* adds, “There is no need to cite prooftexts regarding the concept of the *Mashiach* from the words of the prophets, for all their books are filled with it.”

7. Similarly, such statements would have been in place in *Rambam's Commentary on the Mishnah, Sanhedrin*, ch. 10.

8. *Rambam, Hilchos Teshuvah* 3:8.

in the Torah itself. By stating this, *Rambam* emphasizes that *Mashiach's* coming is not merely a further concept that was revealed by the prophets, but rather is an integral element of the Torah and the creed of Moshe, our teacher. The Torah itself is foretelling and promising that *Mashiach* will come and that he will bring about the consummate observance of the Torah.⁹

For that reason, *Rambam* states in summary: “These explicit words of the Torah include all that was said [on the subject] by all the prophets.”¹⁰ In other words, all the matters communicated by the prophets about *Mashiach* are an expression of the Torah, highlighting that *Mashiach* and the era he will initiate are identified with the consummate observance of the Torah and its *mitzvos*.

The Ultimate in Observance

12. We can now understand why *Rambam* devotes a separate *halachah* to the description of the establishment of the three Cities of Refuge in the era of *Mashiach*. By doing so, not only is he citing a further proof that *Mashiach* will bring about an era characterized by perfection in the observance of Torah and *mitzvos*, but that, in that era, the *mitzvos* themselves will be brought to a complete state. Not only will man perform *mitzvos* in a more perfect manner than ever before, the *mitzvos* themselves will be able to be fulfilled in the ultimate manner G-d desired. Thus, it is only in the Ultimate Future that the *mitzvah* of establishing Cities of Refuge will be able to be observed in a more perfect way than ever before. As *Rambam* notes, the Torah commanded that in addition to the six Cities of Refuge established in *Eretz Yisrael*, “When G-d will expand your borders... you shall add three more cities.” *Rambam* proceeds to state, “This situation never occurred. [Surely,] G-d did not give this command in vain.” Thus, the

שְׁנֵתִּיגָלָה עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים, כִּי אִם
עֲנִין שֶׁל תּוֹרָה וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ גּוֹפֵא:
תּוֹרָה גּוֹפֵא אֹמֶרֶת וּמִבְטִיחָה
שֶׁמִּשִּׁיחַ יָבֵא וְאִזּוֹ תִּהְיֶה שְׁלֵמוֹת
הַתּוֹרָה⁹.

וְלָכֵן הוּא מְסִים: “וְאֵלֹו הַדְּבָרִים
הַמְּפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה הֵם כּוֹלֵלִים
כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ עַל יְדֵי כָל
הַנְּבִיאִים,” שֶׁכָּל הָעֲנִינִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ
עַל יְדֵי כָל הַנְּבִיאִים עַל מִשִּׁיחַ הוּא
עֲנִין בַּתּוֹרָה עֲצֻמָּה, בְּשִׁלְמוֹת קִיּוֹם
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.

יב. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם לָכֵן שֶׁכָּתַב
הַרְמַב”ם אֶת הָרִאיוֹה מַעְרֵי מִקְלָט
בְּהִלְכָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה, כִּי מִזֶּה מְבִיא
לֹא רַק רִאיוֹה שֶׁמִּפְרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁעַל
יְדֵי מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ יִהְיֶה הַזְּמַן שֶׁל
שְׁלֵמוֹת בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
אֲלָא שֶׁמִּצְאָנוּ “בַּעֲרֵי מִקְלָט”
שֶׁיְתוּסֹף בְּאוֹתָהּ מִצְוָה עֲצֻמָּה,
“וְיִסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים גו’”
וְלֹא צִוָּה הַקֶּבֶ”ה לְתוֹהוֹ. כְּלוּמָר

9. See footnote 13, below.

10. This conforms with *Rambam's*

conception of the purpose of prophecy as a whole, “to encourage the people regarding the words of the

Torah,” as stated in *Hilchos Yesodei HaTorah* 9:2.

commandment to establish these additional cities indicates how the Torah itself points to a future era when the fulfillment of the *mitzvos* will reach consummate perfection, as G-d desires.

שְׁהַתּוֹרָה עֲצֻמָּה אוֹמֶרֶת שְׁצָרִיךְ
עוֹד לְבֹא זְמַן שָׁבוּ יְהוּי מְצוּוֹת
הַתּוֹרָה כְּדָבָרֵי.

Observance and Miracles

13. Considering the above, we can understand the continuation of *Rambam's* statements in *halachah* 3: "One should not entertain the notion that the King *Mashiach* must work miracles and wonders, bring about new phenomena within the world, resurrect the dead, or perform other similar deeds. This is [definitely] not true."

Two concepts are implied by *Rambam's* words: (a) The mission of *Mashiach* is not to "work miracles and wonders [or] bring about new phenomena within the world";¹¹ and (b) his performance of wonders or his failure to do so should not be used as criteria to establish his identity.¹²

Rambam then concludes, "[Rather,] this is the primary focus of the matter: This Torah, with its statutes and laws, is everlasting." This is a corollary to his previous statements and helps explain them. Since *Mashiach's* purpose and mission is to bring about a perfect state of the observance of the Torah's laws and *mitzvos*, if one would think that "the King *Mashiach* must work miracles and wonders [or] bring about new phenomena within the world" – i.e., bring about a change in the nature of the world – that would run contrary to the concept that "this Torah, with its statutes and laws, is everlasting."¹³

יג. עַל פִּי כָּל הַנֶּ"ל יוֹבֵן מָה
שֶׁכָּתוּב הַרְמַב־ם בְּהִלָּכָה ג': "וְאֵל
יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
וּמַחְדֵּשׁ דְּבָרִים בְּעוֹלָם אוֹ מַחְיֶה
מֵתִים וְכוּצָא בְּדָבָרִים אֲלוֹ, אֵין
הַדְּבָר כֵּן" (שְׁבִנָּה הוּא שׁוֹלֵל שְׁנֵי
דְּבָרִים: לֹא זֶהוּ מַעֲנִינֵי מְשִׁיחַ
לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וּמַחְדֵּשׁ
דְּבָרִים בְּעוֹלָם"י, וְלֹא זֶהוּ הַמְּבָחָן
עַל אֲמִתּוּתוֹ"י) וּמִסִּים "וְעֵקֶר
הַדְּבָרִים כִּכָּה הֵן שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּאת
חֻקֶּיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי
עוֹלָמִים":

שְׁפִינֵן שֶׁגָּדְרוּ וְעִנִּינוּ שֶׁל מְשִׁיחַ
הוּא כֵּן"ל, שְׁלֵמוֹת בְּקִיּוֹם הַלְכוֹת
וּמְצוּוֹת הַתּוֹרָה, עַל כֵּן אִם עוֹלָה
עַל הַדַּעַת "שֶׁהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ צָרִיךְ
לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים וּמַחְדֵּשׁ
דְּבָרִים בְּעוֹלָם" כְּדִי לַפְּעוֹל שְׁנוּי
בְּעוֹלָם, הֵרִי זֶה בְּסִתְיָרָה לְכַךְ אֲשֶׁר
הַתּוֹרָה הַזֹּאת חֻקֶּיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ
לְעוֹלָם"ס.

11. This – i.e., the point expressed in (a) in the main text – appears to be indicated by a straightforward reading of his words. Note, however, the following footnote.

12. This – i.e., the point expressed in (b) in the main text – appears to be indicated by *Rambam's* proof of this point by citing Rabbi Akiva's recognition of *ben Koziva* as *Mashiach* despite the fact that he did

not perform miracles. See *Rambam's* treatise on the Resurrection of the Dead, the beginning of ch. 6.

See the lengthy explanation of this *halachah* and *Ra'avad's* disputation of it in *Likkutei Sichos*, Vol. 27, p. 191ff.

13. With this statement in the main text, the Rebbe appears to be emphasizing that *Mashiach* is not

introducing a new faith or even a new dimension in Torah. His coming is intended to bring the Torah given at Sinai – and for which G-d created the world (see *Rashi*, *Bereishis* 1:1) – to consummate fulfillment. Since the Torah requires the observance of the *mitzvos* in the world as it exists at present, were *Mashiach* to be required to change the nature of the world, that would run contrary to this purpose.

Accordingly, since the mission and purpose of *Mashiach* is not to bring about such miracles and wonders [nor to] bring about new phenomena within the world, it is also understood that the performance of such wonders does not constitute a means of establishing his identity.

As explained above (the end of sec. 6), *Rambam* gives criteria for evaluating the validity of a prophet:

The sign of [the truth of his prophecy] will be his prediction of future events and the validation of his words, as it is written,¹⁴ “If you will ask in your hearts, ‘How shall we recognize a prophecy that was not spoken by G-d?’”

Thus, the criteria of validating whether a person is a prophet is whether he will predict the future, for this is integral to his purpose and mission, as *Rambam* states,¹⁵ “We see from this that a prophet will arise for the sole purpose of telling us the future.”

Similarly, *Rambam* gives criteria for recognizing *Mashiach*. True, *Mashiach* will be a great prophet, greater than all the other prophets, close to the level of Moshe our teacher. Nevertheless, that does not define

ובהיות שגדרו וענינו של משיח אינו אותות ומופתים וחדוש דברים בעולם, הרי מוכן גם שלא זה הוא המבחן על אמתתו.

כשם שלגבי נביא, הבחינה על אמתתו היא “האות שלו, שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו’” (כנ”ל סוף סעיף ו), הינו שאמתתו נבחנת במה שהוא ענינו – “נביא”, הוא אומר דברי עתידות^ט;

על דרך זה מוכן גם בנוגע למשיח, שאף על פי שיהיה גם נביא גדול, ויותר מכל הנביאים (קרוב למשה רבנו), מכל מקום

Based on the statement in the main text, it is possible to explain why *Rambam* considers the coming of *Mashiach* as one of the fundamental principles of faith (see *Rosh Amanah*, ch. 3, *hasafeik hachamishi*; *Chasam Sofer*, loc. cit.). The centrality of *Mashiach*’s coming to our faith is not only because – as stated in *Rosh Amanah* (ch. 14, *hataana hashelishi*; see *Chasam Sofer*, loc. cit.) – “*Mashiach*’s coming is explicitly stated in the Torah, the Prophets, and the Scriptures... [and when] someone denies his coming, it is as if he denied the Torah, the Prophets, and the Scriptures.” There is a further point involved: *Mashiach*’s coming is fundamentally relevant to the consummate definition and expression of the Torah. One of the definitive elements of the Torah is that there will be an era when the Torah and its observance will be perfect.

To express this concept in other

words: The Torah’s eternality and perfection – to use *Rambam*’s words, “that this Torah, with its statutes and laws, is everlasting” – stems from the fact that it is G-d’s essential will (see the extensive explanation in *Likkutei Sichos*, Vol. 19, pp. 182-183, and the footnotes there*). This applies not only to its dimension as the command of the Creator, but also to its study and its actual observance; there will come a time when it will be fulfilled in a consummate manner. This will be realized with the coming of *Mashiach*.

Perhaps this is also the reason that the belief in *Mashiach* is not counted among the reckoning of the 613 *mitzvos* (see *Rosh Amanah*, ch. 5, *hasafeik hashelishi*). This resembles the concept – and indeed, is a more comprehensive expression of the point – that the general commandments which encompass

the entire Torah are not included in the reckoning of the *mitzvos* (*Sefer HaMitzvos*, general principle 4) because their scope is not specific in nature. Similarly, since the belief in the coming of *Mashiach* is of a general nature, including the Torah and the *mitzvos* as a whole, it cannot be counted as a specific commandment.

Note that in *Hilchos Melachim*, loc. cit., *Rambam* states, “Whoever does not believe in him...” He does not – as he does in *Sefer HaMitzvos* – state that one must believe in him. See *Rosh Amanah*, the end of ch. 19.

*To explain what is meant by the expression that the Torah is “G-d’s essential will”: There are times when a person does something willingly. However, the reason is not because he wants to perform that action, but because that action will lead to a desired result.

his purpose and mission. Instead, the definition and purpose of *Mashiach* is that he will serve as “the King *Mashiach*,” restoring and establishing the perfect observance of the Torah and its *mitzvos*. Accordingly, this – the Torah and its observance – constitute the criteria for evaluating his identity as *Rambam* states in *halachah* 4:

And if a king¹⁶ will arise from the House of David who delves deeply in the study of the Torah and observes its *mitzvos*... as prescribed by the Written Law and the Oral Law; and if he will compel all of Israel to walk in [the way of the Torah] and repair the breaches [in its observance, i.e., he will bring about perfection in the observance of the *mitzvos* among the Jewish people]; and if he will fight the wars of G-d....

Rambam mentions three criteria for establishing the identity of *Mashiach* (see sec. 14, below): a) his own personal attainments in the study of Torah and the observance of the *mitzvos*; b) his motivation of the Jewish people as a whole to achieve fulfillment in these areas; and c) his establishment of a setting for the perfect observance of the Torah in the world at large. This includes “fighting the wars of G-d” and thus removing the possibility of non-Jewish nations “oppress[ing] or disturb[ing]” the Jews in their study and observance.

All the above, however, merely enables us to say that “he can be assumed to be *Mashiach*.” It is only when he will actually bring about perfection in the observance of the Torah and its *mitzvos*, as *Rambam* continues, “If he will act and succeed [in the above], vanquishing all the nations surrounding him, building the [*Beis Ha*]Mikdash on its site, and gathering in the dispersed remnant of Israel,” that it is possible

גדרו וענינו - “מלך המשיח” כנ”ל, וממילא מוכן (הלכה ד’) שהבחינה והסימן לאמתתו הוא באם ענינו בעצמו הוא תורה וקיומה - “ואם” יעמוד מלך מבית דוד הונה בתורה ועוסק במצוות... כפי תורה שבכתב ושבעל פה ופועל שלמות בקיום המצוות של ישראל, “ויכף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמות ה’” כו’ (ש”לחום מלחמות ה’” הוא גם פרט בהבאת שלמות קיום התורה כנ”ל, הסרת ה”נוגש ומבטל” מצד האמות).

אלא שכל זה אינו אלא לדעת כי “הרי זה בחזקת שהוא משיח”, אולם כאשר הוא מביא לידי שלמות קיום התורה ומצוות בפועל, “אם עשה והצליח ונצח כל האמות שסביביו ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל”, אז

For example, a person goes out to work in a factory willingly. He does not want to work in the factory; he wants the paycheck that he will receive for his work.

There are other times when a

person has a desire that he cannot explain. He wants something, not because of what will bring him. He just wants it. It is explained in *Chassidus* (*Likkutei Sichos*, Vol. 19, p. 296) that such desires stem from the core of his being; he

wants these things because that is who he is.

Such desires are an analogy enabling us to understand that the *mitzvos* are expressions of G-d’s essential will. They are not inter-

to state “he is definitely the *Mashiach*.” It is only then, when “all the statutes will be reinstituted... according to all the *mitzvos* set forth in the Torah” – i.e., perfection in the laws and observance of the *mitzvos* will have become an actual reality.¹⁷

דוֹקָא “הֵרִי זֶה מָשִׁיחַ בְּיָדָיו”,
שָׁכֵן אֶז “חֹזְרִין כָּל הַמִּשְׁפָּטִים . .
כָּל מִצְוֹתָהּ הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה” -
שְׁלֵמוֹת בְּהִלְכוֹת וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
בְּפִעֲלָא.

Four Prophecies: Four Phases of *Mashiach*

14. By focusing on *Rambam*’s statements at the beginning of the chapter more closely, a further point can be added: In that *halachah*, he emphasizes that

יֵד. וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּנָה, שֶׁהָרְאִיּוֹת
שֶׁמִּבֵּיא הָרַמְבַּם “לְפָנֵי זֶה אֵין רַק

mediaries for another purpose – i.e., G-d did not command the *mitzvos* because He desired that man be more refined or for other reasons of this nature – the *mitzvos* are the goal in of themselves.

Since the *mitzvos* are G-d’s essential will, just as G-d is eternal and unchanging, so too, the *mitzvos* are eternal and unchanging.

14. *Devarim* 18:21.

15. *Rambam*, *Hilchos Yesodei HaTorah* 10:3. See also *Rambam*’s statements at the end of *ibid.*, ch. 7, and *ibid.*, 9:2.

16. *Halachah* 3 explains which criteria are not relevant in defining *Mashiach*. In *halachah* 4, he defines the correct criteria. *Rambam* begins this *halachah* with “and if,” using the prefix of a *vav* so that the connection to the previous *halachah* is highlighted. See the restatement of these concepts in *Kiryas Sefer*, which also connects the two points, stating, “*Mashiach* need not perform miracles and wonders. Instead, when a king will arise...” The connection between the two *halachos* emphasizes the previous point, as brought out at the beginning of footnote 13: that *Mashiach*’s purpose and function is not to bring about a new development in the world, but rather to bring the Torah and its *mitzvos* to their consummate fulfillment.

17. On this basis, it is also understood why, at the beginning of ch. 11, *Rambam* did not mention

Mashiach “fight[ing] the wars of G-d.” In that first *halachah*, he explains and defines *Mashiach*’s purpose – to “renew the kingship of [the House of] David, restoring it to its initial sovereignty.” This will be accomplished after he brings about a complete state of Torah knowledge and observance, i.e., when it has already been definitely established that he is *Mashiach*.

This will not yet be realized until he is victorious in waging “the wars of G-d.”

Based on the the latter point, perhaps it is possible to add a further explanation regarding a related concept, one that is appropriate at least from an inner, deeper perspective: *Rambam* mentions two *Mashiachs* – the first *Mashiach*, David, and the ultimate *Mashiach* because both dimensions will exist within *Mashiach* himself, i.e., there will be two corresponding periods and levels after the coming of *Mashiach*.

The first will be before he builds the *Beis HaMikdash*. Then, it is merely that he is *bechezkas Mashiach*, i.e., “he can be assumed to be *Mashiach*.” This level is comparable to that of David who did not build the *Beis HaMikdash*. His mission was to “wage the wars of G-d” (see *I Divrei HaYamim* 22:8). Furthermore, David prepared everything for building the *Beis HaMikdash*, drawing up detailed architectural plans for its construction, which were, as he told Shlomoh, “All written down, [inspired] by the

hand of G-d that was upon me, [enabling me to] conceive it” (*ibid.* 28:19; translation as understood by *Metzudos David*).

The second level will be realized when *Mashiach* has definitely established his identity, by building the *Beis HaMikdash* on its site. At this time, his function as *Mashiach* will be brought into complete expression.

See the letter of the Rebbe Rashab (*Igros Kodesh*, Vol. 1, Letter no. 130, p. 312) which elaborates regarding two phases and levels in the revelation of *Mashiach*. The Rebbe Rashab focuses on the wording of our Sages who at times refer to *Mashiach*’s coming as “the coming of the descendent of David” and at other times refer to “the com[ing] of David.” He explains (based on *Bach, Orach Chayim*, sec. 118) that there are two levels of *Mashiach*: his coming and activities before the rebuilding of the *Beis HaMikdash* and Jerusalem (when “he can be assumed to be *Mashiach*”) and his reign after he rebuilds the *Beis HaMikdash* and Jerusalem. Regarding that later time, our Sages said (*Megillah* 17b), “When Jerusalem is rebuilt, David will come,” i.e., then he will have definitely established his identity as *Mashiach*.

Note the different versions of the wording in *halachah* 1: “renew the kingship of David” or “renew the kingship of the House of David.” This is not the place for further discussion of the matter.

Mashiach will bring about the consummate observance of the Torah and its *mitzvos*, following the pattern of David his ancestor. However, *Rambam* is citing proofs, not only for the general concept – that “in the future time, the King *Mashiach* will arise and renew the kingship of [the House of] David, restoring it to its initial sovereignty... and all the statutes will be reinstituted... according to all the *mitzvos* set forth in the Torah” – but also for the particular points he mentions in *halachah* 4.¹⁸

For this reason, when citing proof from Bilaam’s prophecy regarding the two anointed kings, David and *Mashiach*, *Rambam* also focuses on the four elements and criteria that will be involved in the revelation of *Mashiach*. *Rambam* continues, “There, he prophesied...,” mentioning how these four elements were reflected in the achievements of both David and *Mashiach*. By doing so, he clarifies what it means to “renew the kingship of [the House of] David, restoring it to its initial sovereignty.”

In general, these four elements can be divided into three categories of achievements: a) the personal characteristics of David and *Mashiach* themselves; b) their activity among the Jewish people and their sovereignty over them; and c) their endeavors and rule over the nations of the world and the world as a whole. The third category itself subdivides into two different periods and undertakings, as will be explained.

The Unfolding of *Mashiach*’s Sovereignty

15. The personal characteristics of David and *Mashiach* are reflected in the phrase, “a king will rise up from the House of David who, like David his ancestor, delves deeply into the study of the Torah and observes its *mitzvos*

על כללות הדברים בתחלת הפרק ש”המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד לישנה לממשלה הראשונה... ככל מצותה האמורה בתורה”, אלא גם על הפרטים שבהלכה ד”ע;

ולכן מביא הרמב”ם גם בהוכחה מפרשת בלעם, שנבא בשני המשיחים... דוד ומשיח, את ארבעת הפרטים והענינים (בהתגלותו) של משיח, וכמפרש - “ושם נבא” - שזהו ההמשך של “להחזיר מלכות דוד לישנה”.

בכללות זה מתחלק לשלש חלקות: (א) דוד ומשיח עצמם. (ב) פעלתם ומלכותם בישראל. (ג) פעלתם ומלכותם על אמות העולם (על העולם בכלל). ובענין זה השלישי עצמו יש שני זמנים וענינים, כדלקמן.

טו. ענינים בעצמם - “יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב

18. Similarly, the particular point mentioned in *halachah* 3, i.e., the negation of the notion that *Mashiach* must work miracles is evident from the proof *Rambam* cites in *halachah* 2. There, he speaks of the

establishment of the Cities of Refuge. Such cities were to be established for the sake of a person who accidentally killed one of his fellowmen. This concept makes it evident that the natural order of the world will

continue in *Mashiach*’s era and thus lays the ground for the statement in *halachah* 3 that *Mashiach* need not work miracles. See *Likkutei Sichos*, Vol. 24, p. 109ff., where this concept is developed further.

as prescribed by the Written Law and the Oral Law.” This is explicitly indicated by the Torah’s words in Balaam’s prophecy, “I see him, but not now,” which refers to David, and “I perceive him, but not in the near future,” which refers to *Mashiach*. The words *areno* (“I see him”) and *ashureno* (“I perceive him”) indicate that this phrase is a prophecy concerning David and *Mashiach* themselves.

The second point mentioned by *Rambam*, “He will compel all of Israel to walk in [the way of the Torah] and repair the breaches [in its observance],” refers to the activity of David and *Mashiach* among the Jewish people and their sovereignty over them which is explicitly indicated by the continuation of the verse, “A star shall go forth from Yaakov,” referring to David, and “A staff shall rise up from Yisrael,” referring to *Mashiach*. Saying that the star and the staff will emerge “from Yaakov” and “from Yisrael” respectively points to the nature of the connection between these rulers and the Jewish people.

These phrases also reflect the perfection *Mashiach*, the ultimate anointed king, will attain and his advantage over David, the first anointed king. David is described with the analogy of a star, i.e., something that is exalted and elevated above people at large,¹⁹ as can be understood by *Rambam’s*²⁰ description of the heavenly stars, “All the stars and spheres possess a soul, knowledge, and intellect.... The knowledge of the stars is... greater than that of men.” Also, the phrase referring to King David refers to the Jews as “Yaakov,” the name used to describe the Jewish people as they are not on the highest rung of Divine service.

By contrast, *Mashiach* is described with the analogy of “a staff,” a means of asserting one’s authority. Thus, *Rashi* interprets the term “staff” as referring to “a king who subdues and rules,”²¹ i.e., with absolute sovereignty.

19. See *Radak’s* commentary on *Bamidbar* 24:17. See also the commentaries of *Ralbag* and *Ramban* who explain the meaning of this

phrase according to their interpretation that this phrase is referring to *Mashiach*. See also *Likkutei Sichos*, Vol. 13, p. 88ff.

ושבעל פה. וזה מפרש בתורה “אֶרְאֶנּוּ (אֶרְאֶה אוֹתוֹ) וְלֹא עֵתָּה זֶה דָּוִד, אֲשׁוּרֶנּוּ (אֶרְאֶה אוֹתוֹ) וְלֹא קָרוֹב זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ” - הַנְּבוֹאָה עַל דָּוִד וּמָשִׁיחַ עֲצָמָם.

(ב) “וַיִּכְף כָּל יִשְׂרָאֵל לִילָךְ בָּהּ וּלְחֹזֶק בְּדָקָה” - פְּעֻלָּתָם וּמַלְכוּתָם בְּיִשְׂרָאֵל, וְכַמְפָּרֵשׁ בְּהַמְשֵׁךְ הַכְּתוּב: “דָּוִד כּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב זֶה דָּוִד וְקָם שָׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל זֶה הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ” - שְׁוֵה מוֹרָה עַל הַשִּׁיכוֹת לְיִשְׂרָאֵל, “כּוֹכֵב מֵיַעֲקֹב . . שָׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל.”

[וּבְזֶה מִתְבַּטָּאת גַּם שְׁלֵמוֹתוֹ וַיִּתְרוֹנוּ שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, מָשִׁיחַ אַחֲרָיו, לְגַבִּי מָשִׁיחַ הָרִאשׁוֹן;

עַל דָּוִד נֶאֱמַר הַלְשׁוֹן (א) “כּוֹכֵב” שְׁמוּרָה עַל מִי שֶׁהוּא חֲרוּמָם וּמִנְשָׂא מִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם” [כְּמוֹת מַדְבְּרֵי הָרֶמֶם”ס” בְּעֵינֵי כּוֹכְבִּים כְּפִשׁוּטָם, “כָּל הַכּוֹכְבִּים וְהַגְּלָלִים כָּלָן בְּעָלֵי נֶפֶשׁ וְדַעַה וְהַשֶּׁפֶל הֵם כּו’ וְדַעַת הַכּוֹכְבִּים כּו’ וְגִדּוּלָה מְדַעַת בְּנֵי אָדָם”], (ב) “מֵיַעֲקֹב” - שְׁמוּרָה עַל יִשְׂרָאֵל לֹא כְּפִי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הַמַּעֲלָה.

אֲבָל לְגַבִּי מָשִׁיחַ הוּא אוֹמֵר (א) “וְקָם שָׁבֵט,” שְׁפָרוּשׁוֹ כְּפִשׁוּטוֹ, הוּא “מֶלֶךְ רּוֹדֵה וּמוֹשֵׁל”^{ע”ה},

20. *Hilchos Yesodei HaTorah* 3:9.

21. *Rashi’s* commentary on *Bamidbar* 24:17.

This will be revealed when *Mashiach* “compel[s] all of Israel to walk in [the way of the Torah] and repair the breaches [in its observance].” And *Mashiach* is mentioned in connection with Yisrael, the superlative term referring to Jewish people.²²

The third point mentioned by *Rambam*, “He will fight the wars of G-d... act[ing] and succeed[ing in the above], vanquishing all the nations surrounding him” is alluded to in the verse, as *Rambam* states initially:

“He shall crush Moab’s princes” — this refers to David, as it is written, “He struck down Moab and measured them with a cord”; “he shall break down all of Seth’s descendants” — this refers to the King *Mashiach*, about whom it is written, “His rule [will extend] from sea to sea”.

Here, too, we see the superiority of the prophecy referring to *Mashiach* in relation to that referring to David. David is described as merely “crush[ing]” Moab, while *Mashiach* is described as “break[ing] down” Seth’s descendants. Furthermore, David is referred to as defeating only “the princes of Moab,” i.e., one nation, while *Mashiach* will conquer “all of Seth’s descendants,” establishing his dominion²³ over all the nations.²⁴

These concepts are also reflected in the prooftexts from the Prophets cited by *Rambam*. In reference to David, *Rambam* cites the verse, “He defeated Moab,” a single victory, over only one nation. By contrast, regarding *Mashiach*, it is written, “His rule [will extend] from sea to sea,” ongoing dominion, over humanity at large.

22. The advantage of *Mashiach* over David is also reflected in the first pair of clauses that refer to David and *Mashiach* themselves. Bilaam’s prophecy regarding David states, “I see him, but not now,” implying that he will be seen in the near future. “I perceive him, but not in the near [future],” which refers to *Mashiach*, implies that this is a lofty state and level that will only be realized after

a lengthy time. Only when our good deeds and Divine service vastly increase will we reach this level.

23. The statements in the main text reflect the understanding of *Targum Onkelos* of the verse. This interpretation appears to be borne out by the prooftext cited by *Rambam*, “He will rule from sea to sea.” Ibn Ezra interprets the term translated as “establishing his dominion”

שְׁוֹה בְּגִלּוֹי אֲצֵל מְשִׁיחַ, וְיִכְרֹף כָּל יִשְׂרָאֵל לֵילֶךְ בָּהּ וּלְחַזֵּק בְּדָקָה, (ב) “מִיִּשְׂרָאֵל” - שֵׁם הַמַּעֲלָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל²⁵.

ג) “וְיִלְחֶם מִלְחָמוֹת ה’ כו’ אִם עֲשֶׂה וְהַצְלִיחַ וְנִצַּח כָּל הָאֻמוֹת שְׂסָבִיבֵיו” - זֶה נֶאֱמַר בַּפְּסוּק וּמִחֵץ פְּאֵתֵי מוֹאָב זֶה דָּוִד וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּךְ אֶת מוֹאָב וַיִּמָּדְדֵם בַּחֶבֶל וְקָרַקְרָה כָּל בְּנֵי שֵׁת זֶה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיִּמְשְׁלוּ מִיָּם עַד יָם.”

[שְׁגֵם בְּזֶה מְדַגְּשֶׁת מַעֲלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ: אֲצֵל דָּוִד הוּא רַק (א) “מִחֵץ”, (ב) “פְּאֵתֵי מוֹאָב”, וְאֵלּוּ אֲצֵל מְשִׁיחַ נֶאֱמַר: (א) “וְקָרַקְרָה”, (ב) “כָּל בְּנֵי שֵׁת”, הַשְּׂקִיטָה עַל כָּל הָאֻמוֹת²⁶].

או כְּהֶלְשׁוֹן בְּנִבְיָאִים: אֲצֵל דָּוִד (א) “וַיִּךְ” (ב) “אֶת מוֹאָב”; וְאֲצֵל מְשִׁיחַ: (א) “וַיִּמְשְׁלוּ” (ב) “מִיָּם עַד יָם”].

as meaning, “destroy”; see also his commentary, s.v., *bnei Shes*.

Ralbag and *Radak* offer similar interpretations. See *Targum Yonason ben Uziel* and *Targum Yerushalmi*, and see *Likkutei Sichos*, loc. cit. This is not the place for further discussion of the matter.

24. See the sources mentioned in the previous footnote.

Rambam concludes his description of *Mashiach's* activities by mentioning a fourth point, stating, “He will perfect the entire world, motivating all the nations to serve G-d together, as it is written,²⁵ ‘For then I will transform the peoples, granting them pure speech so that they will all call upon the name of G-d and serve Him with one accord.’” *Rambam* cites the allusion to this all-encompassing development in Bilaam’s prophecy, stating:

“Edom will become an inheritance” — this refers to David, as it is written, “Edom became the servants of David”; “his enemy, Seir, will become Israel’s inheritance”²⁶ — this refers to the King *Mashiach*, as it is written, “Liberators will ascend Mount Zion....”

Here, also, the superiority of *Mashiach* can be understood. The inheritance of Edom by David is expressed merely in the fact that “Edom became the

ד) “וַיִּתֵּן אֶת הָעוֹלָם כָּלּוֹ לְעַבְדוֹ אֶת ה’ בְּיָחִיד שְׁנֵאֲמַר כִּי אֲזֻ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְּרוּרָה לְקִרְאָה כָּלָם בְּשֵׁם ה’ וְלַעֲבֹדוֹ שָׂכָם אַחַד” - זֶה נֶאֱמַר בְּפֶסוּק “וְהָיָה אֲדוֹם יְרֵשָׁה זֶה דָּוִד שְׁנֵאֲמַר וְהָיָה אֲדוֹם לְדָוִד לְעַבְדִּים וְגו’, וְהָיָה יְרֵשָׁה שְׁעִיר אוֹיְבָיו זֶה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שְׁנֵאֲמַר וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהָר צִיּוֹן וְגו’” ע”ס.

[שֶׁגַם בְּזֶה מוֹכֵנֶת מַעֲלָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ: בְּנוֹגַע לְדָוִד נֶאֱמַר “וְהָיָה אֲדוֹם יְרֵשָׁה” שְׁזֶה מִתְבַּטֵּא בְּכַף שֶׁ“וְהָיָה אֲדוֹם לְדָוִד לְעַבְדִּים”,

25. *Tzeaphaniah* 3:9.

26. It is possible to say that this verse also relates to *Mashiach* “build[ing] the [Beis Ha]Mikdash on its site,” for our Sages (*Megillah* 10a; see *Zevachim* 112b, 119a) refer to Jerusalem as “the inheritance.” The implication is that, like an inheritance, G-d’s Presence in the *Beis HaMikdash* was established for all time in a manner which will never be interrupted. See *Rambam*, *Hilchos Beis HaBechirah* 1:3, which states that once the *Beis HaMikdash* was built in Jerusalem, that became the resting place for the Divine Presence and a *Beis HaMikdash* may never be built elsewhere. Moreover, as *Rambam* states (*ibid.* 6:16), once it became manifest in Jerusalem, the Divine Presence will never be uprooted from that place. See *Likkutei Sichos*, Vol. 16, p. 465ff.

This fact is not independently alluded to in a verse because it is included – together with “the ingathering of dispersed remnant of Israel” – in the allusion to *Mashiach's* ruling over the Jewish people, as indicated by the phrase, “a staff shall rise up from Israel.”

Perhaps it is possible to say – at least by way of allusion – that *Rambam* mentioned the prophecy being stated in “the passage concerning Bilaam” to emphasize and explain why the fundamental dimensions of his prophecy was concerning the downfall of the nations and the dominion of David and *Mashiach* over them. This follows the motif mentioned by our Sages (*Sanhedrin* 39b), “From – and within – the forest comes the ax to [fell] it.” Bilaam, the prophet of the nations (who resembled Moshe,* as stated in *Sifri*, *Devarim* 34:10, *et al.*) was the one who prophesied regarding the downfall of the nations of the world and Israel’s dominion over them. This reflects our Sages statements (*Sanhedrin*, *loc. cit.*) regarding Ovadiah who was an Edomite convert. Therefore, it is the conclusion of his prophecy that states, “Liberators will ascend Mount Zion to judge the mountain of Esau..., as cited by *Rambam* at the end of this *halachah*.

Our Sages (*ibid.*) explain a similar motif regarding David. Ruth, the Moabitess, was his ancestor and

therefore it was specifically he who “smote Moab,” as *Rambam* states here.

* With regard to the level of Bilaam’s prophecy, see *Moreh Nevuchim*, Vol. 2, ch. 45, where *Rambam* states that Bilaam was granted the level of *ruach hakodesh*, like David and Shlomoh, but not prophecy. See the interpretations of Rav Asher Crescas and Rav Yitzchak Abarbanel to that source. See also *Tzafnas Panei’ach al HaTorah*, *Bamidbar* 22:38, which states that, originally, Bilaam merely spoke with *ruach hakodesh*. Afterwards, he ascended to the level of a prophet. And then, he wished to attain the level of Moshe, our teacher. His wish was not granted to him entirely; on the contrary, this attempt led to his downfall. From the wording of that text, there is some indication that his final prophecy regarding the nations’ downfall relates to the time when he desired to attain Moshe’s level. Consult that text.

servants of David.” However, the inheritance of Seir by *Mashiach* will not only affect the people of that city, as reflected in the proof-text cited by *Rambam*, “Liberators will ascend Mount Zion to judge the mountain of Esau,” which concludes with, “Sovereignty will be G-d’s,” i.e., *Mashiach* will enable G-d’s kingship to encompass all humanity.

What the Ultimate Horizon Holds

16. The advantage of the fourth point over the third – *Mashiach*’s “fight[ing] the wars of G-d” and vanquishing the nations to the extent that “his rule [will extend] from sea to sea” – is reflected by the wording *Rambam* uses. With regard to the third level, *Rambam* cites the phrase, “his rule,” while regarding the fourth level, he cites the phrase, “will become an inheritance.” Similarly, with regard to the third level, he writes, “He will fight,” while regarding the fourth level, he writes, “He will perfect the entire world.” The difference between these two levels resembles the novel dimension that inheritance possesses over conquest. A parallel to these two stages is found regarding *Eretz Yisrael* which was taken by conquest and also granted as the Jews’ inheritance.²⁷

War, victory, and conquest through war – in a manner of “break[ing] down” and “rul[ing] – implies dominion that runs contrary to the existence and the will of the one being conquered. By contrast, inheritance – “Seir will become [Israel’s] inheritance” – reflects how one becomes heir to something that is close and connected to him; he is not conquering and ruling over someone or something else.

A similar progression to a new and loftier level is reflected in the comparison between “perfect[ing] the entire world to serve G-d together” and “fight[ing] wars of G-d... and vanquishing all the nations surrounding him.” When the entire world is perfected, the

ואצל משיח - “והיה ירשה שער אויביו”, לא רק אנשי העיר, וכנאמר בפסוק “ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו” שסיומו הוא “והיתה לה המלוכה”.²⁷

טו. היתרון בענין הרביעי לגבי השלישי “ילחם מלחמות ה” ונצחון האמות - “ומשלו מים עד ים”, מובן מן הלשוניות עצמן “ומשלו כו’ ירשה”, “וילחם כו’ ויתקן את העולם”, ובדגמת החדוש שבירשה לגבי כבוש (ועל דרך ב’ ענינים אלו שמצאנו לגבי ארץ ישראל, שגלקחה בכבוש ובירשה²⁸):

ענין מלחמה ונצחון, כבוש מלחמה, הוא באפן של “קרקר”, “ומשלו” - שליטה, הפך המציאות והרצון של זה שכובשין אותו; מה שאין כן ענין הירשה “והיה ירשה שער” הוא אדרבה, שנוחלים ענין שקרוב ושייך לו, ולא שכובשים ושולטים על אחר.

ועל דרך זה מובן החדוש ב’ ויתקן את העולם כלו לעבד את ה’ ביחד “על וילחם מלחמות ה’... ונצח כל האמות שסביביו”, שהם

27. Note *Likkutei Sichos*, Vol. 15, p. 106.

nations themselves will willingly recognize the sovereignty of *Mashiach*. This is alluded to in the conclusion of the *halachah* that was stricken by the censor, “When the true King *Mashiach* will arise, succeed, and be exalted and glorified, [the nations of the world] will immediately all return and realize that their ancestors endowed them with a false heritage; their prophets and ancestors caused them to err.” As a result, “they will all call upon the name of G-d and serve Him with one accord.”²⁸

Our perfect faith in the coming of *Mashiach* as the Torah defines him and our anticipation of his coming – “I will wait for him every day anticipating that he come” – itself generates energy above. Moreover, it could be said that this includes also studying the laws of *Mashiach*. Our anticipation, study, and the change it brings about within us will itself²⁹ bring closer and hasten his coming, causing it to be in a manner that does not allow delay.³¹ May it happen in the immediate future.

עֲצָמָם מִכִּירִים בְּאַמְתֵּת מַלְכוּתוֹ
שֶׁל מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְיִכְמְרוּ וּמִפְּרֵשׁ
בְּסִיּוֹם הַהִלָּכָה (שְׁנֹשְׁמֻטָּה עַל יְדֵי
הַצִּנּוּר) וְיִשְׁעִימוּ מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ
בְּאַמְתֵּת וְיִצְלִיחַ וְיָרוּם וְיִנְשָׂא מִיַּד
הֵם כָּל חֻזְרֵי יוֹדְעִים שֶׁשָּׁקֵר
נָחֲלוּ אֲבוֹתֵיהֶם וְשִׁנְיָאֵיהֶם
וְאֲבוֹתֵיהֶם הִטְעוּם], וְנִפְעַל בָּהֶם
“לְקָרָא כָּלם בְּשֵׁם ה' וְלַעֲבֹדוֹ שָׂכָם
אֶחָד”^{כב}.

וְעַל יְדֵי הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה
בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁהִיא עַל פִּי
תּוֹרָה וְ“מִחֻכָּה לְבִיאָתוֹ”, אֲחֻכָּה לּוֹ
בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבֵא (וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁנִּכְלָל
בָּזֶה גַם הַלְמוּד בְּהִלְכוֹת מָשִׁיחַ),
הָרִי זֶה גּוֹפֵא^{כג} מְקַרֵּב וּמְמַהֵר
בִּיאָתוֹ בְּאִפְּן שֶׁל אֲחִישָׁנָה וּבְקִרְבֵּי
מִמֶּשׁ.

28. The connection between this concept and *Mashiach* can be understood based on *Rambam's* statements in *Hilchos Melachim* 8:10, “Moshe was commanded by the Almighty to compel all the inhabitants of the world to accept the commandments given to Noah’s

descendants,” and those in *ibid.*, 4:10, that a king’s mission is to “fill the world with justice.”

Perhaps it could be said that the difference between “compel[ing]” and “fill[ing]” parallels the difference between the third and fourth points mentioned in the main text.

See *Likkutei Sichos*, Vol. 23, p. 174ff.

29. See *Sichas Acharon shel Pesach*, 5699.

30. The implication is that *Mashiach's* coming will not involve a step-by-step progression, but that all the stages will occur simultaneously, as a single development.

ומלחמתו - ראה רמב"ם הנ"ל הערה מב.
(סב) בפשטות יש לומר שהרמב"ם בא להדגיש תוקף האמונה וגדרה, וגם זה הוא הלכה, שהאמונה בביאת המשיח צריכה להיות בודאות והתאמתות כזה (לא כהתאמתות שמצד "שאר הנביאים בלבד אלא" התאמתות שמצד) תורה ומשה רבינו (שהרי התורה העידה עליו), ועל פי מה שכתוב בהלכות יסודי התורה פ"ח.
ועל פי זה מובן גם מה שהוסיף "ובמשה רבינו", כי נבואת משה נתאמתה "במעמד הר סיני (על ידי) שעינינו ראו כו' ואזנינו שמעו", והתאמתות נבואת משה רבינו מביאה "נאמנות" שהיא עומדת

ה' (כברמב"ם שם פ"א ה"ח. סוף פ"ד. ולהעיר שההלכות נקראו "הלכות מלכים ומלחמותיהם"), וגם זה ש"אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה . . . זו מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל מיד צד שבא עליהם" (שם ריש פ"ה), שענינים אלו דוקא מונעים את ישראל מקיום התורה ומצוות. מה שאין כן מלחמת הרשות.
(*) ראה לעיל הערה מא. ולהעיר שגם להדפוסים וכתבייד שבכל מקום בהכותרת "ומלחמות" (לעיל הערה מב), הרי בהקדמתו בסופה לפני שמפרט פרטי ההלכות בכל הדפוסים וכתבייד "ודין המלך ומלחמותיו" (כנ"ל הערה מג), או ומלחמותיה,

(נו) ראה שו"ת חיים שאל ח"א ס' צו: פירוש שיהיה מלך על כל ישראל ויהודה כמו שאמר הכתוב ומלך אחד יהיה לכולם . . . וכל זה כלל הרמב"ם באומרו מלכות בית דוד ליושנה.
(נד) ולהעיר מסנהדרין (צח, סוף ע"ב): עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו' כגון קיסר ופלאג* קיסר. וראה זהו ח"א פב, ב. זהו חדש נג, א. וראה צפנת פענח על התורה ויחי מט, ט.
(*) כ"ה בגמ' ועין יעקב. ובערוך (ערך קסר): ופלאג.

(נח) רמב"ם הלכות תשובה פ"ט ה"ב.
(נט) הלכות מלכים פ"ב ה"ד.
(ס) הלכות תשובה והלכות מלכים שם.
(סא) שעל פי זה מובן בפשטות מה שמגדרי ומצות המלך הוא שנלחם מלחמות

לעולם" בתורה - ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך.

ועל פי זה יומתק גם מה שכתב בשלילה "לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר", ולא כהלשון בקרית ספר לרמב"ם שם "כופר בתורה ובמשה רבינו ובשאר הנביאים", כי גם זה הוא הלכה - בגדר אמונה בביאת המשיח. ולהעיר מלשונו בסוף ה"ב שחזור ומוסיף "אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך לראיה שכל הספרים מלאים בדבר זה".

(סג) ובפירוש המשנה פרק חלק.

(סד) פ"ג ה"ח.

(סה) ראה לקמן הערה סח.

(סו) כדמשמע לכאורה מפשטות לשונו. אבל ראה הערה הבאה.

(סז) כדמשמע לכאורה מהראיה מבן כוזיבא. וראה מאמר תחיית המתים רפ"ו.

בארוכה ביאור הלכה זו ברמב"ם והשגת הראב"ד בזה - ראה לקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך.

(סח) על פי כל הנ"ל יש לבאר מה שהרמב"ם מנה ביאת המשיח לא' מהעיקרים (ראה ראש אמנה פ"ג הספק החמישי. שו"ת חתם סופר שם), שהוא לא רק "לפי שביאת המשיח באה מפורשת בתורה בנביאים ובכתובים כו' לכן הכופר בביאתו הרי הוא כאלו כופר בתורה ובנביאים ובכתובים כו'" (ראה אמנה פי"ד "והטענה השלישית". וראה שו"ת חתם סופר שם), כי אם לפי שזה נוגע לשלימות גדר התורה, שא' מגדריה הוא שיהיה זמן שהתורה וקיומה יהיו בשלימות.

בסגנון אחר: נצחיות ושלימות התורה, זה ש"התורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים" (להיותה רצונו העצמי של הקב"ה - ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 3-182 ובהערות שם) הוא לא רק בענין ציווי הבורא, כי אם גם בלימודה וקיומה בפועל, וזה יהיה בביאת מלך המשיח. ועל פי זה אולי יש לומר שזהו גם הטעם, שלא נמנה אמונה בביאת המשיח במנין המצוות (ראה ראש אמנה שם פ"ה הספק הג'). ועל דרך (ויתירה מזו) זה שציוויים כוללים אינם נמנים במנין המצוות (ספר המצוות שורש ד). ולהעיר מלשון הרמב"ם הלכות מלכים שם "וכל מי שאינו מאמין בו כו'", ולא כתב שצריך

להאמין בו, כמו שכתב בפירוש המשנה שם (וראה ראש אמנה ספי"ט).

(סט) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"י ה"ג: הא למדת שאין הנביא עומד לנו כו'. וראה שם סוף פ"ו. פ"ט ה"ב.

(ע) ועל פי זה מובן ומודגש ביותר ההמשך לההלכה שלפני זה, שלכן מתחיל הרמב"ם "ואם" - בוא"ו. וראה קרית ספר שם "אין מלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים אלא כשיעמוד מלך כו'".

(עא) על פי זה מובן בפשטות מה שלא הביא הרמב"ם (גם) בתחילת הפרק שמשיח ילחום מלחמות ה' - כי שם מבאר הגדר והמכוון שלו (להחזיר מלכות דוד ליושנה כו') - לאחר שכבר הביא לשלימות התורה, כשהוא "משיח בודאי", מה שאין כן קודם הנצחון במלחמות ה'.

על פי זה אולי יש להוסיף (בפנימיות הענינים על כל פנים), שזה שהביא הרמב"ם שני המשיחים במשיח הראשון שהוא דוד כו' ובמשיח האחרון כו' - כי דוגמתו נמצא במשיח עצמו, ב' תקופות ודרגות לאחר ביאת המשיח: לפני שיבנה בית המקדש - שאז הוא עדיין "בחזקת משיח", בדוגמת דוד שלא בנה המקדש, וענינו ילחם מלחמות (ראה דברי הימים א' כב, ח) והכין הכל לבנין בית המקדש מיד ה' עלי השכיל (שם כח, יט); כשהוא משיח ודאי ש"בנה מקדש במקומו". וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (אגרות קודש שלו, חלק א' עמוד שי"ב, אגרת קל) בביאור לשון רז"ל "בן דוד בא" או "דוד בא" (על פי הב"ח או"ח סק"ח) דיש ב' מדריגות במשיח: ביאתו לפני בנין בית המקדש וירושלים (שאוה הוא בחזקת משיח) ואחר שיבנה משיח את בית המקדש וירושלים דאז "כיון שנבנית ירושלים - בא דוד" (מגילה יז, ב) - (משיח בודאי).

ולהעיר משינוי הגירסא ברמב"ם (כנ"ל סעיף ט והערה נא) "להחזיר מלכות דוד" או "בית דוד". ואין כאן מקומו.

(עב) ועל דרך זה בנוגע להשלילה (והפרט) שבהלכה ג' שמוכח הוא מהראיה שהביא בהלכה ב' שהיא הקדמה להלכה ג' - ראה לקו"ש חכ"ד ע' 109 ואילך.

(עג) ראה רד"ק על הפסוק. וראה רלב"ג ורמב"ן לפירושם שקאי על משיח. וראה לקו"ש ח"ג ע' 88 ואילך.

(עד) הלכות יסודי התורה פ"ג ה"ט.

(עה) פירוש רש"י על התורה.

(עו) והמעלה דמשיח מודגשת גם בענין הא', המדבר בדוד ומשיח עצמם: בדוד אומר "ולא עתה", אבל אראנו בזמן קרוב; ובמשיח - "ולא קרוב", לפי שזהו ענין ומדריגה נעלית שבאה רק לאחר אריכות זמן שנתרבו מעשינו ועבודתנו בכדי להגיע לבחינה זו.

(עז) כבתרגום אונקלוס שם. וכן הוא לכאורה לפירוש הרמב"ם שהרי הביא "ומשלחו מים גו". ובראב"ע: הורס. וראה שם ד"ה בני שת. ועל דרך זה ברלב"ג ורד"ק. וראה תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. לקו"ש שם. ואין כאן מקומו.

(עח) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

(עט) ויש לומר דשייך גם ל'ובנה מקדש במקומו' שהרי "נחלה זו ירושלים" (מגילה י, א. וראה ובחים קיב, ב. קיט, א) שענינה ירושה וקביעות שאין אחריה היתר (הפסק). וראה רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"ג. לקו"ש חט"ז ע' 465 ואילך.

ומה שלא נרמז בפסוק בפני עצמו - כי זה נכלל (ביחד עם "וקבץ נדחי ישראל") בממשלתו על ישראל - "וקם שבט מישראל".

ואולי יש לומר (על דרך הרמז על כל פנים) שלכן כתב הרמב"ם בפרשת בלעם, להסביר ולהדגיש מה שעיקר נבואתו היה על-דבר מפלת האומות ושליטת דוד ומלך המשיח עליהם, שהוא על דרך מיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא, שהנביא של אומות העולם (שהוא בדוגמת משה*) - ספרי ברכה לה, יוד. ועוד) מנבא על מפלתם של אומות העולם ושליטת ישראל עליהם. ועל דרך מאמר רז"ל בנוגע לעובדיה (סנהדרין לט, ב. ד"ועלו מושיעים בהר ציון וגו'" (שהביא הרמב"ם בסוף ההלכה כאן) הוא סיום נבואת עובדיה). ושם גם בענין דוד - "ויך את מואב", שהביא הרמב"ם כאן).

(*) בדוגמת נבואת בלעם - ראה מורה נבוכים ח"ב פמ"ה, שהיה במדריגת רוח הקדש (ולא נבואה) כדוד ושלמה. וראה פירושי קרשקש ואברבנאל שם. ובצפנת פענח על התורה בלק

(כב, לח) דאחר כך עלה בגדר נביא
 כו' ואחר כך רצה שיהיה כמשה רבינו.
 ומשמע קצת שם, שזה שייך לנבואה
 זו האחרונה. עיין שם.
 (פ) ראה לעיל הערה יד.

(פא) להעיר מלקו"ש חט"ו ע' 106.
 (פב) ושייכות ענין זה למלך המשיח מובן
 ממה שכתוב שם (פ"ח ה"י) "צוה משה
 רבינו מפי הגבורה לכופף את כל באי
 העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח".

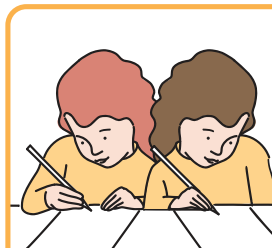
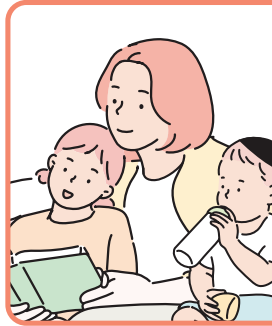
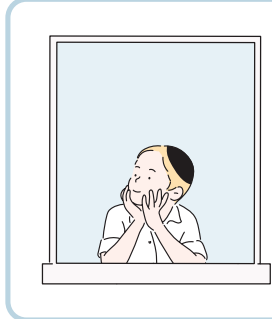
וראה שם סוף פ"ד "ולמלאות העולם
 צדק". ואולי יש לומר שהם ("לכוף",
 ו"למלאות כו'") ב' ענינים, כהחילוק
 בין ענין הג' וענין הד' שבפנים.
 (פג) ראה שיחת אחש"פ תרצ"ט.

CHILDREN'S CURRICULUM

A special curriculum Prepared especially for boys and girls. Clear, easy and understandable language and layout, so many of the key ideas can come to life for the youth as well.

רמב"ם | הלכות מלך המשיח | פרק י"א הלכה ב-ג

From the Rambam's **Laws of Moshiach: WEEK 2**

MOSHIACH'S REALLY COMING

- What's the Torah's best proof Moshiach's coming?
- Does performing miracles prove Moshiach's identity?
- Will Moshiach make changes to Torah and Mitzvos?

Director: Rabbi Levi Raskin **Writer:** Rabbi Yitzchok Winner **Reviewer:** Rabbi Levi Naparstek
Managing Editor: Mrs. Pessi Stolik **Designer:** C Creative—Mrs. Chana Cohen

WHAT'S THE TORAH'S STRONGEST PROOF THAT MOSHIACH WILL COME?

THREE PLUS THREE PLUS THREE

When a person does an *aveirah*, *chas v'shalom*, the severity of his punishment depends whether it was *b'meizid* (on purpose) or *b'shogeg* (by accident). But the Torah teaches us that a person is always responsible for their actions and even a *shogeg* needs *teshuvah*.

If someone kills another accidentally, the family of the murdered person may try to hurt the murderer as revenge. So the Torah chooses certain cities belonging to the *Levi'im* as safe places to run away. The cities are called *Orei Miklat*, which means "cities of refuge." As long as he remains in the *Ir Miklat*, nobody can cause the murderer harm.

The Torah commands us to make nine *Orei Miklat*. *Moshe Rabbeinu* established the first three outside of Eretz Yisroel on the east side of the Yarden River. The next three were established inside Eretz Yisroel after the *Yidden* conquered it with Yehoshua. However, only seven out of the ten Cana'ani tribes were conquered at that time. The land of the remaining three tribes will become part of Eretz Yisroel in the future with Moshiach. The final three *Orei Miklat* will be set up at that time.

רמב"ם הלכות מלכים ומלחמות פרק י"א הלכה ב

Also, an even stronger proof that Moshiach has to come, **with regard to the Orei Miklat**, it (the Torah) **says** in Parshas Shoftim:

When Hashem your G-d will expand your borders of Eretz Yisroel.

The *possuk* continues: Then **you must add three more cities** of *Orei Miklat* in the newly conquered area.

אַף בְּעָרֵי מִקְלָט הוּא אוֹמֵר:

"אִם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ

אֶת גְּבֻלְךָ"

"וַיִּסַּפֶּתָּ לָּךְ עוֹד

שְׁלֹשׁ עָרִים וְגו'

This mitzvah was never yet fulfilled. And Hakadosh Baruch Hu would not give a mitzvah for no purpose. Now, the Rambam explained before how a person who does not believe in Moshiach or await his coming is a *kofer* (denier of Torah). But he also said in the last halachah that he denies the *nevi'im* too.

So: with regard to the words of the *nevi'im* after Moshe there is no need to bring more proof, for all their seforim are filled with mention of this matter that Moshiach will come. Indeed, the later *nevi'im* speak about Moshiach and the times of Moshiach in a more open and direct way than the Torah.

וּמַעֲוֹלָם לֹא הָיָה
דָּבָר זֶה, וְלֹא צִוָּה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לַתְּהוֹ.

אָבֵל בְּדַבְּרִי
הַנְּבִיאִים אֵין הַדָּבָר
צָרִיךְ רְאִיָּה שְׂכָל
הַסְפָּרִים מְלֵאִים
בְּדַבָּר זֶה:

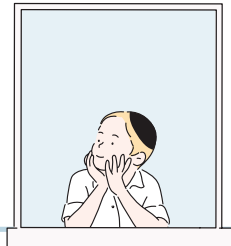
@ LAST

The Rambam brings even more proof from the Torah that Moshiach is indeed coming, connected with the mitzvah of the nine Orei Miklat, of which three cities have never yet been built. Besides Torah, there are plenty of proofs throughout the *Nevi'im* of Moshiach coming.

NEW AGE SAGE

Why does the Rambam need to bring another proof from the Torah that Moshiach exists and is coming in the future?

Hint: The proofs in Halachah Alef are a part of Bilam's *nevuah*.

DVAR MALCHUS

One of the basic concepts of Moshiach is that he will bring about *shleimus hatorah*. In *golus*, we can only do some of the mitzvot (369 out of 613), and all the rest can only be performed when the Beis Hamikdash is standing and all *Yidden* settle in Eretz Yisroel. One of the Rambam's proofs that Moshiach must come is that there is actually a mitzvah that was never entirely fulfilled. In the past, we had six *Orei Miklat*, but, really, the Torah tells us to have three more! When Moshiach comes, we will resettle Eretz Yisroel, including the lands that were never in Jewish possession before, and there we will build *Orei Miklat* Numbers Seven, Eight and Nine.

The Rebbe asks, why of all the mitzvot of the Torah, is it specifically *Ir Miklat* that is waiting for Moshiach to come to make it complete?

There is a place, the Torah tells us, where nothing bad can ever happen to you. Even someone who did the most terrible of *aveiros* to a fellow human being—murder!—is safe in the *Ir Miklat*! This is a lesson in every person's life: Every *aveirah* can be considered a mini-death, for it causes the person to be further from Hashem, the source of all life. This distance is corrected with the words of Torah, which serve as an atonement and a protection. In this way, Torah is the *Ir Miklat* for any person, even today.

And just like there is a physical space in this world that is "safe", there is also a *time* when no evil exists. No one is hungry anymore, there is no fighting or jealousy or competition. Does this sound familiar? Yes, this is the time when all the not-good parts of *golus* will be gone, and, free of our *yetzer hara*, we will live peacefully in our own land with Moshiach Tzidkeinu, בְּמִוֶּהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמָּוֶשׁ.

דבר מלכות סימן ב

The idea of *Orei Miklat*, is simply this:

ענינם של ערי מקלט בפשטות הוא -

...That when a person is in the City of Refuge,
no evil can touch him

...שבהיות האדם בעיר מקלט,
לא יוכל לנגוע בו לרעה.

And just as there is an idea of a "safe place",
so too with time.

וכשם שישנו ענין ה"מקלט" במקום,
כן הוא בזמן

This is "that time" (meaning, the future with
Moshiach) when "there will be no hunger or war, no
jealousy or competition" (like it says in Navi)

והוא "אותו הזמן", ש"לא יהיה
שם לא רעב ולא מלחמה ולא
קנאה ותחרות",

We will be sheltered from all the negativity
of the time of *galus*,

שתהיה "קליטה" מפל הענינים
הבלתי רצויים של זמן הגלות,

And *Yidden* will settle comfortably on their land.

וישראל יושבים בטח על אדמתם.

DOES MOSHIACH HAVE TO PERFORM MIRACLES?

SON OF A STAR

It had been more than fifty years since the *Churban* of the second Beis Hamikdash. The Romans were in control of Eretz Yisroel and closed down yeshivos and shuls. They had destroyed the Beis Hamikdash, plowed over Har Habayis and let wild foxes roam the ruins. They even changed the name of the holy city of Yerushalayim and rebuilt it as a Roman city. Most Yidden who survived the fight had been taken in chains into *golus*.

Then one man stood up, gathered a small army and revolted against the Roman conquerors. He was a descendant of Dovid Hamelech, and his name was Shimon. He made the Yidden feel hopeful at a time when they were completely downtrodden. He encouraged them to keep mitzvos, such as *daled minim* and *bris milah*, defying the Roman decrees.

At first, he was very successful. Rabbi Akiva, one of the greatest *Tana'im*, along with many other sages of that time, thought that he was Moshiach. He became known as Bar Kochba, which means "son of a star," based on a *possuk* in the Torah that likens Moshiach ben Dovid to a star. There were other leaders who disagreed, and would not support the rebel leader. But so strongly did Rabbi Akiva feel that Bar Kochba was Moshiach, that he paid him the utmost respect by becoming Bar Kochba's arms' bearer (the assistant who carries his weapons into battle).

However, things soon began to go very wrong. Before one of his battles, Bar Kochba called out loudly:

"Hashem, if You choose not to help us, at least do not help our enemies!"

This showed that he thought he was able to conquer the Romans without Hashem's help, *chas v'sholom*, by relying on his own strategies and strength. Soon, another terrible thing came to pass: Bar Kochba suspected that his uncle, Rabbi Elazar HaModa'i, a great *tzaddik*, was not supporting him, and he got angry at him. He kicked Rabbi Elazar so hard, he killed him.

Bar Kochba did take over Yerushalayim for two and a half years, and even minted coins to celebrate his rule. But then he was chased from Yerushalayim and surrounded by Roman forces at the fortress of Beitar. On Tisha B'av, Beitar fell, and he and many Yidden were killed. But even before this took place, the Yidden realized that Bar Kochba cannot be Moshiach and instead began to call him Bar Koziva, which means "the son of a lie."

RABBI AKIVA'S CHOICE

In this *perek*, the Rambam provides clear guidelines to help us determine who Moshiach is (we will see all the details in the next halachah). Today, all *poskim* agree with his ruling. But in the time of the Mishna and Gemara, there were many different opinions: *Is Moshiach a person or a world event? Is he from the living or those who have passed away? Would he perform miracles to show that he is a true messenger of Hashem?*

Rabbi Akiva believed that Moshiach would not have to perform miracles, at least not right away.

He and the other sages pronounced Bar Kochba as Moshiach when he was successful in war against the Romans who had destroyed the Bais Hamikdash. This, along with his *yichus* as a descendent of *Dovid Hamelech*, was enough for Rabbi Akiva.

רמב"ם הלכות מלכים ומלחמות פרק י"א הלכה ג

And it should not come to your mind that the king, Moshiach will need to perform miracles and do wonders in order for him to prove himself to be Moshiach and introduce new things into the world or bring the dead back to life (*techiyas hameisim*) or similar things like these that are supernatural or new in the world, like the fools who take the words of Torah and twist them for their own purposes say. This is surely not so.

We can easily prove this, for Rabbi Akiva was one of the greatest sages of the Mishna, and he (Rabbi Akiva) was an arms-bearer of Ben Kuziva the king. And he would say that he (Ben Kuziva) is the King Moshiach. And he and all the Sages of his generation considered him, Ben Kuziva to be the King Moshiach until he was killed because of sins—at that point, he was *chayav misah* (deserving of death) for causing so many *Yidden* to die in the war. Once he was killed, they realized that he was not Moshiach. And the Sages did not ask of him at any point for a sign or miracle as proof that he was indeed the Moshiach.

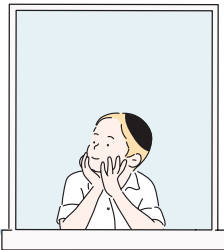
וְאֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַמֶּלֶךְ
הַמָּשִׁיחַ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹת
וּמוֹפְתִים, וּמַחֲדֵשׁ דְּבָרִים בְּעוֹלָם,
אוֹ מַחְיֵה מֵתִים, וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים
אֵלּוּ שֶׁהִטְפְּשִׁים אוֹמְרִים.
אֵין הַדָּבָר כֵּן.

שֶׁהָרִי רַבִּי עֲקִיבָא חָכָם גָּדוֹל
מִחֲכָמֵי מִשְׁנָה הָיָה, וְהוּא הָיָה
נוֹשֵׂא פָלִי שֶׁל בֶּן כּוֹזִיבָא הַמֶּלֶךְ.
וְהוּא הָיָה אוֹמֵר עָלָיו שֶׁהוּא
הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. וְדָמָה הוּא
וְכָל חֲכָמֵי דֹרוֹ שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ
הַמָּשִׁיחַ, עַד שֶׁנִּהְרַג בַּעֲוֹנוֹת. כִּיּוֹן
שֶׁנִּהְרַג, נֹדַע לָהֶם שֶׁאֵינוֹ. וְלֹא
שֶׁאֵלּוּ מִמֶּנּוּ חֲכָמִים לֹא אוֹת
וְלֹא מוֹפֵת.

NEW AGE SAGE

How could Rabbi Akiva, who was a Talmid Chochom forgo his honor and serve Bar Kochba?

Hint: There are times that a Torah leader is allowed—and must—do things that seem not fit for his kavod.

CROWN JEWELS

וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה'... וְהָרִיחוּ בְּיָרָאתָ ה'. Moshiach will have “a spirit of Hashem resting upon him” and he will “smell yiras Hashem”, according to the navi Yeshayahu. This means that he will be able to be *morach vada'in*—“sniffing and verifying” whether a person is lying or telling the truth.

At the beginning of the wars of Bar Kochba, all the Sages supported him (as the Rambam says here) but later some of them stopped. One of the reasons was because they tested Bar Kochba to see if he was *morach vada'in* and he couldn't do it.

Why did Rabbi Akiva still believe him to be Moshiach after he failed the test?

The Rebbe explains that Rabbi Akiva and the other sages who continued to believe in Bar Kochba thought that the ability to smell out the truth would come later. They believed that there would be steps and stages to the times of Moshiach. In the first stage, when Moshiach fights the wars and builds the Beis Hamikdash, the world will continue running according to *teva* (nature) and only later will there be miracles (like *techiyas hameisim*), and at that point, they assumed, Bar Kochba would gain the ability of *morach vada'in*.

The Rambam follows the approach of Rabbi Akiva regarding *nissim*, that Moshiach will not need to prove he is Moshiach by changing nature and making miracles, as we can see from these halachos.

WILL MOSHIACH MAKE CHANGES TO TORAH AND MITZVOS?

But rather **the main idea of this matter** of Moshiach is this: that this Torah, its decrees and its laws, are forever and ever. This means that we may not add to them or take away from them. Anyone who adds or takes away from the Torah or its mitzvos or reveals a new misinterpretation of the Torah, removing the practical acts of the mitzvos, such as Yoshke, who were surely wicked and a heretic (someone who revolts against Hashem). The opposite is actually true—Moshiach will help us do Torah and mitzvos better than ever before!

וְעַקֵּר הַדְּבָרִים כָּכָה הֵן:
שֶׁהַתּוֹרָה הַזֹּאת חֻקֶּיהָ וּמִשְׁפָּטֶיהָ
לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. וְאֵין
מוֹסִיפִין עָלֶיהֶן וְלֹא גוֹרְעִין מֵהֶן.
וְכָל הַמוֹסִיף אוֹ גוֹרֵעַ, אוֹ שֶׁגִּילָה
פְּנִים בַּתּוֹרָה וְהוֹצִיא הַדְּבָרִים שֶׁל
מִצְוֹת מִפְּשׁוּטָן, הֵרִי זֶה וַדַּאי
בְּדַאי רָשָׁע וְאַפִּיקוֹרוֹס:

@ LAST

Moshiach need not perform miracles to prove that he is our redeemer, as we see from Rabbi Akiva, who believed Bar Kochba was Moshiach without performing miracles (though in the end, Bar Kochba sinned and was killed.) The proof for Moshiach is clearly in the Torah and believing that he will come is a basic part of our belief. His coming will not change our practice of Torah and mitzvos, but rather strengthen it. So anyone who does try to implement changes or weaken

our observance, is definitely not the true Redeemer.

The Rambam's halachos about how to figure out who can be Moshiach, including many of the details that we will learn in the next halachah, have helped Yidden tremendously. Many times in Jewish history, there were people who proclaimed themselves to be Moshiach, but they were not accepted by the leaders of their generation for various reasons: either they were not descended

from Dovid, or they did not keep the Torah, or they brought about trouble (*lo aleinu*) for the Yidden. Some may even have made miracles happen! But, as we see, that is not the most important thing.

When Moshiach will come, miracles and *techiyas hameisim* will occur at some point, but Moshiach himself does not need to make miracles happen in order for us to believe that he is the Moshiach.

ANSWERS TO NEW AGE SAGE

(1) Since, things written in the Torah could also just happen *b'ruchniyus*, the Rambam strengthens the proof for Moshiach by showing that it is connected to the fulfillment of a mitzvah. Hashem would never command us to do a mitzvah that we would never be able to perform. By connecting the belief in Moshiach with a mitzvah that must be done but has not yet happened in all of history, we can be doubly assured that Moshiach will come.

(2) Rabbi Akiva carried Bar Kochba's weapons not to show the idea that even a *Talmid Chochom* will Moshiach because he will be so great but because the war was a time of *pikuach nefesh*. Rabbi Akiva was allowed—even obligated—to help win the war and save Jewish lives. (Dovid was a *noseh keilim* for Shaul, and continued to do so even after Dovid knew that he would become a king.)

MERKOS SUITE 302

🌐 www.merkos302.com

✉ info@merkos302.com

Rabbi Moshe Kotlarsky
Vice Chairman, Merkos L'Inyonei Chinuch

Rabbi Mendy Kotlarsky
Executive Director, Merkos 302

CKIDS- CHABAD CHILDREN'S NETWORK

🌐 www.ckids.net

✉ office@ckids.net

Rabbi Zalman Loewenthal

CTEEN - CHABAD TEEN NETWORK

🌐 www.cteen.com

✉ office@cteen.com

Rabbi Shimon Rivkin

CTEEN SUMMER

🌐 www.cteen.com

✉ camp@cteen.com

Rabbi Nachman Rivkin

CYP - CHABAD YOUNG PROFESSIONALS

🌐 www.chabadyoungprofessionals.com

✉ admin@chabadyoung.com

Rabbi Berl Frankel

JNET

🌐 www.JNet.org

✉ info@jnet.org

Rabbi Mendel Groner

MYSHLIACH

🌐 www.myshliach.com

✉ mendy@myshliach.com

Rabbi Mendy Shanowitz

CHAZAK

🌐 www.tutaltz.com

✉ chazak@merkos302.com

Rabbi Mendel Chaiton

MITZVAH SOCIETY

🌐 www.mitzvahsociety.org

✉ info@mitzvahsociety.org

Rabbi Mendy Ceitlin

MOSHIACH OFFICE

🌐 www.tutaltz.com

✉ info@tutaltz.com

Rabbi Shlome Neparstak

CHABAD ON CALL

🌐 www.chabadoncall.com

✉ info@chabadoncall.com

Mrs. Chani Goldberg

MERKOS SHLICHUS

🌐 www.merkosshlichus.com

✉ office@merkosshlichus.com

Rabbi Shneur Nejar

KINUS OFFICE

🌐 www.kinus.com

✉ help@kinus.com

Rabbi Mendel Kotlarsky

NEW SHLUCHIM DESK

🌐 www.newshluchim.merkos302.com

✉ newshluchim@merkos302.com

Rabbi Mendel Perlstein

302 SPANISH DEPARTMENT

🌐 www.merkos302.com

✉ espanol@merkos302.com

Rabbi Chai Kohan

IT'S TIME TO KNOW

SEIZE THE MOMENT. GAIN CLARITY IN THE
REBBE'S TEACHINGS ON MOSHIACH

A Project of
The Moshiach Office

Dedicated by
The Goldhirsch Family
Melbourne, Australia

Sponsored in Part by
Machon Stam